

גמרא סדורה

מסכת פסחים

פרק ב' - "כָּל שְׁעָה"

לימוד פרק זה לעילוי נשמת
מרים בת נחום ואידה וילנסקי ז"ל

המהדורה המאהיבה את הגמרא על לומדיה
מעניקה חווית הצלחה ושמחה
מאפשרת לימוד מהיר ובהיר בעיון ובהבנה

מהדורה א' - י"ג תמוז תשע"ג
מהדורה ב' - כסליו תשפ"א

בהצלחה - יגיעת ומצאת - תאמינ!!!

להארות והערות

דניאל ברק ווינט

טל' - 0526071122

דוא"ל vinetdb81@gmail.com

עתניאל ד.ה. הר חברון 9040700

כל הזכויות על הטקסט, ניקוד, פיסוק

החלוקה לסוגיות ופסקאות

שמורות לעמותת "וכל בנייך לימודי ה'" ודניאל ברק ווינט.

ניתן לצלם ולהדפיס לשם לימוד וללא מטרת רווח.

מסכת פסחים פרק ב' - "כל שעה"

1. כא, א

רס"י

מתני'

כל שעה שמוותר לאכול מאכיל.
לדוקיאי איצטריך דתידוק הא
משעה שאינו מותר לאכול אינו
מותר להאכיל:
ולא יסיק בו תנור וכירים.
בגמרא פריך פשיטא הא נמי
הנאה היא:

גמ'

כל שעה שאוכל מאכיל מבעי
ליה. אבל השתא דנקט לה בתרי
לישני משמע דאתרי גברי קאי
והא ליכא למימר דהכי קאמר
כל שעה שמוותר לאכול מן
התורה מאכיל אפילו מדרבנן
ותיתוקם אליבא דר' יהודה
דהא איכא שש דמותר לאכול
מן התורה ואסור להאכיל
לדברי הכל:

אלא הכי קאמר כל שעה. שיש
היתר לשום אדם לאכול מאכיל
אף האסור לאכול לבהמתו כו'.

משנה

כל שעה שמוותר לאכול: מאכיל: לבהמה,

לחיה

ולעופות,

ומזכר לגוי,

ומותר בהנאתו.

עבר זמנו: אסור בהנאתו,

ולא יסיק בו: תנור,

וכירים.

רבי יהודה אומר:

אין ביעור חמש אלא שריפה.

וחכמים אומרים:

אף: מפרד וזורה לרוח,

או מטיל לים.

גמרא

"כל שעה שמוותר לאכול - מאכיל",

הא: כל שעה שאינו מותר לאכול - אינו מאכיל.

לימא מתניתין דלא כרבי יהודה?

דאי רבי יהודה, הא איכא חמש - דאינו אוכל, ומאכיל.

דתנן:

"רבי מאיר אומר:

אוכלין - כל חמש,

ושורפין - בתחלת שש.

רבי יהודה אומר:

אוכלין - כל ארבע,

ותולין - כל חמש,

ושורפין - בתחלת שש!"

ואלא מאי? רבי מאיר היא?!

האי "כל שעה שמוותר לאכול מאכיל" - 'כל שעה שאוכל מאכיל' מיבעי ליה!

אמר רבה בר עולא:

מתניתין רבן גמליאל היא.

דתנן:

"רבן גמליאל אומר:

חולין - נאכלין כל ארבע,

תרומה - כל חמש,

ושורפין - בתחלת שש."

והכי קאמר:

כל שעה שמוותר לאכול כהן בתרומה - ישראל מאכיל חולין ל: בהמה,

לחיה,

ולעופות.

2. כא, א

רש"י

בהמה אי משיירא חזי ליה. שאין דרכה להצניע אבל חיה כגון חולדה ונמיה וחתול דרכן להצניע:
ואי תנא חיה. הוה אמינא היא עדיפא משום דאי משיירא מצנעא לה ולא עבר עליה בבל יראה:
ולאו אדעתיה. לבטלו קודם שיבוא הפסח דקסברי מצוה עליו לבערו מן העולם ולא שיהא קיים:

["מֵאכִיל לְבִהְמָה לְחִיָּה וְלַעֲוֹפֹת"]

למה לי למיתנא: "בִּהְמָה",
 למה לי למיתנא: "חִיָּה"?

צריךא.

דאי תנא: "בִּהְמָה", דאי משיירא חזי לה, אבל "חִיָּה", דאי משיירא קמצנעא לה – אימא לא. ואי תנא: "חִיָּה", משום דאי משיירא מיהת מצנעא, אבל "בִּהְמָה", זימנין דמשיירא, ולא מסיק אדעתיה, וקאי עליה ב' בל **יִדָּאָה** וב' בל **יִמְצָא** – אימא לא. צריךא.

"עוֹפֹת" למה לי?

אידי דתנא: "בִּהְמָה וְחִיָּה", תנא נמי: "עוֹפֹת".

רש"י

3. כא, א-ב

"וּמוֹכְרוֹ לַגּוֹי".

פשיטא!

לֹא פוּקִי מֵהָאֵי תַנָּא,

דִּתְנִינָא:

"בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים:

לֹא יִמְכּוֹר אָדָם חֻמְצוֹ לַגּוֹי, אֲלָא אִם כֵּן יוֹדֵעַ בּוֹ שֶׁיִּכְלֶה קוֹדֶם פְּסַח.

וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים:

כָּל שָׁעָה שְׁמוּתָר לְאֶכּוֹל - מוֹתָר לְמִכּוֹר.

רַבִּי יְהוּדָה כֵּן בְּתִירָא אוֹמֵר:

כא,ב

בּוֹתָח, וְכָל מֵינֵי בּוֹתָח - אֲסוּר לְמִכּוֹר שְׁלִשִּׁים יוֹם קוֹדֶם לְפֶסַח".

"וּמוֹתָר בִּהְנָאָה".

פשיטא!

לֹא, צְרִיכָא, שְׁחַרְכוּ קוֹדֶם זְמָנוּ.

וְקָא מִשְׁמַע לָן: כְּדָרְבָא,

דְּאָמַר רַבָּא:

חֲרִיכוּ קוֹדֶם זְמָנוּ - מוֹתָר בִּהְנָאָה, אֲפִילוּ לְאַחַר זְמָנוּ.

"עֶבֶר זְמָנוּ - אֲסוּר בִּהְנָאָתוֹ".

פשיטא!

לֹא, צְרִיכָא לְשַׁעוֹת דְּרַבְּנָן.

דְּאָמַר רַב גִּידֵל אָמַר רַב חֲנִינָא בְּרַי יוֹסֵף אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

הַמְקַדֵּשׁ מִשֵּׁשׁ שְׁעוֹת וְלִמְעֻלָּה,

אֲפִילוּ בְּחִיטֵי קוֹרְדֵּינָתָא -

אֵין חוֹשְׁשִׁין לְקִדּוּשִׁין.

"וְלֹא יִסִּיק בּוֹ תַנּוּר וְכִירִים".

פשיטא!

לֹא, צְרִיכָא לְרַבִּי יְהוּדָה,

דְּאָמַר: "אֵין בִּיעוּר חֻמֵּץ אֲלָא שְׂרִיפָה".

סָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא: הוּאִיל וְאָמַר רַבִּי יְהוּדָה מְצוֹתוֹ בְּשְׂרִיפָה,

בְּהָדִי דְּקָא שְׂרִיף לִיה לִיתְהֵנִי מִינֵיהּ,

קָא מִשְׁמַע לָן.

ר' יהודה אומר כותח. נותנין בו פירורי לחם ואסור משום חמץ: שלשים יום. דס"ל כב"ש וזה אינו נאכל מהר שאין אוכלין אותו אלא מטבילין בו והני שלשים יום משעה שחל עליו חובת ביעור מששואלין בהלכות הפסח: ומוותר בהנאתו. קס"ד אשעה שמותר לאכול קאי: פשיטא. דהא אמרת מאכיל ומוכר היינו הנאה: לא צריכא כו'. והאי מותר אלאחר זמן קאי וכגון שחרכו באור יפה קודם זמנו שבטל טעמו ומראיתו עבר זמנו אסור בהנאה לשעות דרבנן ה"ג ולא גרסי' פשיטא דהא אפי' בפסח איצטריך לאשמעי' דהא איכא רבי יוסי הגלילי דשרי בהנאה כל שבעה לקמן: לשעות דרבנן. כלומר האי זמנו זמן אכילתו משמע ואפילו שעה ששית שאין איסורו אלא מדרבנן הוי אסור אף בהנאה:

4. כא, ב

רס"י

לא יאכל. מדקרינא לא יאכל משמע לא יחא בו היתר המביא לידי שום אכילה וסתם הנאות לידי אכילה הם באות שלוקח בדמים דבר מאכל:
עד שיפרוט לך הכתוב בו. היתר הנאה כדרך שפרט לך בנבלה שלא היה כתוב בה אלא לא תאכלו והוצרך להתיירא בהנאה כדכתיב או מכור לנכרי לגר בנתינה לנכרי במכירה לא גרסינן אלא ה"ג כדרך שפרט לך בנבלה דתניא וכו':
ת"ל לגר תתננה ואכלה או מכור. דרוש ליה אגר וכן גבי לנכרי נמי דרוש תתננה ואכלה או מכור לנכרי:
דברים ככתבן. כך מצותה לא יתננה לנכרי ולא ימכרנה לגר: **או.** לשון חילוק ואי כרי מאיר קאמר קרא דתרוייהו אגר ותרוייהו אנכרי לא נכתוב או:
להקדים נתינה דגר למכירה דנכרי. אם יש גר ליתנה לו נתינתו קודמת למכירתה לנכרי והאי גר בגר תושב קאמר שקיבל עליו שלא לעבוד עכו"ם ואוכל נבלות:
גר אתה מצווה להחיותו. דכתיב (ויקרא כה) גר ותושב וחי עמך:
סברא היא. מסברא אנו יודעין שנתנה לגר קודמת דחיות הגר מצוה אבל מכירה לנכרי מאי מצוה איכא ואיצטריך קרא לחלק ולאסור ליתן במתנה לנכרי ולמכור נבלה לגר:

אמר חזקיה:

מנין לחמין בפסח שאסור בהנאה?

שנאמר: **"לא יאכל חמין"**⁹⁶ (שמות יג, ג) - לא יהא בו היתר אכילה.

טעמא דכתב רחמנא: **"לא יאכל חמין"**,הא לא כתב: **"לא יאכל"** - הוה אמינא: איסור אכילה משמע, איסור הנאה לא משמע.

ופליגא דרבי אבהו,

דאמר רבי אבהו:

כל מקום שנאמר: **"לא יאכל"**,**"לא תאכל"**,**"לא תאכלו"** -

אחד איסור אכילה,

ואחד איסור הנאה במשמע⁹⁷,

עד שיפרט לך הכתוב כדרך שפרט לך בנבילה.

דתנא:

"לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכר לנכרי"⁹⁸ (דברים יד, כא).

אין לי אלא לגר בנתינה, ולגוי במכירה.

לגר במכירה - מנין?

תלמוד לומר: **"לגר אשר בשעריך תתננה או מכר"**.

לגוי בנתינה - מנין?

תלמוד לומר: **"תתננה ואכלה או מכר לנכרי"**.

נמצאת אומר: אחד גר ואחד גוי - בין במכירה בין בנתינה,

דברי רבי מאיר.

רבי יהודה אומר:

דברים ככתבן - לגר בנתינה, ולגוי במכירה.

מאי טעמא דרבי יהודה?

אי סלקא דעתך כדאמר רבי מאיר,

ליכתוב רחמנא: **"לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה ומכר"****"או"** (דברים יד, כא) - למה לי?

שמע מינה: לדברים ככתבן.

ורבי מאיר?

"או" - להקדים נתינה דגר למכירה דגוי.

ורבי יהודה?

הא - לא צריך קרא,

מין דגר - אתה מצווה להחיותו,

וגוי - אי אתה מצווה להחיותו,

לא צריך קרא, סברא הוא.

⁹⁶ ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים כי בחזק יד הוציא ה' אתכם מזה ולא יאכל חמין

⁹⁷ מוקף בסוגריים, ומסורת הש"ס מגיה: 'במשמע'

⁹⁸ לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכר לנכרי מי עם קדוש אתה לה' אליהם לא תבשל גדי בחלב אמו

רס"י

בשלמא. לר' אבהו אליבא דר"מ מצי למילף מדאיצטריך קרא למישרי נבלה הא כל איסורין שבתורה דכתיב בהו לא תאכל כי הכא אי לא הדר פריט בהו היתרא איסורין הן באכילה ובהנאה:

אלא. לר' אבהו אליבא דרבי יהודה מנא ליה דילמא האי פרט דנבלה לאו למשרייה בהנאה אתא דלא איצטריך אלא להחמיר ולומר דלנכרי במכירה ולגר בנתינה דאי לא כתביה הוה אמינא כל הנאות מותרות בה:

נפקא ליה. לר' אבהו ואליבא דר' יהודה מדכתב בטרפה לא תאכלו ומיעט בה לכלב תשליכו אותו:

אותו אתה משליך כו' כל איסורין. שנאמר בהן לא תאכל כגון זה ומדאיצטריך קרא למשריה לא מצי למילף טעמא דאי לאו אותו הוה אמינא קרא למצותיה איצטריך שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה ונאמר במצרים לא יחרץ כלב לשונו (שמות יא) לפיכך הקפידה תורה ליתן שכרו ונכבד [שכר] הכלב מן העובד כוכבים שהנבלה ימכור לנכרי וטרפה לכלב:

ור"מ. דנפקא ליה איסור הנאה בשאר איסורים מדפרט בנבילה בשלמא פרט היתר דטריפה לגופיה. איצטריך למיפרט בה היתר משום דאי לאו דפרט ביה הוה אמינא ליתסר בהנאה אלא אותו למה לי ומשני לאיסור הנאה חולין שנשחטו בעזרה דנפקא לן בהו איסור אכילה מדכתב (דברים יב) כי ירחק ממך המקום וזבחת ואכלת בריחוק מקום דהיינו חוץ למחנה שכינה אתה זובח ואוכל ואי אתה זובח ואוכל בקרוב מקום ומשום דאין מפורש בהן לאו בהדיא באכילה איצטריך למילף להו איסור הנאה מהכא והכי משמע אותו שנאסר משום חוץ למחיצה אתה משליך לכלב דהא מהאי קרא ובשר בשדה טרפה נפקא לן איסור מחיצה כגון הושיט העובר את ידו בשעת שחיטה בפרק בהמה המקשה לילד (חולין סח:). אבל יש לך אחר הנאסר משום מחיצה ואי אתה משליכו לכלב ואיזה זה זה חולין שנשחטו בעזרה:

חולין שנשחטו בעזרה. דאסירי בהנאה לאו דאורייתא בפרק שני דקדושין (דף נח.) איפליגו בה:

בשלמא לרבי מאיר, דאמר: אחד גר ואחד גוי - בין במכירה בין בנתינה, מדאיצטריך קרא למישרי נבילה בהנאה, הא כל איסורין שבתורה - איסורין בין באכילה בין בהנאה. אלא לרבי יהודה, דאמר: לדברים ככתבם הוא דאתא, הא כל איסורים שבתורה - מנא ליה דאיסורין בהנאה?

נפקא ליה מ'**לכלב תשליכון אותו**'⁹⁹ (שמות כב, ל),

כב, א "אותו" - אתה משליך לכלב,
ואי אתה משליך לכלב - כל איסורין שבתורה.

ורבי מאיר?

"אותו" - אתה משליך לכלב,
ואי אתה משליך לכלב - חולין שנשחטו בעזרה.

ואידך?

חולין שנשחטו בעזרה - לאו דאורייתא היא.

5. כב, א - כג, ב

רס"י

שולח אדם ירך לנכרי. ולא מצרכין ליטול גידה ולא גזרין שמא יראה ישראל חבירו כשיתננה לו וילך ויקנה אותה מן הנכרי וכסבור שניטל גידה הואיל ומתחת יד ישראל יצתה ויאכלנה בגידה:

מפני שמקומו ניכר. אם הוא ניטל ואם לאו שמעינן מינה מיהא דגיד מותר בהנאה וקשיא לרי' אבהו:

היא וחלבה וגידה הותרה. לפיכך כל חלב וכל גיד מותרין בהנאה שהן בכלל לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה שגם הן קרויין עמה נבלה והרי לך היתר הנאה בלאו דגיד ל"ש נבילה ול"ש כשירה:

הניחא למ"ד יש בגידין. טעם בשר הרי הוא בכלל נבילה:

אלא למ"ד אין בגידין. דאיסור נותן טעם בשר אם נתבשלו עם הבשר אלמא לאו טעם בשר אית בהו ולא נבילה מיקרו אלא כעצמות דהן עץ בעלמא ולא אישתרי בכלל נבילה ועץ הוא והתורה חייבה עליו מאי איכא למימר ופולגתייהו בגיד הנשה (חולין צט:):

ור"ש פוטר. לגמרי מבהמה טמאה פטור דקסבר אין בגידין בנותן טעם בשר ומגיד נמי פטור דכי אזהריה רחמנא אגיד היכא דבשרה מותר דהיינו בהמה טהורה דהכי משמע גיד לא תאכל הא בשר אכול אבל טמאה לא הזהיר על גידה והכי מפרשי לה בגיד הנשה (שם קא). ולרבי שמעון הכי נמי דאסור גיד דטהורה אפילו בהנאה אלמא לא תאכלו איסור הנאה משמע וכשהותרה נבילה בהנאה היא לא הותרה לר"ש דלאו בכלל נבילה היא אבל לרבי יהודה מותר משום דקסבר יש בגידים בנותן טעם כדקתני רבי יהודה מחייב שתיים הלכך גיד בכלל בשר וכשהותרה נבילה הותרה גם היא:

אלו ואלו. שירי דם חטאות הפנימית הנשפכין על יסוד מערבי של מזבח החיצון ושירי דם חטאות החיצונות הנשפכין על יסוד דרומי יוצאין מן היסוד לרצפה דרך שני נקבים קטנים ומתערבין באמה סילון שהיה עובר בעזרה:

ויוצאין לנחל קדרון. כמו לנחל איתן (דברים כא) עמק:

לגננים. בעלי גנות לזבל: ומועלין בהן. כלומר אסור להנות מהן בלא דמים מפני שהן של הקדש מכל מקום דם מותר בהנאה:

]"אמר חזקיה:

מניין לחמין בפסח שאסור בהנאה?

שנאמר: "לא יאכל חמין"¹⁰⁰ (שמות יג, ג) - לא יהא בו היתר אכילה.

...

אמר רבי אבהו:

כל מקום שנאמר: "לא יאכל",

"לא תאכל",

"לא תאכלו" -

אחד איסור אכילה,

ואחד איסור הנאה במשמע,

עד שיפרט לך הכתוב כדרך שפרט לך בנבילה".]

מתיב רבי יצחק נפחא:

והרי גיד הנשה,

דרחמנא אומר: "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה"¹⁰¹ (בראשית לב, לג),

ותנן:

"שולח אדם ירך לגוי, וגיד הנשה בתוכו,

מפני שמקומו ניכר" (חולין צג:):

קסבר רבי אבהו:

כשהותרה נבילה, היא וחלבה וגידה הותרה.

הניחא למאן דאמר: 'יש בגידין בנותן טעם',

אלא למאן דאמר: 'אין בגידין בנותן טעם' - מאי איכא למימר?

מאן שמעת ליה דאמר: 'אין בגידין בנותן טעם'?

רבי שמעון,

דתנא:

"האוכל מגיד הנשה של בהמה טמאה -

רבי יהודה מחייב שתיים,

ורבי שמעון פוטר."

רבי שמעון, הכי נמי דאסור בהנאה,

דתנא:

"גיד הנשה - מותר בהנאה,

דברי רבי יהודה,

ורבי שמעון אוסר."

והרי דם,

דרחמנא אומר: "כל נפש מכם לא תאכל דם"¹⁰² (ויקרא יז, יב),

ותנן:

"אלו ואלו - מתערבין באמה,

ויוצאין לנחל קדרון,

ונמכרין לגנניו לזבל,

ומועלין בו" (יומא נח:):

¹⁰⁰ ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים כי בחזק יד הוציא ה' אתכם מזה ולא יאכל חמין

¹⁰¹ על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך עד היום הזה כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה

¹⁰² על כן אמרתי לבני ישראל כל נפש מכם לא תאכל דם והגר הגר בתוכם לא יאכל דם

רָשִׁי

כמים המתנסכין. שאסורות בהנאה שהרי קדש הן שקדשו בכלי שרת וכתוב (שמות ל) כל הנוגע בהם יקדש ולחזקיה. דאמר לעיל איסור הנאה דחמץ מלא יאכל הא לא תאכל ולא תאכלו לא משמע ליה הנאה:

למאי הלכתא איתקש דם למים. למשרייה בהנאה ומהיכא תיתי לך דניתסרו ומנבילה לא אותביניה לחזקיה למאי איצטריך קרא למשרייה דאי כר' יהודה סבר לדברים ככתבן הוא דאתא ואי כר"מ סבר לה איצטריך להקדים נתינה דגר למכירה דנכרי:

לא תאכל הנפש עם הבשר. בעוד שהנפש בו: בני נח נאסר להם אבר מן החי דכתיב (בראשית ט) אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו:

לפני עור. אלמא לא מיתסר אלא משום לפני עור לא תתן מכשול אבל בהנאה אחריתי כגון לכלב שרי:

לבלתי אכול הדם. סיפיה דקרא לא תאכל הנפש וגו':

מה אבר מן החי אסור. באיסור האמור בו אף דם מן החי אסור באיסור האמור בו כלומר כרת משום דם גמור מהו דתימא רק חזק לבלתי אכול הדם אוזבחת מבקרך ומצאנך דכתיב לעיל קאי ודם זביחה הוא דאסור אבל דם הקזה מותר:

שאני דם, דאיתקש למים,

דכתיב: **"לא תאכלנו על הארץ תשפכנו כמים"** (דברים יב, כד),

מה מים - מותרין,

אף דם - מותר.

ואימא: כמים המתנסכים על גבי המזבח!

אמר רבי אבהו:

"כמים" - רוב מים.

מידי "רוב מים" כתיב?!

אלא אמר רב אשי:

כמים הנשפכין,

ולא כמים הניסכין.

ואימא: כמים הנשפכין לפני עבודה זרה!

התם נמי, ניסוך איקרי - **"ישתנו יין נסיכם"**¹⁰³ (דברים לב, לח).

כב, ולחזקיה, למאי הלכתא איתקש דם למים?

לכדרבי חייא בר אבא,

דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן:

מנין לדם קדשים שאינו מכשיר?

שנאמר:

"לא תאכלנו על הארץ תשפכנו כמים" (דברים יב, כד),

דם שנשפך כמים - מכשיר,

שאינו נשפך כמים - אינו מכשיר.

והרי אבר מן החי,

דכתיב: **"לא תאכל הנפש עם הבשר"**¹⁰⁴ (דברים יב, כג),

ותניא:

"רבי נתן אומר:

מנין שלא יושיט אדם כוס יין לנזיר,

ואבר מן החי לבני נח?

תלמוד לומר: "ולפני עור לא תתן מכשל"¹⁰⁵ (ויקרא יט, יד).

הא לכלבים - שרי!

שאני אבר מן החי, דאיתקש לדם,

דכתיב: **"רק חזק לבלתי אכל הדם מי הדם הוא הנפש"** (דברים יב, כג).

ולחזקיה, למאי הלכתא איתקש אבר מן החי לדם?

אמר לך:

דם הוא דאיתקש לאבר מן החי,

מה אבר מן החי - אסור,

אף דם מן החי - אסור.

¹⁰³ אשר חלב ובהימו יאכלו וישתנו יין נסיכם וקומו ויעזרכם והי עליכם סתרה

¹⁰⁴ רק חזק לבלתי אכל הדם מי הדם הוא הנפש ולא תאכל הנפש עם הבשר

¹⁰⁵ לא תסוג גבול דעה אשר גבולו ראשונים בנחלתך אשר תחל בארץ אשר ה' אלהיך נתן לך לרשתה

רש"י

ואיזה זה. כלומר על איזה דם מן החי אסור משום דם הא דם הנפש כתיב על דם הקזה של בהמה שהנפש יוצא בו יש ד' מיני דמים בהיקז כדאמרינן בכריתות (דף כב.) בתחלה שותת ולבסוף מקלח ואחר כך משחיר וסופו שותת יש מהן שאין הנשמה יוצאה בו ויש מהן שהנשמה יוצאה בו והתם תניא איזהו דם היקז שהנשמה יוצאה בו כל זמן שמקלח כו':

שאם שחטו כו'. והכי אמר קרא סקול יסקל השור ואי לא סקלו אעפ"כ לא יאכל את בשרו. איסור הנאה לא משמע. וקשיא אפילו לחזקיה וכ"ש לרבי אבהו:

ולהנך תנאי. דבב"ק פ' שור שנגח (דף מא: ומב.) דמפקי ליה להאי נקי לדרשא אחרינא לאשמעינן דתם פטור מחצי כופר דקאמר נקי מחצי כופר אם המית איש דאילו מועד משלם כופר שלם והתם אפילו חצי כופר לא משלם ואיכא דמפיק ליה לדמי וולדות אם נגח אשה הרה ויצאו ילדיה:

ואידך. דנפקא ליה הנאת עור מנאי:

את לא דריש. לריבויא דסבר לה כשמעון העמסוני שפירש כל אתים שבתורה לרבות כיון שהגיע לאת ה' אלהיך תירא אמר מה ארבה לירא עמו פירש מכולן וחזר בו מכל ריבויין שדרש דמדהא לאו לרבויהא אתא כולחו נמי לאו לרבויהא אתו:

לרבות תלמידי חכמים. שיהא מורא רבך כמורא שמים:

ואי זה?

זה דם הקזה, שהנפש יוצאה בו.

והרי שור הנסקל,

ד'ר'חמנא אמר: **"לא יאכל את בשרו"**¹⁰⁶ (שמות כא, כח),

ותניא:

"ממשמע שנאמר: 'סקול יסקל השור' (שמות כא, כח) איני יודע שהיא נבלה?!**ונבלה אסורה באכילה!****ומה תלמוד לומר: 'לא יאכל'?****מגיד לך הכתוב: שאם שחטו לאחר שנגמר דינו - אסור.****אין לי אלא באכילה, בהנאה - מניין?****תלמוד לומר: 'ובעל השור נקי' (שמות כא, כח).****מאי משמע?****שמעון בן זומא אומר:****באדם שאומר לחבירו: 'יצא פלוני נקי מנכסיו', ואין לו בהם הנאה של כלום."****טעמא דכתב: 'ובעל השור נקי',****דאי מ"לא יאכל" - איסור אכילה משמע, איסור הנאה לא משמע!**לעולם **"לא יאכל"** - איסור אכילה ואיסור הנאה משמע,**"ובעל השור נקי" - להנאת עורו הוא דאיתא.**

ואיצטריך,

סלקא דעתך דאמינא: **"לא יאכל את בשרו"** כתיב,**"בשרו" - אין,**

עורו - לא,

קא משמע לן.

ולנהנה תנאי דמפקי ליה להאי קרא לדרשה אחרינא:

לחצי כופר,

ולדמי וולדות,

הנאת עורו - מנא להו?

נפקא להו מ"**את בשרו**" - את הטפל לבשרו.

ואידך?

"את" - לא דריש.

כדתניא:

"שמעון העמסוני, ואמרי לה נחמיה העמסוני, היה דורש כל 'אתים' שבתורה,**בין שהגיע ל'את ה' אלהיך תירא'**¹⁰⁷ **פירש.****אמרו לו תלמידיו: רבי, כל 'אתים' שדרשת מה תהא עליהן?****אמר להם: בשם שקבלתי שכר על הדרשה, כך אני מקבל שכר על הפרישה.****עד שבא רבי עקיבא ודרש:****"את ה' אלהיך תירא" - לרבות תלמידי חכמים."**

והרי ערלה,

ד'ר'חמנא אמר: **"ערלים לא יאכל"**¹⁰⁸ (ויקרא יט, כג),¹⁰⁶ וכי יגח שור את איש או את אשה ומת סקול יסקל השור ולא יאכל את בשרו ובעל השור נקי¹⁰⁷ "את ה' אלהיך תירא אותו תעבוד ובשמו תשבע

וְתִנֵּיא:

"עֲרִילִים לֹא יֹאכְלוּ" - אֵין לִי אֶלָּא אִיסוּר אֲכִילָה,**מִנֵּין: שְׁלֹא יִהְיֶה מִמֶּנּוּ?****שְׁלֹא יִצְבַּע בּוֹ?****וְלֹא יִדְלִיק בּוֹ אֶת הַנֵּר?****תְּלַמּוּד לּוֹמֵר: "וְעֲרִילֹתֶם עֲרִילְתוּ... עֲרִילִים לֹא יֹאכְלוּ" (ויקרא יט, כג) - לְרִבּוֹת אֶת כּוֹלָם."****טַעְמָא דְכֻתָּב רַחֲמָנָא: "וְעֲרִילֹתֶם עֲרִילְתוּ... עֲרִילִים,"****הָא לֹאֹ הֵכִי - הוּא אֲמִינָא: אִיסוּר אֲכִילָה מִשְׁמַע, אִיסוּר הִנָּאָה לֹא מִשְׁמַע!****לְעוֹלָם "לֹא יֹאכְלוּ" - מִשְׁמַע בֵּין אִיסוּר אֲכִילָה בֵּין אִיסוּר הִנָּאָה,****וְשִׁאנֵי הֵתֶם, דְּכֻתִּיב: "לֶכֶם" (ויקרא יט, כג).**

וְאִיצְטְרִיד,

סִלְקָא דְעֵתָד אֲמִינָא: הוּאִיל וְכֻתָּב: "לֶכֶם" (ויקרא יט, כג) - שְׁלֹכֶם יִהְיֶה,**קָא מִשְׁמַע לָן.****וְאֵלָּא הַשְׁתָּא דְכֻתִּיבֵי הִנָּה קִרְאִי, "לֶכֶם" לָמָּה לִּי?**

לְכַדְתֵּנִיא:

כג, "לֶכֶם" (ויקרא יט, כג) - לְרִבּוֹת אֶת הַנְּטוּעַ ^ לְרִבִּים.**רְבִי יְהוּדָה אוֹמֵר:****לְהוֹצִיא אֶת הַנְּטוּעַ לְרִבִּים."****מֵאִי טַעְמָא דִּתְנָא קִמָּא?****דְּכֻתִּיב: "וְנִטְעַתֶם" (ויקרא יט, כג) - לִיחִיד מִשְׁמַע.****לְרִבִּים - לֹא מִשְׁמַע.****כֻּתָּב רַחֲמָנָא: "לֶכֶם" - לְהִבְיָא אֶת הַנְּטוּעַ לְרִבִּים.**

וְרְבִי יְהוּדָה?

"וְנִטְעַתֶם" - מִשְׁמַע בֵּין לְרִבִּים בֵּין לִיחִיד,**וְ"לֶכֶם" - בֵּין לִיחִיד בֵּין רִבִּים מִשְׁמַע,****הוּי רְבּוּי אַחֵר רְבּוּי,****וְאֵין רְבּוּי אַחֵר רְבּוּי אֶלָּא לְמַעַט.**

וְהִרִי תְרוּמָה,

דִּרְחֻמָּנָא אָמַר: "וְכָל זֶר לֹא יֹאכְל קֹדֶשׁ"¹⁰⁹ (ויקרא כב, י'),**וְתִנֵּן:****"מִעֲרִבּוֹ: לְנִזִּיר - בִּיּוֹ,****וּלְיִשְׂרָאֵל - בְּתִרּוּמָה" (עירובין כו:);****אָמַר רַב פִּפְא:****שִׁאנֵי הֵתֶם, דְּאָמַר קִרָּא: "תְּרוּמַתְכֶם"¹¹⁰ (במדבר יח, כז) - שְׁלֹכֶם תִּהְיֶה.**

וְאִידֵּךְ?

רַס"י

וְלֹא יִצְבַּע בּוֹ. כְּגוֹן בְּקִלְיָי**אֲגוּזִים שֶׁהַשּׁוֹמֵר אִסוּר מִשּׁוּם****עֲרֵלָה כִּפְרִי עֲצָמוֹ:****וְלֹא יִדְלִיק בּוֹ אֶת הַנֵּר. כְּגוֹן****בְּשֶׁמֶן שֶׁל עֲרֵלָה:****וְהַשְׁתָּא דְכֻתִּיבֵי הִנֵּי קִרְאִי.****לֹאסְרִיה:****לכס. דְּמִשְׁמַע הַתִּירָא לִמָּאִי****אַתָּא:****לְרִבִּים. לְצוּרֵךְ רַבִּים כְּגוֹן****בְּאֲמָצַע הַדֶּרֶךְ לְכָל עוֹבֵר:****וְנִטְעַתֶם לִיחִיד מִשְׁמַע. דִּאֵין****דֶּרֶךְ רַבִּים לְנִטּוּעַ וּלְכָל חֵד וְחֵד****קֶאֱמַר וְנִטְעַתֶם:****מִעֲרִבִין לְנִזִּיר. עִירּוֹב תַּחּוּמִין****בֵּין אַע"פ שֶׁסְּעוּדָה שְׂאִינָה****רְאוּיָה לֹו הִיא הוּאִיל וְאִי****מִתְשִׁיל אֲנִזִּירוּתִיה שְׂרִיא לִיה****מִעֲרִבִין וְכֵן לִישְׂרָאֵל בְּתִרּוּמָה****דִּאֵי בְּעִי מִיתְשִׁיל עֲלִיה דְּתִרּוּמַת****טַעוֹת אִינָה תְּרוּמָה וְהִדְרָא****לְטִיבְלָה וְהִדְרָא מִפְּרִישׁ עֲלָה מִינָה****וְבָה:****תְּרוּמַתְכֶם. וְנִחְשַׁב לְכֶם****תְּרוּמַתְכֶם וּבְתִרּוּמַת מַעֲשֵׂר****דְּמִפְרָשִׁי לִוִּים כְּתִיב וּתְרוּמָה****גְּדוּלָה אִיתְקַשׁ בַּהּ הוּא קִרָּא****כְּדֻכְתִּיב כְּדָן מִן הַגּוֹרֵן דְּהִינּוּ****תְּרוּמָה גְּדוּלָה:****וְאִידֵּךְ. חֻזְקִיה דְּאָמַר לֹא תֹאכְלוּ****לֹא מִשְׁמַע הִנָּא הֵאִי תְּרוּמַתְכֶם****לֹאֹ לְמִישְׁרֵי הִנָּא אַתָּא אֵלָּא****תְּרוּמַתְכֶם דְּכָל יִשְׂרָאֵל קֶאֱמַר****וְאוֹרְחִיה דְּקִרָּא לְאִישְׁתַּעוּיִי הֵכִי****יִשְׂרָאֵל לֹאֹ דּוֹקָא דְּהֵא בְּלוּיִם****כְּתִיב:**¹⁰⁸ וְכִי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ וְנִטְעַתֶם כָּל עֵץ מֵאֲכָל וְעֲרִילֹתֶם עֲרִילְתוּ אֶת פְּרִיָּו שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרִילִים לֹא יֹאכְל¹⁰⁹ וְכָל זֶר לֹא יֹאכְל קֹדֶשׁ תּוֹשֵׁב בָּהֶן וְשֹׁמֵר לֹא יֹאכְל קֹדֶשׁ¹¹⁰ וְנִחְשַׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם כְּדָן מִן הַגּוֹרֵן וְכִמְלָאָה מִן הַיָּקָב

רס"י

גידולו. שיער שלו אסור בהנאה וטעון שריפה כדכתיב ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים:

מידי ואין דבר אחר כתיב. דילמא גידולו והוא הדין לדבר אחר דמאי מיעוט כתב הכא:

חדש. לפני העומר:

קוצר לשחת. אע"ג דכתיב עומר ראשית קצירכם אל הכהן דמשמע דאסור לקצור לפני העומר מותר לקצור לשחת כשהוא עשב דלאו קציר הוא:

ומאכיל לבהמה. אף חיטין גמורין על ידי קיטוף מכל מקום חדש מותר בהנאה:

ואידך. חזקיה דלא נפקא ליה הנאה מלא תאכלו ולא איצטרך קצירכם למישרי אמר לך קצירכם דכל ישראל קאמר ואורחיה דקרא לאישתעויי הכי:

שנזדמנו. דווקא שנזדמנו דלא מצרכין להו להפקירן אבל לכתחלה אסור לחזר אחריהן כדתנן התם במס' שביעית (פ"ז מ"ג) אין עושין סחורה לא בנבילות וטריפות ולא בשקצים ורמשים:

"תרומתכם" – דכל ישראל.

והרי נזיר,

דַּרְחֲמָנָא אָמַר: **"מַחְרָצִים וְעַד זֶה לֹא יֹאכֵל"**¹¹¹ (במדבר ו, ד), וְתַנּוּ:

"מַעֲרַבֵּי לְנֹזֵר בֵּינוּ" (עירובין כו:).

אָמַר מֶר זוּטְרָא:

שְׂאֵנִי הֵתָם, דְּאָמַר קָרָא: **"נִזְרֵי"** (במדבר ו, ד) – שְׁלוֹ יְהֵא.

רַב אֲשִׁי אָמַר:

"קֹדֶשׁ יְהִי גִדְל פְּרַע שְׁעַר רֹאשׁוֹ"¹¹² (במדבר ו, ה),

גִּידוּלוֹ – קְדוּשָׁה,

וְאִין דְּבַר אַחֵר קְדוּשָׁה.

מִיָּדִי "וְאִין דְּבַר אַחֵר" כְּתִיב!

אֵלָא, מַחוּוֹרְתָא כְּדָמַר זוּטְרָא.

והרי חדש,

דַּרְחֲמָנָא אָמַר: **"וְלֶחֶם וְקָלִי וּמִרְמָל לֹא תֹאכְלוּ עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה"**¹¹³ (ויקרא כג, יד), וְתַנּוּ:

"קוֹצֵר לְשַׁחַת, וּמֹאכִיל לְבִהְמָה" (מנחות עא.).

אָמַר רַב שְׁמַעְיָה:

שְׂאֵנִי הֵתָם, דְּאָמַר קָרָא: **"קִצִּירְכֶם"**¹¹⁴ (ויקרא כג, י),

"קִצִּירְכֶם" – שְׁלֹכָם יְהֵא.

וְאִידֵּךְ?

"קִצִּירְכֶם" – דְּכָל יִשְׂרָאֵל מְשַׁמַּע.

והרי שְׂרָצִים,

דַּרְחֲמָנָא אָמַר: **"שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֹאכֵל"**¹¹⁵ (ויקרא יא, מא),

וְתַנּוּ:

"צִיִּידֵי חַיָּה וְעוֹפוֹת וְדָגִים שֶׁנִּזְדַּמְּנוּ לָהֶם מִיָּנִינִי טְמֵאִין – מוֹתְרִין לְמוֹכְרוֹ לְגוֹיִם" (שביעית ז, ד).

שְׂאֵנִי הֵתָם, דְּאָמַר קָרָא: **"לֶכֶם"**¹¹⁶ (ויקרא יא, יא) – שְׁלֹכָם יְהֵא.

אִי הָכִי,

אִפִּילוֹ לְכַתְחֻלָּה נְמִי!

שְׂאֵנִי הָכָא, דְּאָמַר קָרָא: **"יְהִי"**¹¹⁷ (ויקרא יא, יא) – בְּהִוְיֵיתָן יְהוּ.

¹¹¹ כל ימי נזרו מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד זג לא יאכל

¹¹² כל ימי נזר נזרו תער לא יעבר על ראשו עד מלאת הימים אשר יזיר לה' קדש יהיה גדל פרע שער ראשו

¹¹³ ולחם וקלי וקמל לא תאכלו עד עצם היום הזה עד הביאכם את קרבן אלהיכם חקת עולם לדורתיכם בכל משבתיכם

¹¹⁴ דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי תבאו אל הארץ אשר אני נתן לכם וקצרתם את קצירה והבאתם את עמר ראשית קצירכם אל הכהן

¹¹⁵ וכל השקץ השרץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל

¹¹⁶ ושקץ יהיו לכם מבשרם לא תאכלו ואת נבלתם תשקצו

רָשִׁי

יהיו. ושקץ יהיו לכם:
ולחזקיה למה לי למכתב לא
יאכל ומייתי לכם למישרייה.
בשלמא לרי אבהו לא מצינו
לאקשוויי בכל הנך דכתיב בהו
לא תאכל והדר כתיב בו היתר
הנאה דאיצטריך לא תאכלו
לאכילה ואיצטריך היתירא
להנאה אלא לחזקיה כיון דסוף
סוף שרי ליה רחמנא בהנאה
למה לי קרא דשני בדיבורא
וכתב לא יאכל דמשמע הנאה
ואיצטריך לכם למישרייה
בהנאה ליכתוב לא תאכל ותו
לא איצטריך לכם:

טעמא דיד. דאמינא לא יאכל
משמע הנאה מהא נפקא לי ואי
לאו האי קרא דכתיב לא יאכל
ותו כתב לכם למישרייה לא
הוה ידענא דלא יאכל איסור
הנאה הוא וכל הנך קראי
דחיתר הנאה דכתיבי גבי לא
תאכל הא דרשינהו חזקיה
למילתא אחרינא כדאמרן לעיל
תרומתכם קצירכם דכל
ישראל:

תמה על עצמך היאך נאסר חמץ
בהנאה. דס"ל מותר בהנאה כל
שבעה וכ"ש לאחר הפסח
ופליגא דרבי יהודה דאמר חמץ
שעבר עליו הפסח אסור בהנאה
לקמן בפירקין (דף כח:):

תלתא לך כתיבי. לא יראה לך
חמץ ולא יראה לך שאור בכל
גבולך ועוד קרא אחרינא ולא
יראה לך שאור בכל גבולך
שבעת ימים:

וצריכי. דאי כתב שאור משום
דחמוצו קשה אבל חמץ אימא
מותר ואי כתב חמץ משום
דראוי לאכילה אבל שאור דלא
אתי למיכליה אימא לא עבר
עליה הכי מפרש להו בפ"ק
דביצה (דף ז:):

לימא כתנאי. לא תאכל דרבי
אבהו:

יעשה למלאכה. הוה מצי
למיכתב גבי חלב דנבילה:

שיכול. אי לא הוה כתב לכל
הוה אמינא למלאכת גבוה יהא
מותר אם צריך למשוח ממנו
עורות למלאכת בדק הבית יהא
מותר דהא מישתרי חלב
באכילה לגבי גבוה למזבח אבל
למלאכת הדיוט יהא אסור
שהרי נאמר בו לא תאכלו
ואיסור הנאה במשמע ת"ל לכל
מלאכה:

ולחזקיה, למה לי למיכתב "לא יאכל", ומייתי "לכם" למישרייה?
לא לכתוב רחמנא "לא יאכל", ולא בעי "לכם"!

אמר לך חזקיה:
טעמא דידך נמי מהקא.

והרי חמץ,
דרחמנא אמר: **"לא יאכל חמץ"**¹¹⁸ (שמות יג, ג),
ותניא:

"רבי יוסי הגלילי אומר:
תמה על עצמך!
היאך חמץ אסור בהנאה כל שבעה?"

שאני התם, דאמר קרא: **"ולא יראה לך שאור"**¹¹⁹ (שמות יג, ז) - שלך יהא.

ורבנן?

שלך אי אתה רואה,
אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה.

ואידך?

תרי **"לך"** כתיבי.

ואידך?

חד - בגוי שכיבשתו,
וחד - בגוי שלא כיבשתו.

ואידך?

תלתא **"לך"** כתיבי.

ואידך?

חד - בשאור,
וחד - בחמץ.

וצריכי.

לימא כתנאי:

"יעשה לכל מלאכה"¹²⁰ (ויקרא ז, כד),
מה תלמוד לומר: **"לכל מלאכה?"**
שיכול: למלאכת גבוה - יהא מותר,
למלאכת הדיוט - יהא אסור?
תלמוד לומר: **"לכל מלאכה"**,
דברי רבי יוסי הגלילי.

¹¹⁷ ושקץ יהיו לכם מבשרם לא תאכלו ואת-נבלתם תשקצו

¹¹⁸ ויאמר משה אל העם וזכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים כי בחזק יד הוציא ה' אתכם מזה ולא יאכל חמץ

¹¹⁹ מצות יאכל את שבעת הימים ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבולך

¹²⁰ וחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל מלאכה ואכל לא תאכלו

רס"י

מנבילה. מדאיצטריך קרא למישרי נבילה ואי הוה כתיב לא תאכל נמי הוה מיתסרי:

איכא בינייהו חולין שנשחטו בעזרה. ואליבא דר' יהודה דאמר מנבילה לא מצי למיגמר דלדברים ככתבן אתא דחזקיה סבר הני תרי מדשני בדיבוריה איתסר ולכלב תשליכון אותו לא הוצרך למעט את אלו ולאוסרן בהנאה וכי אתא למעוטי חולין שנשחטו בעזרה אתא וכדפרישית לעיל ורבי אבהו סבר אין חילוק בין לא יאכל בין לא יאכל ואצטריך אותו למעוטי הני והכי משמע טריפה אף על גב שכתבתי לך לאו באכילתה אני מתיר לך הנאתה אבל לא חמץ ושור הנסקל שלא פרטתי לך בהן היתר:

חולין בעזרה לאו דאורייתא. וכי אמר רבי אבהו לא יאכל איסור הנאה משמע אליבא דרבי מאיר אמרה דלית ליה לדברים ככתבן ומדאיצטריך למישרי נבילה מכלל דשאר איסורין כגון חמץ ושור הנסקל אסירי ולא משום שינוי הלשון שאין חילוק בין לא יאכל ללא יאכל לרבי אבהו אלא מדאיצטריך למישרי נבילה ואותו לר"מ למעוטי חולין בעזרה:

ה"ג ומאי נינהו חמץ בפסח ושור הנסקל:

רבי עקיבא אומר:

שיבול: למלאכת הדיוט - יהא טהור, למלאכת גבוה - יהא טמא? תלמוד לומר: "לכל מלאכה".

ורבי יוסי הגלילי, לטומאה ולטהרה - לא איצטריך קרא, כי איצטריך קרא - לאיסור ולהיתר.

ורבי עקיבא, איסור והיתר - לא צריך קרא, כי איצטריך קרא - לטומאה ולטהרה.

כגב,

מאי לאו בהא קמיפלגי, דרבי יוסי הגלילי סבר: **"לא תאכלו"** - משמע בין איסור אכילה בין איסור הנאה, וכי אתא קרא: **"יעשה לכל מלאכה"** - למישרייה לנבילה בהנאה הוא דאתא. ורבי עקיבא סבר: **"לא תאכלו"** - איסור אכילה משמע, איסור הנאה לא משמע, וכי אתא קרא: **"יעשה לכל מלאכה"** - לטומאה וטהרה.

לא, דכולי עלמא: **"לא תאכלו"** - משמע בין איסור אכילה בין איסור הנאה. והכא בהא קמיפלגי:

רבי יוסי הגלילי סבר: כשהותרה נבילה, היא הותרה, חלבה וגידה לא הותרו, וכי איצטריך קרא: **"יעשה לכל מלאכה"** - להיתר הנאה הוא דאתא. ורבי עקיבא סבר: כשהותרה נבילה, חלבה וגידה נמי הותרו, וכי איצטריך קרא: **"יעשה לכל מלאכה"** - לטומאה וטהרה.

ורבי יוסי הגלילי, אשכחון חלב דשרייה רחמנא בהנאה, אלא גיד נימא דאסור!

איבעית אימא:

הכי נמי דאסור.

איבעית אימא:

מיתי לה בקל וחומר:

ומה חלב שענוש כרת - מותר בהנאה, גיד שאינו ענוש כרת - לא כל שכן?!

ורבי שמעון דאסר,

איכא למיפרך: מה לחלב, שכן הותר מכללו אצל חיה, תאמר בגיד, שלא הותר מכללו אצל חיה?!

ואידך?

בבהמה קאמרינן,

בבהמה מיהת לא אישתרי.

מכדי אותבינהו כל הני קראי ושנינהו, חזקיה ורבי אבהו במאי פליגי?

בחמין בפסח ואליבא דרבנן, בשור הנסקל ואליבא דדברי הכל.

חזקיה - נפיק ליה מ"**לא יאכל**", ורבי אבהו - נפיק ליה מנבילה.

רַס"י

רבי עקיבא אומר כו'. כלומר לא הוצרך הכתוב להתייר דלא הוה ס"ד לאיסור ולא בא אלא לטהרו מכלל טומאת הבשר ולומר שאין חלב בכלל נבילה ואינו חושש לטומאה אלא מותר לשתמש טהרות בעור המשווח בחלב נבילה ואם לא ריבה לכל מלאכה הייתי אומר למלאכת הדיוט להשתמש בו חולין יהא טהור אבל למלאכת גבוה להשתמש קדשים יהא טמא:

חלבה וגידה לא הותרו. דחלב אינו בכלל בשר הלכך לא הוה במשמע תננה ואכלה וגבי נוגע בנבלתה נמי לאו חלב במשמע הלכך יעשה לכל מלאכה לא הוצרך לטהרו אלא להתיירו מכלל הנאות לא תאכל חלב:

ורבי עקיבא סבר. חלב בכלל נבילה בין להיתר הנאה בין לטמא הלכך כי איצטריך קרא לטהרו איצטריך:

ורבי שמעון. דאמר לעיל גיד אסור בהנאה משום דסבירא ליה אין בגידין בנותן טעם ולא הותר בכלל נבילה מאי טעמא לא מיייתי ליה כרבי יוסי להתייר הנאה מקל וחומר מחלב:

מכללו. אף באכילה:

ואידך. רבי יוסי אמר לך אנא בחלב בהמה קא מיייתנא קרא להתייר בהנאה דקרא בחלב שור וכשב קאי וקא שרי ליה בהנאה ובבהמה לא הותר מכללו באכילה הלכך אתי גיד הנשה מייניה:

מכדי אותבינהו כל הנך קראי. דכל איסורין שנאמ' בהן לא תאכל ומותרין בהנאה:

ושנינהו. רבי אבהו ואשכח בהו פרטא להיתר לא מצינו באחד מכולם שהחמיר בו ר' אבהו ויאמר שאסור בהנאה ולחזקיה לישתרו אלא דבר האסור אסור לדברי שניהן והמותר מותר לדברי שניהן:

במאי פליגי. דאין לך איסורי הנאה בדבר שנאמר בו לאו באכילתו שלא נאמר בו פרט להתייר אלא הנך שני דברים דכתיב בהן לא יאכל כגון שור הנסקל וחמץ בפסח ובין למר ובין למר אסורין:

ואליבא דרבנן. דפליגי עליה דרבי יוסי דאמר לעיל חמץ בפסח מותר בהנאה:

מכדי בין למר ובין למר - אסורין בהנאה.

מאי בינייהו?

איכא בינייהו:

חולין שנשחטו בעזרה.

חזקיה סבר:

"לא יאכל" - למעוטי הני,

"אתו" - למעוטי חולין שנשחטו בעזרה.

רבי אבהו סבר:

"אתו" - למעוטי הני,

חולין שנשחטו בעזרה - לאו דאורייתא נינהו.

רס"י

6. כג, ב - כד, ב

ותיפוק ליה מהיכא דנפקא
ליה לרבי יהודה. לעיל אליבא
דרבי אבהו דמיייתי ליה
מאותו אתה משליך לכלב ואי
אתה משליך שאר איסורין:

קא סבר. האי תנא:
חולין שנשחטו בעזרה.
איסורין בהנאה מדאורייתא
ונפקא ליה מאותו ומיבעי ליה
קרא אחרינא לשאר איסורין:
כל חטאת אשר יובא מדמה.
לאו בחטאות הפנימיות
שהובא דמן כמצוותן לפני
כתיב דהא בהדיא כתיב בהן
בפר כהן משיח והעלם דבר
שריפתן מחוץ למחנה אלא
ללמד על חטאת החיצונה
דאם הכניס דמה לפני
פסולה:

אם אינו ענין לגופו דהא
כתיב והנה שורף. בשעיר
נחשון בויחי ביום השמיני
וקאמר להו משה למה
שרפתם אותו הן לא הובא
את דמה אל הקדש פנימה
מכלל דאם הובא שפיר עבוד
דשרפה אלמא בת שריפה
היא:

לכל איסורין. שטאמר בהן
לאו באכילתן כזה ועל כרחיך
לא מיייתי אלא חמץ בפסח
ושור הנסקל דבשאר
איסורים כתיב פסח
להיתירא:

ואם אינו ענין. לאוסרם
באכילה דהא איסור אכילה
בגופייהו כתיב זו מדה בתורה
דבר שלא הוצרך לגופו תנהו
ענין לענין אחר ותלמוד דבר
לדבר אחר וכל המדות הלכה
למשה מסיני:

לימד על חטאת. פסולה
ששריפתה בקדש בעזרה
דמוהנה שורף לא הוה
שמעינן מקום שריפתה היכן:
פסולי. כל שאר קדשי קדשים
כגון מנחה ועולה ואשם
שנטמאו או שנשפך דמן
ומנחה שלא נקטר קומצה
ואימורי קדשים קלים
שנטמאו ודוקא נקט הני
שמחיצתן בתוך חומת העזרה
אבל פסולי בשר קדשים
קלים שאכילתן בכל העיר אף
שריפתן אם נפסלו חוץ לעזרה
הן והכי נמי תנן באלו עוברין
(לקמן מט.) שורפין לפני
הבירה והיינו חוץ לעזרה ושם
היה בית הדשן לכך וכן
מפורש בזבחים בפר' טבול
יום (ד' קד):

אמר ליה. ההוא מרבנן לר'
שמואל בר נחמני דאקשי ליה
האי קושיא ר' יונתן רבך נמי
לא הוה מיייתי איסור הנאה
לכל איסורין מבקדש באש
תשרף דמבעי ליה לכדאמרת
שתשרף בעזרה אלא מהאי
קרא אמר להו:

דהא כתיב ושרפת. אלמא
לאו בר אכילה הוא:

ייתיב ההוא מרבנן קמיה דרבי שמואל בר נחמני,
ותיב וקאמר משמיה דרבי יהושע בן לוי:

מנין לכל איסורין שבתורה דכי היכי דאיסורין באכילה הכי נמי איסורין בהנאה?
ומאי ניהו?

חמין בפסח,

ושור הנסקל.

מנין?! תיפוק ליה מ"לא יאכל"!

"לא יאכל" - איסור אכילה משמע ליה, איסור הנאה לא משמע ליה.

תיפוק ליה מנבילה!

סבר לה רבי יהודה, דאמר: דברים ככתבן.

אי סבר לה רבי יהודה,

תיפוק ליה מהיכא דנפקא ליה לרבי יהודה, מ"לכלב תשלכון אותו" (שמות כב, ל)!

קסבר: חולין שנשחטו בעזרה - דאורייתא.

מנין?

דכתיב: "וכל חטאת אשר יובא מדמה" (ויקרא ו, כג),

שאין תלמוד לומר: "באש תשרף",

ומה תלמוד לומר: "באש תשרף"?

אם אינו ענין לגופו, דכתיב: "והנה שרף" (ויקרא י, טז),

תנהו ענין לכל איסורין שבתורה,

ואם אינו ענין לאכילה, תנהו ענין לאיסור הנאה.

א: מה כאן - בשריפה, אף כל איסורין שבתורה - בשריפה!

אמר קרא: "בקדש... באש תשרף" (ויקרא ו, כג),

"בקדש" - בשריפה, ואין כל איסורין שבתורה בשריפה.

והאי "בקדש... באש תשרף" להכי הוא דאיתא?!

האי מיבעי ליה לכדרבי שמעון,

דתניא:

"רבי שמעון אומר:

"בקדש... באש תשרף" - לימד על חטאת ששורפין אותה בקדש.

ואין לי אלא זו בלבד,

פסולי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים - מנין?

תלמוד לומר: "בקדש... באש תשרף"!

אמר ליה:

רבי יונתן רבך, מהאי קרא קאמר לה: "ואם יותר מבשר המלאים ומן הלהם עד הבקר" (שמות כט, לד),

שאין תלמוד לומר: "לא יאכל",

ומה תלמוד לומר: "לא יאכל"?

אם אינו ענין לגופיה, דהא כתיב: "ושרפת את הנותר באש",

תנהו ענין לשאר איסורין שבתורה,

121 ואנשי קדש תהיון לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשלכון אותו

122 וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף

123 ואת שעיר החטאת דרש דרש משה והנה שרף ויקצף על אלעזר ועל איתמר בני אהרן הנותרים לאמור

124 ואם יותר מבשר המלאים ומן הלהם עד הבקר ושרפת את הנותר באש לא יאכל כי קדש הוא

רַס"י

והבשר למה לי. השתא דאמר' קרא לאו לגופיה אתא אלא לאם אינו ענין תינח ואשר יגע בכל טמא לא יאכל והבשר למה לי ומשני לרבות עצים ולבונה לקבל טומאה ואע"ג דלאו אוכלא הוא:

והבשר כל טהור יאכל למה לי. והבשר יתירה מבעיא ליה דאילו כל טהור יאכל בשר דריש ליה במנחות (ד' כה:): כל טהור יאכל בשר והנפש אשר תאכל בשר וגוי הניתר לטהורין חייבין עליו משום טומאה יצא בשר שנטמא לפני זריקת דם לשון אחר בין ברישא בין בסיפא ו' יתירא מיבעי' ליה:

לרבות את האימורין. שאם נטמאו ואכלן טהור שיעבור עליהן משום ב' לאוין לאו דורות שאף הכהן זר אצלם ולאו דטומאת בשר ואדלעיל קאי והכי קאמר לא יאכל והבשר נמי שנטמא לא יאכל:

אשר לה'. קרא יתירה הוא דה"ל למכתב מזבח השלמים וטומאתו עליו וכתיב אשר לה' לרבות אף בשר הקרב לה' שאם אכלו בטומאה ענוש כרת ומשני התם בטומאת הגוף איירי והאי וטומאתו עליו מוקמינן לה בזבחים בפרק ב"ש (דף מג:): בטומאת הגוף הכתוב מדבר והכא רבינו לאזהרת טומאת בשר כשנטמאו הם והוא טהור שיהא מזהר עליהן והכא ליכא כרת אלא לאו דאימעט מכרת בזבחים בפרק ב"ש:

ואם אינו ענין לאכילה, תנהו ענין לאיסור הנאה. אי: מה כאן - בשריפה, אף כל איסורין שבתורה - בשריפה! אומר קרא: **"ושרפת את הנותר"** (שמות כט, לד), **"נותר"** - בשריפה, ואין כל איסורין שבתורה בשריפה.

והאי **"לא יאכל"** (שמות כט, לד) - להכי הוא דאתא?! האי מיבעי' ליה לכדרכי אלעזר, דאמר רבי אלעזר: **"לא יאכל כי קדש הוא"** (שמות כט, לד) - כל שפקד' פסול, בא הכתוב ליתן 'לא תעשה' על אכילתו!

אמר אביי: לעולם מקרא קמא: **"[וכל חטאת אשר יבא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש, לא תאכל באש תשרף]"** (ויקרא ו, כג),

ואיפוך: דליכתוב **"באש תשרף"**, ולא בעי' **"לא תאכל"**, מה תלמוד לומר: **"לא תאכל"**?

אם אינו ענין לגופו, דנפקא ליה מדרבי אלעזר, תנהו ענין לכל איסורין שבתורה, ואם אינו ענין לאכילה, תנהו ענין לאיסור הנאה. אי: מה כאן - בשריפה, אף כל איסורין שבתורה - בשריפה! אומר קרא: **"הנותר"** - הנותר בשריפה, ואין כל איסורין שבתורה בשריפה.

אמר ליה רב פפא לאביי: ואימא ליחודי ליה לאו לגופיה הוא דאתא! דאי מדרבי אלעזר, "אין לוקין על לאו שבכללות".

אלא אומר רב פפא: מהכא: **"והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף"**¹²⁵ (ויקרא ז, יט), שאין תלמוד לומר: **"לא יאכל"**, ומה תלמוד לומר: **"לא יאכל"**?

אם אינו ענין לגופו, דהא נפקא ליה מקל וחומר ממשעשור הקל: ומה מעשור הקל - אמרה תורה: **"לא בערתי ממונו בטמא"**¹²⁶ (דברים כו, יד), בשר קדש חמור - לא כל שכן!?

וכי תימא: "אין מזהירין מן הדין" - הקישא הוא, דכתיב: **"לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנה ותרשף ויצהרך ובכרת בקרך"**¹²⁷ (דברים יב, יז), מה תלמוד לומר: **"לא יאכל"**?

אם אינו ענין לגופו, תנהו ענין לכל איסורין שבתורה, ואם אינו ענין לאכילה, תנהו ענין להנאה. אי: מה כאן - בשריפה, אף כל איסורין שבתורה - בשריפה! אומר קרא: **"הנותר"** - הנותר בשריפה, ואין כל איסורין שבתורה בשריפה.

אמר ליה רבינא לרב אשי: ואימא: לעבור עליו בשני לאוין. לאו מי אמר אביי:

אכל פוטייתא - לוקה ארבע, נמלה - לוקה חמש, צירעה - לוקה שש!

כד, ב

אמר ליה:

כל היכא דאיכא למדרש - דרשינן,

¹²⁵ והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף והבשר כל טהור יאכל בשר

¹²⁶ לא אכלתי באוני ממונו ולא בערתי ממונו בטמא ולא נתתי ממונו למות שמעתי בקול ה' אלהי עשיתי ככל אשר צויתני

¹²⁷ לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנה ותרשף ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך וכל נדריך אשר תדר ונדבתיו ותרומות ידך

רס"י

לכל איסורין. דוגמתן שנאמר בהן לאו באכילתן:

ואם אינו ענין לאכילה. דהא בגופייהו כתיב תנהו ענין להנאה:

אמר קרא והנותר. דהוה ליה למכתב ושרפתו באש:

מיבעי ליה לכדר' אלעזר. ליתן לא תעשה דאי מושרפת לא הוה ידעין ביה איסור לאו למלקות:

כל שבקודש פסול. מדכתיב כי קודש הוא יתירה לרבות על שאר פסולי קדשי קדשים בלאו כגון פיגול ויוצא ונשפך דמו:

מקרא קמא. וכל חטאת ולאו מבאש תשרף דאיצטריך לומר שישרף בעזרה אלא מלא תאכל ליכתוב באש תשרף אלמא לאו בר אכילה הוא וממילא נפקא לן ביה נמי איסור לאו מהא דרבי אלעזר דמפיק מלא יאכל כי קודש הוא כל פסולי קדשים:

לאו שבכללות. כגון זה שנכלל כל הפסולין יחד:

לא בערתי. אזהרה נפקא לן ביה ביבמות בהערל (דף עג:):

אין מזהירין. מדין קל וחומר אף על פי שאדם דן קל וחומר מעצמו אינה אזהרה ללאו במסכת מכות (דף ה:):

נפקא לן:

היקשא הוא. ולאו קל וחומר דאיתקש נדריך ונדבותיך דהיינו שלמים למעשר דגן דכתיב ביה לא בערתי ממנו בטמא ותייתי לן מינה דאף קדשים לא יאכלו בטומאה ולא בערתי ממנו בטמא אע"ג דוידוי בעלמא הוא ואינו לאו הא נפקא לן ביה איסור לאו ביבמות בהערל מהאי קרא דלא תוכל לאכול בשעריך ולהלן הוא אומר בפסולי המוקדשים שנפדו (דברים טו) בשעריך תאכלנו הטמא והטהור יחדיו טמא וטהור אוכלין בקערה אחת יש כאן טומאת בשר לטהור וטומאת הגוף לטמא וקא אמר רחמנא גבי מעשר וקדשים ההוא בשעריך דשראי לך ביה טומאה התם בפסולי המוקדשין הכא לא תאכל:

אכל פוטיתא. שרץ המים:

לוקה ארבע. חד לאו בשרץ המים בתורת כהנים דהוא ספר ויקרא וחד במשנה תורה ושני לאוין כתובים בתורת כהנים בשקצים סתם לא תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו בהן והכא לא כתיב על הארץ ומשמע בין שרץ המים ובין שרץ הארץ הרי ארבע:

נמלה. שהוא שרץ הארץ:

לוקה חמש. הני תרי דסתם שרצים וחד וכל השרץ השורץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל וחד לכל השרץ השורץ על הארץ לא תאכלום כי שקץ הם וחד ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרומש על הארץ:

צירעה. שרץ העוף היא וגם שורצת על הארץ ויש בה אלו חמש לאוין ומוסיף עליה לאו דשרץ העוף במשנה תורה (יד) וכל שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכלו שרץ לשון רחוש ונענע ואינו נראה ואין בהמה וחיה הגבוהין מן הארץ בכלל שרץ הלכך לא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף וגו' דכתיב בקדושים תהיו אינו מן המנין דלאו בשרצים כתיב:

ולא מוקמינן בלאוי יתירי.

"והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל" (ויקרא ז, יט) - דר' ישיה למה לי?

לרבות עצים ולבונה.

"והבשר כל טהור יאכל בשר" (ויקרא ז, יט) - ד'סיפיה למה לי?

לרבות אימורין.

אימורין?!

מהתם נפקא:

דתנא:

"והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה"¹²⁸ (ויקרא ז, כ).

לרבות את האימורין!"

התם - טומאת הגוף בכרת,

הכא - טומאת בשר בלאו.

¹²⁸ והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטמאתו עליו ונמרתה הנפש ההוא מעמיה

7. כד, ב - כה, א

רַס"י

אלא דרך אכילתו. אלא אם כן
אכלן דרך אכילתו:

איכא דאמרי. הא דרבי אבהו
אחנאה איתמר ואהנך דאסירי
בהנאה:

חלב. אין דרך הנאתו אלא
בהבערה ולמשוח עורות ולא
לרפואה וכ"ש אוכל חלב חי:

**אין סופגין את הארבעים כו'.
גבי משקין קאי במסכת
תרומות וקאמר דאין כל מי
פירות קרויין משקין אלא אלו
בלבד. אין סופגין את הארבעים
על שום מי פירות של ערלה
משום דבכולהו שלא כדרך
הנאתו הוא אלא אלו:**

**בשלמא אי אשמעינן בפרי
גופא.** דאי אכיל שלא כדרכו
כגון שבישל אגוזים או
אפרסקין ואכלן ואשמעינן דלא
מחייב:

שפיר. שמעינן מינה דאין לוקין
אלא כדרך אכילתו אבל השתא
טעמא דפטור משום דלאו פרי
אכל:

כלאי הכרס. כתיב (דברים כב)
פן תקדש המלאה דמשמע לא
תהנה ממנו אלא תשרפנו ופן
לאו הוא:
שהוא אסור. באכילה:

אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן:

כל איסורין שבתורה - אין לוקין עליהן אלא דרך אכילתו.

למעוטי מאי?

אמר רב שימי בר אשי:

למעוטי שאם אכל חלב חי - שפטור.

איכא דאמרי:

אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן:

כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרך הנאתו.

למעוטי מאי?

אמר רב שימי בר אשי:

למעוטי שאם הניח חלב של שור הנסקל על גבי מכתו - שהוא פטור,
וכל שכן אוכל חלב חי - שהוא פטור.

אתמר נמי:

אמר רב אחא בר עזיה אמר רב אסי אמר רבי יוחנן:

הניח חלב של שור הנסקל על גבי מכתו - פטור,
לפי שכל איסורין שבתורה אין לוקין עליהם אלא דרך הנאתו.

אמר רבי זירא:

אף אנן נמי תנינא:

"אין סופגין את הארבעים, משום ערלה,

אלא על היוצא מן הזיתים ומן הענבים בלבד" (תרומות יא, ג),

ואילו מתנותים תאנים ורמונים - לא.

מאי טעמא?

לאו משום דלא קאכיל להו דרך הנאתו?!

אמר ליה אבוי:

בשלמא אי אשמעינן פרי גופא, דלא קאכיל ליה דרך הנאתו - שפיר,
אלא הכא - משום דזיעה בעלמא הוא.

אמר אבוי:

הכל מודים בכלאי הכרס שולוקין עליהן אפילו שלא כדרך הנאתו.

מאי טעמא?

משום דלא כתיב בהו 'אכילה'.

מיתיבי:

"איסי בן יהודה אומר:

מנין לבשר בחלב שהוא אסור?

נאמר כאן: "מי עם קדוש אתה" ¹²⁹ (דברים יד, כא),

ונאמר להלן: "ואנשי קדש תהיון לי" ¹³⁰ (שמות כב, ל).

מה להלן - אסור,

אף כאן - אסור.

ואין לי אלא באכילה, בהנאה - מניין?

¹²⁹ לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך ותתננה ואכלה או מכר לנכרי מי עם קדוש אתה לה' אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו

¹³⁰ ואנשי קדש תהיון לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשלכנו אתו

ר"י

ערלה שלא נעבדה בה עבירה. בנטיעותה:

בשר בחלב שנעבדה בו עבירה. כשבישלו ועבר עליו על לאו לא תבשל:

ערלה לא היתה לה שעת הכושר. שהפרי הזה חנט באיסור ונגמר באיסור תאמר בבשר בחלב שיש לו שעת הכושר קודם שניתן בחלב:

כלאי הכרם יוכיחו. ובשחיטת חולין פריך ונימא ערלה תוכיח וחזר הדין והתם מתרץ לה בכל הבשר ולקמן פריך ונימא מה לכלאי הכרם שכן לא היתה להם שעת הכושר:

ואם איתא. דכלאי הכרם חלוקין להחמיר משאר איסורין ליפרוך האי:

ואביי. אמר לך היכי ניפרוך היכי נסיימה למילתיה דלא נילף בשר בחלב מיניה נימא תאמר בבשר בחלב כו' אטו בשר בחלב אכילה כתיבה ביה התם נמי לוקין עליו אפי' שלא כדרך הנאתה:

מנבילה. ונבילה אכילה כתיבה ביה נבילה לאו דוקא קאמר דהא מטריפה גמרינן לה ויש מפרשים דמשום דהאי טריפה דקרא איירי באבר ובבשר המדולדל בה ושחטה כדאמרינן בבהמה המקשה לילד (חולין עג:) קרי ליה נבילה דדמי לנבילה דלא מישתרו בשחיטה ואין נראה לי דטריפה נמי לא מישתריא בשחיטה ואי משום דלא מיטמיא הנך נמי לא מיטמאו:

ואידך. אביי אמר לך להכי לא כתיב אכילה בגופו ללמדך שלוקין כו' הלכך לא מצי פריך תאמר בבשר בחלב כו':

וליפרוך מה לכלאי הכרם שכן לא היתה להם שעת הכושר. וקא סלקא דעתך שאין נאסרין אלא גידוליהן ולכן לא היתה להן שעת הכושר:

זאת אומרת. מדלא פריך הכי שמע מינה כלאי הכרם עיקרן נאסר אף עיקר הזריעה עצמה נאסרה וזריעה היתה לה שעת הכושר כל ימיה עד שנשרשה י"מ דהאי מקשה נמי ידע שאף הזריעה נאסרת אלא סבור שמשעת זריעה נאסרת וכך שמעתי אבל א"א להעמידה דמיבעי לן לפרושי הכי מה לכלאי הכרם שכן לא היתה להן שעת הכושר משעה שבאו לכלל כלאים תאמר בבשר בחלב שהיתה לו שעת הכושר משעה שבא לכלל זה דאם שורהו כל היום בחלב אינו נאסר בכך ומשני עיקרן נאסרו משנשרשו ולא משנזרעו וכמה גמגומים יש בה דא דטעמא דלא מיתסר משום דאכתי לא בשר בחלב חשיב ליה והרי הוא כאילו זה לבד וזה לבד וכן כלאים כ"ז שלא נשרשו הרי הן כמונחין בכדא ועוד כי אמר לעיל חמץ בפסח יוכיח מיבעי ליה למימר שהיתה לו שעת הכושר משנקרא חמץ בפסח והא ליתא ועוד מדמותיב רב שמעיה הוסיף אין לא הוסיף לא מכלל דליכא מאן דסליק אדעתיה משעת זריעה אלא הוה סלקא דעתיה תוספת אין עיקר לא ולשון עיקרן משמע כדפרשית דללישנא בתרא הכי הוה ליה למימר זאת אומרת כלאי הכרם בהשרשה נאסרו:

המעביר עציץ נקוב בכרם. וזרעים בתוכו שכבר צמחו הוסיף הצמח בכרם מאתים אחד מן המאתים שיש בו עכשיו שמתחלה היו בו קצ"ט שיעורים כתוספת זו ועכשיו יש בו מאתים אסורין לפי שאין בהיתר הראשון כדי לבטל התוספת האסור שהערלה וכלאים אין בטלין אלא במאתים של היתר לבד האיסור לא הוסיף מאתים אלא פחות כל שהוא מותר דיש בו כדי להעלות באחד ומאתים ובספרי יליף ליה מתרומה שעולה באחד ומאה וכלאים שכפל את אסוריו שאסורין בהנאה כפל את עלייתן ודוקא נקט נקוב דיונק מקרקע דרך אויר:

לא הוסיף לא. אלמא אין הזריעה נאסרת:

מליאה. גידולין:

הזרע. הראשון:

זרוע מעיקרו. בכרם בהשרשה כדכתיב הזרע משמע שאף הזריעה נאסרת מיהו קודם השרשה כמאן דמנחא בכדא דמי:

זרוע ובא. קודם לכן הוסיף אין לא הוסיף לא כתיב מלאה:

אמרת קל וחומר: ומה ערלה, שלא נעבדה בה עבירה - אסורה בהנאה, בשר בחלב, שנעבדה בו עבירה - אינו דין שיהא אסור בהנאה?!

מה לערלה, שכן לא היתה לה שעת הכושר,

תאמר בבשר בחלב, שהיתה לו שעת הכושר?!

חמץ בפסח יוכיח,

שהיה לו שעת הכושר, ואסור בהנאה.

מה לחמץ בפסח, שכן ענוש ברת,

תאמר בבשר בחלב, שאינו ענוש ברת?!

כלאי הכרם יוכיחו,

שאין ענוש ברת, ואסור בהנאה."

ואם איתא, ניפרוך:

מה לכלאי הכרם, שכן לוקין עליהן אפילו שלא כדרך הנאתו!

ואביי: "תאמר", במאי?

תאמר בבשר בחלב, שאין לוקין עליו אלא דרך הנאתו?!

אטו בבשר בחלב 'אכילה' כתיבה ביה?!

ואידך דקא מויתיב לה?

סבר: להכי קא גמר מנבילה,

מה נבילה - דרך הנאתה,

אף בשר בחלב - דרך הנאתו.

ואביי?

להכי לא כתב 'אכילה' בגופו,

לומר שלוקין עליו אפילו שלא כדרך הנאתו.

וליפרוך:

מה לכלאי הכרם, שכן לא היתה לו שעת הכושר?!

אמר רב אדא בר אבהו:

זאת אומרת:

כלאי הכרם - עיקרן נאסרין,

הואיל והיתה להן שעת הכושר קודם השרשה.

מתיב רב שמעיה:

"המעביר עציץ נקוב בכרם,

אם הוסיף מאתים - אסור" (כלאים ז, ח).

הוסיף - אין,

לא הוסיף - לא!

אמר רבא:

תרי קראי כתיבי,

כתיב "הזרע"¹³¹ (דברים כב, ט),

וכתיב: "המלאה" (דברים כב, ט),

הא כיצד?

זרוע מעיקרו - בהשרשה,

זרוע ובא, הוסיף - אין, לא הוסיף - לא.

¹³¹ לא תזרע פרמך פלאים פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם

8. כה, א-ב

רס"י

בכל מתרפאין. אפילו באיסורי הנאה:

למה נאמר בכל מאודך. יאמר החביב משניהן ודיו ומפרש לפי שפעמים שזה חביב ופעמים שזה חביב לכך הוצרכו שניהן לומר אהוב את בוראך יותר מן החביב עליך והמתרפא בעצי אשירה נראה כמודה בה: ושפיכות דמים. כגון אמרו לו הרוג ישראל חבירך ואם לאו תיחרג:

מה למדנו מרוצח לנערה המאורסה. והלא פירש בה אונס פטור כדכתיב ולנערה לא תעשה דבר אלא נראה כמי שרוצח בא ללמוד כאן ונמצא שהוקש כאן להיות למד מכאן והכי קאמר כרוצח כנערה שניהן שוין כמו והיה כעס ככהן (ישעיהו כד) ולא נאמר והיה העם ככהן:

ניתן להצילה. ניתן רשות לרואה שהוא רודף אחריה שיצילנה ממנו בנפשו של רודף כדכתיב (דברים כב) ואין מושיע לה הא אם יש מושיע צריך להושיעה בכל אשר יכול אפילו בהריגתו אם אין יכול להציל באחד מאבריו יחרגנו:

יהרג. אם אמר לו עו"ג הרוג או תיחרג יחרג ואל יעבור עבירה זו:

מרי דוראי. מושל עירי:

מאי חזית דדמא דידך סומק. כלומר כלום באתה לישאל על כך אלא מפני שאתה יודע שאין מצוה עומדת בפני פיקוח נפש וסבור אתה שאף זו תדחה מפני פיקוח נפשך אין זו דומה לשאר עבירות דמ"מ יש כאן אבוד נפש והתורה לא התירה לדחות את המצוה אלא מפני חובת נפשו של ישראל וכאן עבירה נעשית ונפש אבודה מי יאמר שנפשו חביבה לפני המקום יותר משל זה דילמא של זה חביבה טפי עליו ונמצא עבירה נעשית ונפש אבודה:

אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן:

בכל מתרפאין,

חוץ - מעצי אשירה.

היכי דמי?

אי נ"מא דאיכא סכנה - אפילו עצי אשירה נמי!

ואי דליכא סכנה - אפילו כל איסורין שבתורה נמי לא!

לעולם דאיכא סכנה,

ואפילו הכי, עצי אשירה - לא.

דתניא:

"דבי אליעזר אומר:

אם נאמר: "בכל נפשך" ¹³² (דברים ו, ה), למה נאמר: "בכל מאדך"?

ואם נאמר: "בכל מאדך", למה נאמר: "בכל נפשך"?

אלא לומר לה:

אם יש אדם שגופו חביב עליו מממונו, לכך נאמר: "בכל נפשך".

ויש אדם שממונו חביב עליו מגופו, לכך נאמר: "בכל מאדך".

כי אתא רבינא אמר רבי יוחנן:

בכל מתרפאין, חוץ מעבודה זרה וגילוי עריות ^ושפיכות דמים.

עבודה זרה - הא דאמרן.

גילוי עריות ושפיכות דמים?

דתניא:

"דבי אומר:

"כי מאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש מן הדבר הזה" ¹³³ (דברים כב, כו).

וכי מה ענין רוצח אצל נערה המאורסה?

הרי זה בא ללמד, ונמצא למד: מקיש רוצח לנערה המאורסה,

מה נערה המאורסה - ניתן להצילה בנפשו,

אף רוצח - ניתן להצילו בנפשו.

ונערה המאורסה מרוצח,

מה רוצח - יהרג ואל יעבור,

אף נערה המאורסה - תהרג ואל תעבור.

ושפיכות דמים גופיה - מנלן?

סברא הוא.

כי ההוא דאתא לקמיה דרבא,

אמר ליה: מרי דוראי אמר לי: זיל קטליה לפלגיא, ואי לא - קטלינא לה.

אמר ליה: ליקטלוד, ולא תיקטול.

מאי חזית דדמא דידך סומק טפי?

דילמא דמא דההוא גברא סומק טפי!

¹³² ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך

¹³³ ולנערה לא תעשה דבר אין לנערה חטא מות כי מאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש מן הדבר הזה

רס"י

שייף. מושח:
 גוהרקי דערלה. בוסר זיתים
 קטנים משום רפואה דקסבר
 מותר להתרפאות באיסורי
 הנאה:
 אישתא צמירתא. חולי שקורין
 מלויי {מיחושים} (כלומר
 קדחת) { צמירתא חס כמו
 דצמרה צמורי בבבא קמא (דף
 ס.):
 דרך הנאתו. לאחר שיתבשלו
 ויוצא שמנן בבית הבד:

מר בר רב אשי אשפחיה לרבינא דשייף לה לברתיה בגוהרקי דערלה.

אמר ליה:

אימור דאמור רבנן - בשעת הסכנה,

שלא בשעת הסכנה - מי אמור??

אמר ליה:

האי אישתא צמירתא - נמי בשעת הסכנה דמיא.

איכא דאמרי:

אמר ליה:

מידי דרך הנאה קא עבידנא!!

9. כה, ב - כו, א

רס"י

מוֹתֵרֶת. אין צריך לפרוש הימנה כדמפרש: הכי גרסינן אפשר וקא מיכוין לא אפשר וקא מיכוין כולי עלמא לא פליגי דאסיר. אפשר לו ליבדל וקא מיכוין להתקרב כדי ליהנות כגון ריח של ע"ז או אפילו אי אפשר לו ליבדל ומיהו מתכוין הוא וחביב הוא לו ליהנות:
לא אפשר. לו ליבדל ולא קא מיכוין ליהנות דאיכא תרתן להיתר לכ"ע שרי:

כי פליגי דאפשר. לו ליבדל ולא נבדל ומיהו לא קא מיכוין:
פלוגתא דרבי יהודה ורבי שמעון במסכת שבת (דף כב.) בגרירת מטה וכסא וספסל ובמסכת ביצה (דף כג.):
דלא אפשר. כגון שצריך לאותן כלים ואין יכול להגביהן על כתיפו ואביי סבר בקטנים נמי שרי רבי שמעון אע"פ שאפשר להגביהן על כתיפו והכי אמרינן במס' שבת ולרבא לא שרי ר' שמעון אלא בגדולים:
איכא דאמרי. מודה רבא היכא דלא קא מיכוין אע"פ שאפשר שרי ר' שמעון דבהכי פלוגתייהו דר' יהודה ור' שמעון ובין לאביי ובין לרבא לר' יהודה אסור לרבי שמעון שרי:
כולי עלמא. אביי ורבא לא פליגי דשרי ואפילו לרבי יהודה:

כי פליגי דלא אפשר וקא מיכוין. ומיהו אליבא דר' שמעון דחשיבא ליה כוונה דמתיר אפי' בדאפשר הואיל ולא קא מיכוין אלמא אכוונה קפיד היכא דקא מיכוין אע"פ דלא אפשר אסור: ה"ג כי פליגי אליבא דר' יהודה דאמר לא שנה מתכוין ולא שנה אין מתכוין אפשר אסור. ולא גרסינן ולא אפשר שרי דהא לא שמעינן ליה דאמר הכי דאי שמעינן ליה הכי היכי פליגי רבא למיסר:

אביי כר' יהודה. דקסבר כיון דאסור רבי יהודה בדאפשר אע"פ דלא קא מיכוין שמע מינה לא חשבינן ליה כוונה אלא בדאפשר ולא אפשר תליא טעמא הלכך היכא דלא אפשר אע"פ דקא מיכוין לא איכפת ליה לרבי יהודה:

ורבא אמר לן עד כאן. לא שמעת ליה לרבי יהודה דלא אזיל בתר כוונה אלא דלא פטר ליה משום אין מתכוין בדאפשר דמתכוין אסור לדברי הכל ומשוי שאין מיכוין כמתכוין לחומרא לאסור אבל דלא חשיבא ליה כוונה דמשוי מכוין כשאין מתכוין לקולא כגון דלא אפשר בשאין מתכוין שרי ונישרי נמי רבי יהודה במתכוין דלא חשיב כוונה כלל הא לא שמעת ליה: ההיכל גובהו מאה אמה וצילו הולך למרחוק מאד ברחוב שלפני הר הבית ומתוך שרחוב גדול היה ומחזיק בני אדם הרבה היה דורש שם מפני החמה שאין לך בית המדרש מחזיקן:
דלא אפשר. מלדרוש לרבים הלכות החג:

וקא מיכוין. ליהנות מצל הקודש:
דלתוכו עשוי. ואין הנאת צילו נאסרה דאין זה דרך הנאתו:

איתמר:

הנאה הבאה לו לאדם בעל כרחו:

אפי' אמר:

מוֹתֵרֶת,

וְרַבָּא אָמַר:

אִסוּרָה.

אפשר וקא מיכוין,

לא אפשר וקמיכוין,

כולי עלמא לא פליגי - דאסור.

לא אפשר ולא מיכוין,

כולי עלמא לא פליגי - דשרי.

כי פליגי - דאפשר ולא מיכוין.

ואליבא דרבי יהודה דאמר: "דבר שאין מתכוין - אסור" - כולי עלמא לא פליגי דאסור,

כי פליגי - אליבא דרבי שמעון דאמר: "דבר שאין מתכוין - מותר".

אביי כרבי שמעון.

וְרַבָּא אָמַר:

עד כאן לא קא אמר רבי שמעון אלא היכא דלא אפשר,

אבל היכא דאפשר - לא.

איכא דאמרי:

אפשר ולא מיכוין - היינו פלוגתייהו דרבי יהודה ורבי שמעון.

לא אפשר ולא קא מיכוין - כולי עלמא לא פליגי דשרי.

כי פליגי - דלא אפשר וקא מיכוין.

ואליבא דרבי שמעון דאזיל בתר כוונה - כולי עלמא לא פליגי - דאסור,

כי פליגי אליבא דרבי יהודה, דאמר: לא שנה מתכוין ולא שנה שאין מתכוין, אפשר - אסור.

אביי כרבי יהודה.

כו, א

וְרַבָּא אָמַר לָהּ:

עד כאן לא קאמר רבי יהודה 'שאין מתכוין כמתכוין' אלא לחומרא,

אבל 'מתכוין כשאין מתכוין' לקולא - לא.

אמר אביי:

מָנָא אָמִינָא לָהּ?

דְּתִנָּא:

"אָמְרוּ עָלָיו עַל דָּבָר יוֹחֵן בֶּן זַנְאִי שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב בְּצִילוֹ שֶׁל הֵיכַל,**וְדוֹרֵשׁ כָּל הַיּוֹם כּוֹלוֹ"**.

וְהָא הָכָא דְּלֹא אָפְשָׁר וּמִיכוּיָן, וְשָׂרִי.

וְרַבָּא אָמַר:

שְׂאֵנִי הֵיכָל דְּלִתּוּכוֹ עֲשׂוּי.

אמר רבא:

מָנָא אָמִינָא לָהּ?

דְּתִנָּן¹³⁴:**"לולין היו פתוחין בעליית בית קדשי הקדשים,**

רס"י

לול. ארובה שבעלייה היורדת לבית קרי לול:
האומנין. כשיש בדק בחומת בית קדשי הקדשים:
יזונו. לשון הנאה כמזונות שמשביע עצמו ממראית נוי המלאכה ונהנה:
והא הכא דלא אפשר. שלא ירדו לתקן ואפילו הכי צריך לתת אותן בתיבות שלא יוכלו להסתכל אנה ואנה דילמא מיכווני ליהנות ואסור:
קול. של כלי שיר שהן הקדש:
וריח. הקטורת:
אין בהן משום מעילה. דאורייתא הואיל ואין בהם ממש וכיון דמדאורייתא שרו כי לא אפשר כגון הכא אמאי אטרחינהו רבנן אלא מעלה בעלמא הואי:
העומדים בפנים. לשמש דלא אפשר מלעמוד שם ואסור להו להיות מתכוונים:
לאותן העומדים בחוץ. קאמר אין מעילה הא איסורא איכא אבל לעומדין בפנים אפילו איסורא ליכא:

שָׁבְהוּ מִשְׁלָשְׁלִין אֶת הָאוֹמְנִים בְּתִיבוֹת, בְּדִי שְׁלֹא יִזְוְנוּ עֵינֵיהֶם מִבֵּית קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים (מדות ד, ה).
 וְהָאֵלֶּה הָכָא דְּלֹא אֶפְשָׁר וְקָא מִיכּוּנִין, וְאָסוּר.

וְתַסְבְּרָא?!
 וְהָאֵמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן פִּזִּי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מְשׁוּם בַּר קַפְרָא:
 קוֹל,
 וּמְרָאָה,
 וְרִיחַ – אֵין בְּהֶן מְשׁוּם מְעִילָה!
 אֵלֶּא, מְעִילָה עָשׂוּ בְּבֵית קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים.

אֵיכָא דְאָמְרִי:
 אָמַר רַבָּא:
 מָנָא אָמִינָא לָהּ?
¹³⁵ דְאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן פִּזִּי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מְשׁוּם בַּר קַפְרָא:
 קוֹל וּמְרָאָה וְרִיחַ – אֵין בְּהֶן מְשׁוּם מְעִילָה.
 "מְעִילָה" – הוּא דְלִיכָא,
 הָא 'אִיסוּרָא' – אֵיכָא.
 מֵאִי לָאו, לְאוֹתָן הָעוֹמְדִין בְּפָנִים, דְּלֹא אֶפְשָׁר וְקָא מִיכּוּנִין, וְאָסוּר!
 לֹא,
 לְאוֹתָן הָעוֹמְדִין בְּחוּץ.

¹³⁵ ע"פ כתבי יד. ל"ג דתניא ע"ע דקדוקי סופרים.

10. כו, א

רס"י

המפטם את הקטורת. קטורת

זרה שאינה של ציבור:

אם להתלמד בה או למוסרה.

אחר פטומה לציבור פטור

מכרת אבל אם דעתו להצניע

לצורכו להריח בה ועשאה

בסממנין הכתובים חייב כרת

דכתיב (שמות ל) איש אשר

יעשה כמורה להריח בה ונכרת:

והמריח בה. בקטורת של ציבור

פטור מכרת ומחטאת דלא

חייבה תורה אלא מפטם

להריח:

אלא שמעל. שנהנה מן הקודש

ומביא אשם מעילות:

קול ומראה. אין בהם ממש

ופטור לעולם:

ורח. יש בו ממש בסממנין

לפיכך חייב ודקא אמר רבי

יהושע פטור לאחר שתעלה

תמרתו במקדש קאמר דמשום

דנעשית מצותו ואין צורך גבוה

עוד בה יצתה מכלל קדשי ה'

וברייטא במריח בה בביתו

שנותן ממנה על הגחלים:

תמרתו. עמוד עשנו:

תרומת הדשן. בכל יום היה

נוטל מלא מחתה ונותנה אצל

המזבח והיא נבלעת במקומה

כדכתיב והרים את הדשן וגו'

ואסורה בהנאה ומועלין בה

כדכתיב ושמו אצל המזבח

אלמא טעונה גניזה:

ובגדי כהונה. ארבעה בגדי לבן

שכהן גדול נכנס בהם לפני

ולפנים ביום הכפורים דאסורין

שוב להשתמש בהן כדכתיב

והניחם שם:

הא ניחא לרבנן. פלוגתייהו

במסכת יומא (דף כד.):

כשירין הם לכהן הדיוט. כל

השנה שהן הן הבגדים הראויין

לשימוש הדיוט כותנת ומכנסים

ומצנפת ואבנט:

עגלה ערופה. כתיב שם דמשמע

שם תהא קבורתה:

אלא למ"ד מלמדין. ר' יהודה

במסכת סנהדרין בשלהי ארבע

מיתות (סז):

הכא מיעוטי כתיבי. בהני

למימרא דלא תיגמר מינייהו

ושמו לזה ולא לאחר הערופה

ולא דבר אחר:

גופא:

אמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא:

קול ומראה וריח - אין בהן משום מעילה.

ורח - אין בו משום מעילה!?

והא תניא:

"המפטם את הקטורת להתלמד בה,

או למוסרה לציבור - פטור,

להריח בה - חייב.

והמריח בה - פטור, אלא שמעל!"

אלא אמר רב פפא:

קול ומראה - אין בהן משום מעילה, לפי שאין בהן ממש.

ורח לאחר שתעלה תמרתו - אין בו משום מעילה, הואיל ונעשית מצותו.

למימרא: דכל היכא דנעשית מצותו אין בו משום מעילה!?

והרי תרומת הדשן, דנעשית מצותה ויש בה משום מעילה!

דכתיב: "ושמו אצל המזבח"¹³⁶ (ויקרא ו, ג) - שלא יפזר.

"ושמו" - שלא יהנה!

משום דהווי תרומת הדשן ובגדי כהונה, שני כתובין הבאין כאחד,

וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין.

תרומת הדשן - הא דאמרן.

בגדי כהונה - דכתיב: "והניחם שם"¹³⁷ (ויקרא טז, כג),

מלמד שטעונין גניזה.

הניחא לרבנן דאמרי:

מלמד שטעונין גניזה,

אלא לרבי דוסא דפליג עליהו, דאמר: אבל ראויין הן לכהן הדיוט,

ומאי "והניחם שם"?

שלא ישתמש בהם ביום כפורים אחר,

מאי איכא למימר?

משום דהווי תרומת הדשן ועגלה ערופה, שני כתובין הבאין כאחד,

וכל שני כתובין הבאין כאחד - אין מלמדין.

הניחא למאן דאמר: אין מלמדין,

אלא למאן דאמר: מלמדין - מאי איכא למימר?

תרי מיעוטי כתיבי:

כתיב: "ושמו" (ויקרא ו, ג),

וכתיב: "הערופה"¹³⁸ (דברים כא, ו).

¹³⁶ ולבש הכהן מזה בד וממנסי בד ולבש על בשדו והרים את הדשן אשר תאכל האש את העלה על המזבח ושמנו אצל המזבח

¹³⁷ וקא אהרן אל אהל מועד ופשט את בגדי הקדש וקדש ונהניחם שם

¹³⁸ וכל זקני העיר ההוא הקרבים אל החלל ירחצו את ידיהם על העגלה הערופה בנחל

11. כו, א

רס"י

הכניסה לרבקה. עגלה ערופה רבקה קופלי"א {צמד} בלע"ז שקושרין ארבע פרות ביחד: **ודשה.** תבואה עם חברותיה: **כשירה.** שלא נתכוין לכך ולא עבודה היא:

ואם נתכוין שתינק ותדוש פסולה. והכא לא אפשר שלא יכניסנה שתינק וכי מתכוין שתינק ותידוש פסולה: **אשר לא עובד בה מכל מקום.** דאע"ג דבעלמא לא מיתסר הכא אסור:

הא לא דמיא. תירוצא הוא: **שכן עליה עוף.** בפרה אדומה קאי שפרח ונח על גבה אע"ג דכתיב לא עלה עליה עול דמשמע עליה אפילו עליה בעלמא ואי משום דכתיב עול הא מרבינן ביה שאר עבודות במסכת סוטה (דף מו.) אפ"ה בהא עלייה כשרה דלא ניחא ליה והוא הדין להכניסה לרבקה ודשה:

עלה עליה זכר פסולה. דניחא ליה והוא הדין לתינק ותידוש: **עובד.** משמע ממילא עובד משמע בידים ואף על גב דהאי בעגלה כתיב תרווייהו ילפינן מהדדי בגזרה שוה דעול עול במסכת סוטה (דף מו.):

לא ישטחנה. במוצא בגד אבודה קאי:

מגוד. קבילי"א { יתד, וו, זיז } : **לצורכה.** כדי שלא יאכלנו עש: **נזדמנו לו אורחין וכו'.** אלמא אף על גב דלצורכה הוא והיינו לא אפשר הואיל ומתכוין להתכבד בשל חבירו באורחין חשיב ליה גזל ואסיר: ומשני לאו משום כוונה הוא אלא משום דבשטחיה זו קלי לה כלומר מאבדה בידים אי משום עינא בישא אי משום דלמא אורחין גנבי ניהו וגנבי לה: **מוכרין כדרכן.** מעוטפין בכסות כלאים דאין מתכוין להנאת לבישה:

והצנועים. פרושים שמתרחקין מן הכיעור ומן הדומה לו: **לישנא קמא דרבא.** אפשר ולא מתכוין אסור אפילו לרבי שמעון דא"כ הא מני: יש שטועין שמקשין על משנה זו אותה ששנינו בגד שאבד בו כלאים לא ימכרנו לנכרי אלמא כלאים אסור למכור וטעות בידם דהתם אבד דוקא שמא יחזור נכרי וימכרנו לישראל ולא יכיר שיש בו כלאים וילבשו אבד כלאים הניכר מותר בכל הנאות מכירה:

]"איתמר:

הנאה הבאה לו לאדם בעל כרחו:

אפ"י אמר: מותרת,

ורבא אמר: אסורה"].

תא שמע:

"הכניסה לרבקה ודשה - כשירה,

בשביל שתינק ותדוש - פסולה".

והא הכא דלא אפשר וקא מיכוין, וקתני: "פסולה"!

שאני התם, דכתיב: "אשר לא עבד בה"¹³⁹ (דברים כא, ג) - מקל מקום.

אי הכי,

אפילו רישא נמי!

כו, ב הא לא דמיא אלא להא:

"שכן עליה עוף - כשירה,

עלה עליה זכר - פסולה" (פרה ב, ד).

מאי טעמא?

אמר רב פפא:

אי כתיב: "עבד" (דברים כא ג) וקרינן "עבד" - עד דעביד בה איהו.

אי כתיב: "עובד" וקרינן "עובד" - אפילו ממילא נמי.

השתא דכתיב: "עבד" וקרינן "עובד" - "עובד" דומיא ד"עבד",

מה "עבד" - דניחא ליה,

אף "עובד" - דניחא ליה.

תא שמע:

"אבדה,

לא ישטחנה לא על גבי מטא ולא על גבי מגוד לצורכו,

אבל שוטחה לצורכה על גבי מטא ועל גבי מגוד.

נזדמנו לו אורחין -

לא ישטחנה לא על גבי מטא, ולא על גבי מגוד, בין לצורכה בין לצורכו!"

שאני התם,

דקלי לה,

אי משום עינא בישא,

אי משום גנבי.

תא שמע:

"מוכרי כסות -

מוכרין כדרכן,

ובלבד שלא יתנוין בחמה מפני החמה, ובגשמים מפני הגשמים.

והצנועין - מפשילין לאחוריהם במקל" (כלאים ט, ה).

והא הכא דאפשר למעבד כצנועין, וכי לא מכוין - שרי!

תיובתא למאן דמתני לישנא קמא דרבא.

תיובתא.

¹³⁹ והנה העיר הקרובה אל החלל ולקחו זקני העיר ההוא עגלת בקר אשר לא עבד בה אשר לא משקה בעל

12. כו, ב - כז, א

רש"י

בקליפי ערלה. קליפי אגוזים ורמונים שאף הם בכלל פרי ואסורין משום ערלה וכן קשין של כלאי הכרם הכל אסור דבכלאים לא כתיב פרי:

חדש יותץ. שהרי על ידי היסק זה של ערלה נגמר ומתקיים כולו: ישן. שאין היסק זה מועיל לו אלא שאופה בו פת:

יוצן. שלא יאפה בו פת בהיסק זה: **אפה בו פת.** בהיסק זה לקמן מוקי לה כשאבוקה כנגדו שכל שעה שהיתה פת בתנור היה דולק האור ואופהו שהיה נהנה מן האיסור בשעה שהאיסור בעין:

רבי אומר הפת אסורה. דיש שבח עצי איסור בפת:

וחכמים אומרים הפת מותרת. (דהא) סברי אין שבח עצים בפת ממש והוא הדין דלית להו נמי חדש יותץ אלא יוצן והכי אמרי' בשמעתין:

בישלה על גבי גחלים. דברי הכל הפת מותרת ואפילו לרבי דכי איתהני פת מאיסור כבר כלה ובטל וגחלים איצטריכא ליה דלא תימא אכתי איסורא בעיניה וכל שכן בתנור גרוף ואין אבוקה כנגדו:

הא רבי. דקתני חדש יותץ רבי הוא דאמר הפת אסורה משום דגמרה באיסור והוא הדין לתנור חדש שנגמר נמי ע"י האיסור:

אימור דשמעת ליה לרבי דיש שבח עצים בפת. כי שמעת ליה דפליג רבי אדרבנן ביש שבח עצים בפת לחודא הוא דשמעת ליה דרבנן הוו מקילי טפי ושרו אפי' פת לאכול דאמרי אין שבח עצים בה אלא שבח היסק ואיסור שבה כבר כלה הוא ורבי סבר הואיל ואבוקה כנגדו יש שבח עצים ואיסור גמור בה וגבי תנור חדש נהי דיש שבח עצים בו מיהו הוא עצמו אין נאכל אלא להיסק אחר עומד ויאפו בו ונמצאת פת הנאפת בו נגמרת ע"י איסור והיתר עצי איסור שגמרו (בו) את התנור ועצי היתר שגמרו את הפת והא היכא שמעינן ליה דאסר רבי:

הא ר' אליעזר. דשמעינן ליה זה וזה גורם אסור דבר שאיסור והיתר גרמו לו שיבא אסור בהנאה:

לתוך עיסה. של חולין:

אחר אחרון אני בא. אם סילק את הראשון כדמרתך ליה אביי:

לא שנו. דאחר אחרון אני בא ואם נפל היתר בסוף מותר אלא שקידם את האיסור וסילקו מכיון שנפל בו היתר מיד דהואיל וסילקו ועדיין לא החמיץ בטל והלך לו ואע"ג דהוועיל בה קצת שיכול זה האחרון לגמור חמוץ על ידו אעפ"כ כבר בטל לו ושוב אין חוזר וניעור בו אבל לא קדם וסילק ונגמר על ידי שניהם ואינו יכול ליבטל אסור אלמא זה וזה גורם אסור:

דאחר אחרון אני בא. וטעמא משום דאזל בתר גמר מעשה גמרו בהיתר מותר ואפי' לא קדם וסילק דאיכא זה וזה גורם גמרו באיסור אסור (ואפילו קדם וסילק את האיסור):

"עבר זמנו:

אסור בהנאתו,

ולא יסיק בו תנור ובירים".

תנו רבנן:

"תנור שהסיקו בקליפי ערלה, או בקשין של כלאי הכרם

חדש - יותץ,

ישן - יוצן.

אפה בו את הפת -

רבי אומר:

הפת אסורה.

וחכמים אומרים:

הפת מותרת.

בישלה על גבי גחלים - דברי הכל מותר".

והא תניא:

"בין חדש ובין ישן - יוצן!"

לא קשיא:

הא - רבי,

והא - רבנן.

אימור דשמעת ליה לרבי משום דיש שבח עצים בפת,

"זה וזה גורם - מי שמעת ליה?"

אלא, לא קשיא:

הא - רבי אליעזר,

הא - רבנן.

הי רבי אליעזר?

אילימא רבי אליעזר דשאר,

דתנן:

"שאר של חולין ושל תרומה שנפלו לתוך עיסה,

ואין בזה כדי להחמין,

ואין בזה כדי להחמין,

ונצטרפו וחמצו -

רבי אליעזר אומר:

אחר אחרון אני בא.

וחכמים אומרים:

בין שנפל איסור לכתחלה,

ובין שנפל איסור לבסוף,

לעולם אינו אסור, עד שיהא בו כדי להחמין" (ערלה ב, יא).

כו,א

ואמר אביי:

לא שנו אלא שקדם וסילק את האיסור,

אבל לא קדם וסילק את האיסור - אסור,

אלמא: זה וזה גורם - אסור!

וממאי דטעמא דרבי אליעזר כאביי?

דילמא טעמא דרבי אליעזר משום ד'אחר אחרון אני בא',

לא שנא קדם וסילק את האיסור,

לא שנא לא קדם וסילק את האיסור,

רפ"י

אבל בבת אחת. אם נפלו כאחת דליכא גמרו באיסור הכי נמי דשרי דזה וזה גורם מותר: **הימנה** מן האשירה:

יוליך הנאה לים המלח. דמי עצים מכל מקום שמעינן ליה כל כמה דלא ממטי הנאה לים המלח מודה הוא לת"ק בין אחדש יותץ בין אישן יוצן בין איסור פת אלמא כיון דקתני חדש יותץ אית ליה זה וזה גורם אסור והא דתניא לעיל חדש יוצן רבנן היא דפליגי עליה דר' ואמרי הפת מותרת משום דלא חשיבא להו הנאת היסק ואפילו בגורם אחד לבדו משום דליתיה לאיסורא בעיניה וכל שכן בתנור שאינו נאכל הוא בעצמו ואין הנאתו בגורם אחד לבדו אלא בשני גורמים שלו ושל היתר ואם תאמר לרבנן יוצן למה לי הא שרו לפת האפויה בהיסק איסור הני מילי דיעבד אבל לכתחלה לא קא שרו לאפות בהיסק איסור ולקמן פריך עצים דאיסור לרבנן היכי משכחת לה דאסירי מדאורייתא והוא הדין דמצי לאוקמא להא דחדש יותץ דלעיל כתנא קמא דר' אליעזר אלא משום דלא ידעינן מנו וניחא ליה למינקט ר' אליעזר והוא ומחלוקתו קאמר:

א"כ. דפרכת דילמא שאני ליה אמאן תרמייה להא דתניא לעיל גבי ערלה יותץ על כרחיך כיון דלא משכחת תנא דאמר זה וזה גורם אסור אלא רבי אליעזר ומחלוקתו במסכת ע"ז וחזינא סתמא דתני בשאר איסורי נמי הכי רבי אליעזר קאמר לה ולא שני ליה:

אמר אביי אם תמצא לומר. ברייתא מפורשת הכי דכי היכי דאסר רבי בפת הכי נמי אסר בתנור ואע"פ שאין עצמו נאכל דאית ליה זה וזה גורם אסור ורישא דברייתא דלעיל דערלה רבי קאמר לה כולה:

היינו ר' אליעזר. בניחותא וליכא למיבעי מידי:

ואם תמצא לומר. דסבירא ליה זה וזה גורם מותר ורישא דההוא לאו רבי הוא אלא רבי אליעזר הוא והתם בפת הוא דאסר רבי משום דיש שבח עצים בגופה ונמצא כשאוכלה גופו הוא הנהנה מן האיסור בגורם אחד אבל בתנור חדש וציננו שרי:

הני קערות כוסות וצלוחיות. של חרס שצרפן בעצי אשירה אסירי אפילו לרבי דהא יש שבח עצים בהן והנאתן בלא גורם שני הוא ועל ידי גורם ראשון הוא משתמש בהן הנאת גופו ולא דמו לתנור דלא ממטי הנאה לגוף מיניה עד דאיכא גורם שני:

כי פליגי. רבי דלא אסר אלא בפת ור' אליעזר אית ליה זה וזה גורם אסור בתנור וקדירה שאין הגוף נהנה מהן עד שיבא גורם שני והוא של היתר:

קדירה. שצרפה כשהיא חדשה בעצי איסור:

דהא מקבלה בישולה. ואיכא הנאת תשמיש שמשתמש בה בלא גורם אחר אבל תנור אין נותנין בו פת אלא לאחר הסיקה של גורם היתר: **איכא תני לה.** להא ברייתא דלעיל ואיכא אתנייה:

אבל בבת אחת - הכי נמי דשרי!

אלא, רבי אליעזר דעצי אשירה, דתנן:

"נטל הימנה עצים - אסורין בהנאה.

הסיק בהן את התנור,

חדש - יותץ,

ישן - יוצן.

אפה בו את הפת - אסורין בהנאה.

נתערבה באחרות, ואחרות באחרות - נוילן אסורין בהנאה.

רבי אליעזר אומר:

יוליך הנאה לים המלח.

אמר¹⁴⁰ לו: אין פדיון לעבודה זרה" (עבודה זרה מט:)

אימור דשמעת ליה לרבי אליעזר בעבודה זרה, דחמיר איסורה, בשאר איסורין שבתורה - מי שמעת ליה?!

אלא אם כן, אמאן תרמייה?

ועוד,

הא תניא בהדיא:

"וכן היה רבי אליעזר אוסר בכל איסורין שבתורה".

אמר אביי:

אם תמצא לומר: "זה וזה גורם אסור", רבי היינו רבי אליעזר.

ואם תמצא לומר: "זה וזה גורם מותר", והכא משום דיש שבח עצים בפת הוא, הני קערות וכוסות וצלוחיות - אסירי.

כי פליגי: בתנור וקדירה,

למאן דאמר: "זה וזה גורם אסור" - אסור,

למאן דאמר: "זה וזה גורם מותר" - שרי.

איכא דאמרי:

אפילו למאן דאמר: "זה וזה גורם מותר" - קדירה אסורה, דהא קבלה בישולא מקמי דניתן עצים דהיתירא.

אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל:

"תנור שהסיקו בקליפי ערלה, או בקשין של בלאי הנדם,

חדש - יותץ,

ישן - יוצן.

אפה בו את הפת:

רבי אומר:

הפת מותרת.

וחכמים אומרים:

הפת אסורה".

והתניא איפכא!

שמואל איפכא תני.

¹⁴⁰ מסורת הש"ס: גירסת וילנא: אמר

רָס"י

ואי בעית אימא. שמואל נמי
הכי אתנייה ואית ליה דר' אסר
ורבנן שרו ואיהו הפך לה כדי
שלא ילכו בני אדם אחר רבים
להתיר דבעלמא במחלוקות
אחרות שנחלקו רבים על רבי
סבירא ליה לשמואל דאע"ג
דהלכה כרבי מחבירו במקום
יחיד אין הלכה כמותו מחבירו
כלומר במקום רבים ובהא
סבירא ליה דהלכה כמותו
ואע"ג דרבים פליגי עליה:
אפכה ואתנייה. אפכה ואשנייה
כי היכי דתיקו הא מילתא
דאיסורא בשם רבנן ויעשו בני
אדם כמותן שהכל הולכין אחרי
רבים שאם אני אומר הלכה
כרבי שהוא יחיד לא יאמינו לי:

ואי בעית אימא:
בְּעָלְמָא קְסָבֵר שְׁמוּאֵל:
הִלְכָּה כְּרַבִּי מַחְבִּירוֹ, וְלֹא מַחְבִּירִיו,
וּבְהָא - אֲפִילוּ מַחְבִּירִיו.
וְסָבֵר: אֲתִנִּייה אִיפְכָא,
כִּי הֵיכִי דְנִיקוּם רַבָּנָן לְאִיסוּרָא.

13. כז, א-ב

"בִּישְׁלָה עַל גְּבִי גָחִלִים - דְּבָרֵי הַכֹּל הַפֶּת מוֹתֶרֶת".

¹⁴¹רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, וְרַבִּי חֵיָא בַר אֲשִׁי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,
 חֵד אָמַר: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא גָחִלִים עוֹמְמוֹת,
 אֲבָל גָּחִלִים לוֹחֲשׁוֹת - אֶסּוּרִין,
 וְחֵד אָמַר: אֶפִּילוּ גָחִלִים לוֹחֲשׁוֹת - נִמִּי מוֹתֶרֶין.

בִּישְׁלָמָא לְמֵאן דְּאָמַר: "לוֹחֲשׁוֹת - אֶסּוּרִין", מִשּׁוּם דִּישׁ שְׂבַח עֲצִים בִּפְתִּי,
 אֶלָּא לְמֵאן דְּאָמַר: "אֶפִּילוּ לוֹחֲשׁוֹת - מוֹתֶרֶת",
 פֶּת דְּאָסֵר דִּישׁ שְׂבַח עֲצִים בִּפְתִּי, לְרַבִּי, הִיכִי מִשְׁפַּחְתָּ לִּיהִי?

אָמַר רַב פֶּפְא:
 כְּשֶׁאֲבֻקָּה כְּנָגְדּוּ.

כז, ב מִכְּלָל דְּרַבֵּנָּן דְּפִלְגִי עֲלֶיהָ, שָׂרוּ אֶפִּילוּ כְּשֶׁאֲבֻקָּה כְּנָגְדּוּ,
 אֶלָּא עֲצִים דְּאִיסוּרָא לְרַבֵּנָּן, הִיכִי מִשְׁפַּחְתָּ לְהוּ?

אָמַר רַב אָמִי בַר חֲמָא:
 בִּישְׁרֵשִׁיפָּא.

גחלים עוממות. כבויות כדכתיב
 (יחזקאל לא) ארזים לא
 עממוהו ומתרגמין כהה עמיא:
לוחשות. גחלים בוערות נראות
 כמתנענעות ולוחשות זו לזו:
אסורין. לרבי:
כנגדו. כנגד הפת מבעיר העצים
 בפי התנור:
עצים דאיסורא. דמתסרי
 בהנאה לרבנן היכי משכחת
 להו:
בשרשיפא. כסא לישב עליו או
 להדום רגליו דהנאתן כשהן
 בעין ועל ידי ממש אבל הנאת
 היסק אין הנאתו אלא לאחר
 ביעורו או בשעת ביעורו:

¹⁴¹ מסורת הש"ס. גירסת וילנא: (אמר)

רס"י

14. כז,ב

[תנור שהסיקו בקליפי ערלה, או בקשין של בלאי הכרם,

...]

אָפּה בּוֹ אֶת הַפֶּת -

...

וּחֲכָמִים אוֹמְרִים:

הַפֶּת מוֹתֶרֶת].

בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא:

תנור שהסיקו בעצי הקדש, ואפה בו הפת - לרבנן דשורו בקמייתא, מאי?

אמר ליה:

הפת אסורה.

ומה בין זו לערלה?

אמר רבא:

הכי השתא!?

ערלה - בטילה במאיתם,

הקדש - אפילו באלף לא בטיל!

אלא אמר רבא:

אי קשיא ליה, הא קשיא:

והלא, מעל המסיק,

וכל היכא דמעל המסיק - נפקו להו לחולין!

אמר רב פפא:

הכא בעצי שלמים עסקינו,

ואליבא דרבי יהודה,

דאמר: הקדש, בשוגג - מתחלל, במזיד - אינו מתחלל.

במזיד - מאי טעמא לא? כיון דלאו בר מעילה הוא - לא נפיק לחולין,

שלמים נמי, כיון דלאו בר מעילה גינהו - לא נפקא לחולין.

וכל היכא דמעל המסיק נפקי לחולין!?

והא תניא:

"כל הנשרפין - אפרן מותר,

חוץ מעצי אשירה,

ואפר הקדש - לעולם אסור!"

אמר רמי בר חמא:

כגון שנפלה דליקה מאליה בעצי הקדש,

דליכא אינש דנמעול.

רב שמעיה אמר:

באותן שטעונין גניזה.

דתניא:

"**ושמו**"¹⁴² (ויקרא ו, ג) - בנחת,"**ושמו**" - כולו,"**ושמו**" - שלא יפזר.

בטילה במאיתם. הלכך לא חמירא משכלה ונבער איסורו:

והלא מעל המסיק. וחייב קרבן מעילה וכל דבר שאין בו קדושת הגוף כגון בהמה שאינה של קרבן וכלי שאינו כלי שרת כיון שמעל בו יצא לחולין דתנן (מעילה דף יט:). אין מועל אחר מועל במוקדשין אלא בהמה וכלי שרת בלבד אבל כל מידי אחרינא ממעילה ראשונה נפקא לחולין דק"ל אין מעילה בכ"מ אלא שינוי שנשתנה מקדושתו ואמאי פת אסורה הא קודם שנתנו הפת היה ההיסק חולין:

בעצי שלמים. שהתפיסן לדמי שלמים למוכרן וליקח בדמיהן שלמים וקדשים קלים אין להם מעילה דלאו קדשי ה' קרינן ביה שכולן לבעלים ואין לגבוה בהן אלא לאחר זריקת דמים את האימורין ואיסורא מיהא רכיבה עליהו וממעילה הוא דאימעיטי במסכת מעילה:

ואליבא דרבי יהודה. פשט ליה רב חסדא בקדושין בפ"ב (דף נה). דאמר הקדש במזיד אין מתחלל אם נהנה ממנו במזיד לא יצא לחולין הלכך בשלמים שוגג דידהו כמזיד דהקדש דהא לאו בני מעילה נינהו והכי נמי הוה מצי למימר הכא כשהסיקו מזיד עסקינו מיהו שהסיקו משמע שוגג ומזיד וכיון דמצי לאוקמה בין בשוגג בין במזיד אוקמה:

כל הנשרפין. בשילהי פרק בתרא דתמורה מפרש אלו נשרפין ואלו נקברין:

ואפר הקדש לעולם אסור. להכי נקט גבי הקדש לעולם וגבי אשירה לא נקט לעולם משום דאשירה יש לה היתר אם שורפה ע"ג ובטלה אבל הקדש אין בו ביטול והכי מפורש בשילהי תמורה: רמי בר חמא ורב שמעיה אאפר הקדש לעולם אסור מהדרי:

באותו אפר שטעון גניזה. קאמר לעולם אסור וזהו אפר של תרומת הדשן שלא היתה מעילה בהסיקו:

15. כז, ב - כח, א

רס"י

כל דין שאתה דן. שמתחלתו אתה דנו כדי להחמיר עליו שהרי חמור הוא ואתה מביא לו חומר אחר כדקאמרת חמץ שהוא בבל יראה אין דין שטעון שריפה וסופו נמצא שחומר שאתה מוסיף עליו גורם לו להקל:

אינו דין. שהרי הדין מלמד שיהא חמור והרי הוא מקילו:

שאם לא מצא עצים ישב ויבטל.

בתמיה ואף על גב דאמר' בפרק קמא (דף יב:) לרבי יהודה אבל בשעת ביעורו השבתנו בכל דבר גבי פלוגתייהו מיהא קולא היא במי שהוא רוצה לצאת בשיירא או בתוך שלשים דאמרינן זקוק לבקר וכשאין עצים לשורפו יהא יושב ובטל ולא יבערנו:

ודנו דין אחר. שאינו קל וחומר אלא גזירה שוה ובין לקולא ובין לחומרא בתרה אזלינן דגזירת הכתוב הוא ואין להשיב עליו תחלתו להחמיר וסופו להקל:

חמץ ישנו בבל תותירו. לא יראה ולא ימצא:

אשם תלוי. בא על ספק כרת כגון חלב ושומן לפניו ושגג באחד מהן ואינו יודע איזה מהן אכל ואם שחטו ואירע בו פסול או נותר פלוגי ר' יהודה ורבנן בשילהי פרק בתרא דתמורה לר' יהודה בקבורה לרבנן בשריפה:

חטאת העוף הבא על הספק.

כגון הפילה ספק ולד ספק אינו ולד אינה אוכלת בקדשים שמא ולד הוא עד שתביא כפרתה העולה באה על תנאי אם ילדתי הרי היא לחובתי ואם לאו הרי היא נדבה וחטאת העוף מביאתו על הספק ואין כאן משום חולין בעזרה דמקראי נפיק במסכת נזיר בפרק מי שאמר (דף כט.) ואסורה באכילה שמא חולין היא ומליקתה שויה נבילה ופלוגי בה רבי יהודה ורבנן בפרק בתרא דתמורה חטאת העוף הבא על הספק תשרף רבי יהודה אומר יטילנה לאמה:

ואתה אומר בקבורה. אאשם תלוי קאי דקאמר ר' יהודה יקבר ואע"ג שהנותר ממנו אסור באכילה ובהנאה וענוש כרת והוא בבל תותירו:

כפא דחטא נגרא. כף בזך שחקק האומן בתוכו ישרוף את לשונו ואת חכו בחרדל לישנא אחרינא ישרוף הומי"ר {לגמוא (לבלוע מתוך שאיפה)} בלע"ז כמו שורפה חיה בע"ז (דף כט:):

סדנא. נגר עושה סד לשום בו רגלי אסירים כמו ותשם בסד רגלי (איוב יג):

מדויל ידיה משתלים. מהרמת ידו וממלאכתו משתלם שכרו כשנמצא גנב:

גיראה. עושה חצים:

"רבי יהודה אומר:

אין ביעור חמץ אלא שריפה.

וחכמים אומרים:

אף מפרר וזורה לרוח או מטיל לים".

תניא:

"אמר רבי יהודה:

אין ביעור חמץ אלא שריפה.

והדין נותן: ומה נותר, שאינו ב"בל יראה" ו"בל ימצא" - טעון שריפה,

חמץ, שישנו ב"בל יראה" ו"בל ימצא" - לא כל שכן שטעון שריפה?

אמרו לו:

כל דין שאתה דן תחלתו להחמיר וסופו להקל - אינו דין.

לא מצא עצים לשורפו - יהא יושב ובטל?

והתורה אמרה: "תשבייתו שאר מבתיכם" ¹⁴³ (שמות יב, טו) - בכל דבר שאתה יכול להשבייתו!

חזר רבי יהודה ודנו דין אחר:

נותר - אסור באכילה, וחמץ - אסור באכילה,

מה נותר - בשריפה אף חמץ - בשריפה.

אמרו לו:

נבילה תוכיח, שאסורה באכילה ואינה טעונה שריפה!

אמר להו:

הפרש: נותר - אסור באכילה ובהנאה, וחמץ - אסור באכילה ובהנאה,

מה נותר - טעון שריפה, אף חמץ - טעון שריפה.

אמרו לו:

שור הנסקל יוכיח: שאסור באכילה, ובהנאה, ואינו טעון שריפה!

אמר להו:

הפרש: נותר - אסור באכילה ובהנאה וענוש כרת,

וחמץ - אסור באכילה ובהנאה וענוש כרת,

מה נותר - בשריפה, אף חמץ - בשריפה.

אמרו לו:

חלבו של שור הנסקל יוכיח: שאסור באכילה, ובהנאה, וענוש כרת, ואין טעון שריפה!

כח,א

חזר רבי יהודה ודנו דין אחר:

נותר - ישנו ב"בל תותירו", וחמץ - ב"בל תותירו",

מה נותר - בשריפה, אף חמץ - בשריפה.

אמרו לו:

אשם תלוי וחטאת העוף הבא על הספק לדבריה יוכיחו, שהן ב"בל תותירו",

שאנו אומרים: בשריפה, ואתה אומר: בקבורה!

שתק רבי יהודה".

אמר רב יוסף:

היינו דאמרי אינשי: כפא דחטא נגרא, בגווא נשרוף חרדלא.

אמר אביי:

סדנא בסדני יתיב, מדויל ידיה משתלים.

רבא אמר:

גירא בגירי מקטיל, מדויל ידיה משתלים.

¹⁴³ שבעת ימים מצות תאכלו אף ביום הראשון תשבייתו שאר מבתיכם מי כל אכל חמץ ונמרתה הנפש ההוא מישאאל מיום הראשון עד יום השביעי

16. כת, א

רש"י

או דילמא. לרוח הוא דבעי פירור שמא יזרקנו שלם וימצאנה אחר ויאכלנו אבל לים מטיל בעיניה דממיס ונימוק מאליו. לשון שחיקה שייך במתכת ולשון פירור שייך בפת: **ים המלח**. [הנקרא מי"ר בטיא"ה {ים קפוא (?) } ניש מי שאומר שאינה מאת רש"י] [אין ספינה עוברת בו: **בעי פירור**. שמא תפגע בו ספינה ותטלנו ולא אדעתייהו: **לא ממסה**. אין המים ממסות אותו: **תניא כוותיה דרבה**. דחמץ בעי פירור: **תניא כוותיה דרב יוסף**. דע"ז בעי שחיקה: **בחיטי**. שהחמיצו בעי פירור כלומר פיזור שלא יתנם בשק ויזרקם אלא יפזרו על פני המים שלא יוכל אדם ללקטן מעל פני המים:

"וחכמים אומרים:**מִפְּרָר וְזָרָה לְרוּחַ אוּ מִטִּיל לַיָּם."**

איבעיא להו:

היכי קאמר:

מִפְּרָר וְזָרָה לְרוּחַ, וּמִפְּרָר וּמִטִּיל לַיָּם,

או דילמא:

מִפְּרָר וְזָרָה לְרוּחַ, אֲבָל מִטִּיל לַיָּם בְּעֵינֶיהָ?

ותנן נמי גבי עבודה זרה כי האי גוונא:

"רבי יוסי אומר:**שֹׁחֵק וְזָרָה לְרוּחַ אוּ מִטִּיל לַיָּם"** (עבודה זרה מג:),

ואיבעיא להו:

היכי קאמר:

שֹׁחֵק וְזָרָה לְרוּחַ, וְשֹׁחֵק וּמִטִּיל לַיָּם,

או דילמא:

שֹׁחֵק וְזָרָה לְרוּחַ, אֲבָל מִטִּיל לַיָּם בְּעֵינֶיהָ?

אמר רבה:

מִסְתַּבְּרָא: עבודה זרה, דלִים הַמִּלַּח קא אָזְלָא - לא בעי שחיקה,

חֲמִין, דְּלִשְׁאָר נְהָרוֹת קאָזִיל - בעי פירור.

אמר ליה רב יוסף:

אדרבה, איפכא מִסְתַּבְּרָא:

עבודה זרה, דלא ממיסה - בעי שחיקה,

חֲמִין, דְּמִמִּים - לא בעי פירור.

תניא כוותיה דרבה,

תניא כוותיה דרב יוסף.

"תניא כוותיה דרבה:**"הִיָּה מִהֵלֶךְ בַּמִּדְבָּר - מִפְּרָר וְזָרָה לְרוּחַ."****הִיָּה מִהֵלֶךְ בַּסְּפִינָה - מִפְּרָר וּמִטִּיל לַיָּם."****"תניא כוותיה דרב יוסף:****"הִיָּה מִהֵלֶךְ בַּמִּדְבָּר - שֹׁחֵק וְזָרָה לְרוּחַ."****הִיָּה מִהֵלֶךְ בַּסְּפִינָה - שֹׁחֵק וּמִטִּיל לַיָּם."**

'שחיקה' קשיא לרבה!

'פירור' קשיא לרב יוסף!

'שחיקה' לרבה לא קשיא:

הא - לִים הַמִּלַּח,

הא - לִשְׁאָר נְהָרוֹת.

'פירור' לרב יוסף לא קשיא:

הא - בְּחִיטִי,

הא - בְּנִהְמָא.

17. כח, א-ב

רפ"י

מתני'

משום שנאמר לא יראה לך.
בגמרא מפרש לה משום קנסא
דעבר עליה משום בל יראה:

גמ'

בין לפני זמנו. משש שעות עד
שתחשך:

לאחר זמנו. משעבר הפסח עובר
עליו בלאו ואם אכלו אינו ענוש
כרת ולקמן מפרש ללאו:

תוך זמנו. במועד:

ומשעה שאסור באכילה. היינו
משש שעות ולמעלה דאמרן לפני
זמנו בלאו והא מילתא רבי
יהודה קאמר לה כדמפרש
בגמרא אתאן לתנא קמא:

תמה על עצמך וכו'. דאפילו
בתוך המועד קאמר דמותר
בהנאה וקא מתמה אהני
דאסרי:

לא תאכל עליו. משעת שחיטה
דהיינו משש שעות ולמעלה
שחמה נוטה להעריב:
הכי גרסינן חמץ אין לי אלא
שנתחמץ מאליו:

משנה

חמץ: של גוי שעבר עליו הפסח - מותר בהנאה,

ושל ישראל - אסור בהנאה,

שנאמר: "לא יראה לך שאר" ¹⁴⁴ (שמות יג, ז).

גמרא

מני מתניתין?

לא רבי יהודה,
ולא רבי שמעון,
ולא רבי יוסי הגלילי.

מאי היא?

דתניא:

חמץ: בין לפני זמנו בין לאחר זמנו - עובר עליו בלאו,

תוך זמנו - עובר עליו בלאו וזכרת,

דברי רבי יהודה.

כח,ב רבי שמעון אומר:

חמץ: לפני זמנו ולאחר זמנו - אינו עובר עליו בלא כלום,

תוך זמנו - עובר עליו בזכרת ובלאו.

ומשעה שאסור באכילה - אסור בהנאה.

אתאן לתנא קמא.

רבי יוסי הגלילי אומר:

תמה על עצמך!

היאך חמץ אסור בהנאה כל שבועה?

ומניין לאוכל חמץ משש שעות ולמעלה שהוא עובר בלא תעשה?

שנאמר: "לא תאכל עליו חמץ" ¹⁴⁵ (דברים טז, ג),

דברי רבי יהודה.

אמר לו רבי שמעון:

וכי אפשר לומר כן?

והלא כבר נאמר: "לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות" (דברים טז, ג)!

אם כן, מה תלמוד לומר: "לא תאכל עליו חמץ"?

בשעה שישנו ב'קום אכול מצה' - ישנו ב'בל תאכל חמץ',
ובשעה שאינו ב'קום אכול מצה' - אינו ב'בל תאכל חמץ'.

מאי טעמא דרבי יהודה?

תלתא קראי כתיבי:

146 "לא יאכל חמץ" (שמות יג, ג),

ו"כל מהמזאת לא תאכלו" ¹⁴⁷ (שמות יב, כ),

148 "לא תאכל עליו חמץ" (דברים טז, ג).

חד - לפני זמנו,

וחד - לאחר זמנו,

144 מצות ואכל את שבעת הימים, ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאר בכל גבלך

145 לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות להם עני מי בחפזו יצאת מארץ מצרים למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך

146 ויאמר משה אל העם וזכר את היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים מי בחזק יד הוציא ה' אתכם מזה ולא יאכל חמץ

147 כל מהמזאת לא תאכלו בכל מושבותיכם תאכלו מצות

רש"י

מנין לפסח מצרים. שלא נהגו
בו איסור חמץ אלא יום אחד :
ת"ל לא יאכל חמץ וסמין ליה
היום אתם יוצאים. לא יאכל
חמץ היום :
ואי בעית אימא סמוכין לא
דריש. רבי יהודה אלא במשנה
תורה לחוד והכי שמעינן ליה
בפרק קמא דיבמות (ד' ד.)
הלכך לית ליה דרבי יוסי
הגלילי :

וחד - לתוך זמנו.

ורבי שמעון?

חד - לתוך זמנו,

ו"כל מחמצת" - מבעי ליה לכדתניא:

"חמץ" ¹⁴⁸ - אין לי אלא שנתחמץ מאליה.

מחמת דבר אחר - מנין?

תלמוד לומר: "כל מחמצת לא תאכלו".

"לא יאכל חמץ" - מבעי ליה לכדתניא:

"רבי יוסי הגלילי אומר:

מנין לפסח מצרים שאין חימוצו נוהג אלא יום אחד?

תלמוד לומר: "לא יאכל חמץ",

וסמין ליה: "היום אתם יוצאים" ¹⁴⁹ (שמות יג, ד)."

ורבי יהודה, מחמת דבר אחר - מנא ליה?

מדאפקיה רחמנא בלשון "מחמצת".

דרבי יוסי הגלילי - מנא ליה?

אי בעית אימא:

מדסמין ליה "היום".

אי בעית אימא:

סמוכין לא דריש.

¹⁴⁸ תוספת מילה ע"פ הגהות הב"ח ורש"י.

¹⁴⁹ היום אתם יוצאים בחדש האביב

18. כח, ב

רש"י

לקובעו חובה. האי שבעת ימים תאכלו מצות לאו לאקושי איסור חמץ למצות אכילת מצה אלא לאקושי אכילת מצה לאזהרת חמץ לקבוע אכילת מצה חובה לדורות כל זמן שהוא מזהר על החמץ ואפילו בזמן שאין פסח דלא תימא על מצות ומרורים יאכלוהו כתיב אי איכא פסח מיחייב באכילת מצה ואי לא לא:

בערב תאכלו מצות. קרא יתירה הוא דהא כתיב על מצות ומרורים יאכלוהו:

לטמא ושהיה בדרך רחוקה. שאף על פי שאינו עושה פסח חייב באכילת מצה:

לא ניכול. לא נתחייב:

ערל. שמתו אחיו מחמת מילה: **בן נכר.** מי שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים ולא לכל התורה:

כתיב בהאי. ערל ובן נכר וכתיב טמא ושהיה בדרך רחוקה דליכול מצות ואף על גב דמצי יליף מיניה הלכך איצטריך היקשא לקובעו חובה ומקראי אחרוני טובא כגון שבעת ימים מצות תאכלו וכגון מצות יאכל את שבעת הימים לא נפקא ליה קביעות חובה דהנהו לאו חובה נינהו אלא מצות יאכל ולא חמץ ואם רצה לזון שלא מחמץ ושלא ממצה הרשות בידו ותדע דהא בכולהו כתיב את שבעת הימים וחובת מצה אינו אלא לילה הראשון כדילפינן בפרק בתרא אבל מההוא קרא נפקא לן חובת לילה הראשון מדכתיב להיקישא גבי פסח וכדכתיב תאכל עליו מצות כי פסח לילה הראשון אף היקשא שלא בזמן פסח ללילה ראשונה ואהני היקשא לקובעו חובה בזמן הזה ואהני עליו למימרא דקביעת חובה דהיקישא לאו לכל שבעה אלא ללילה הראשון:

אמר מר:

"ומנין לאוכל חמץ משש שעות ולמעלה שהוא עובר בלא תעשה?"

שנאמר: "לא תאכל עליו חמץ" (דברים מז, ב-ג),

דברי רבי יהודה.

אמר לו רבי שמעון:

וכי אפשר לומר בן?

והלא כבר נאמר: "לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות"¹⁵⁰ (שמות יב, מח).

ורבי יהודה?

שפיר קאמר ליה רבי שמעון!

ורבי יהודה אמר לך:

ההוא - לקובעו חובה אפילו בזמן הזה הוא דאיתא.

ורבי שמעון, לקובעו חובה - מנא ליה?

נפקא ליה מ"**בערב תאכלו**"¹⁵¹ (שמות יב, יח).

ורבי יהודה?

מיבעי ליה לטמא ושהיה בדרך רחוקה.

סלקא דעתך אמינא: הואיל ובפסח לא יאכל,

מצה ומרור - נמי לא ניכול,

קא משמע לן.

ורבי שמעון?

טמא ושהיה בדרך רחוקה - לא איצטריך קרא, דלא גרע מערל ובן נכר,

דכתיב: "**וכל ערל לא יאכל בו**" (שמות יב, מח),

"בו" - הוא אינו אוכל,

אבל אוכל הוא במצה ובמרור.

ורבי יהודה?

כתיב בהאי וכתיב בהאי.

¹⁵⁰ וכי יגיד אתה גר ועשה פסח לה' המול לו כל זמן ואז יקרב לעשתו והיה פאזרח הארץ וכל ערל לא יאכל בו

¹⁵¹ בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצות עד יום האחד ועשרים לחדש בערב

רס"י

19. כח, ב - כט, א

[חֲמֵץ שֶׁל גוֹי שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח - מוֹתֵר בְּהִנָּאָה,
וְשֶׁל יִשְׂרָאֵל - אֲסוּר בְּהִנָּאָה].

מני מתניתין?

אי רבי יהודה - "חֲמֵץ" סתמא קאמר, אפילו דגוי!

כטא, ואי רבי שמעון - ^ דִּישְׂרָאֵל נְמִי מִיִּשְׂרָאֵל קא שרי!

ואי רבי יוסי הגלילי - אפילו תוך זמנו נמי מִיִּשְׂרָאֵל קא שרי בְּהִנָּאָה!

אמר רב אחא בר יעקב:

לעולם רבי יהודה היא,

ויליף שאור דאכילה משאור דראייה,

מה שאור דראייה - שלף אי אתה רואה, אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה,

אף שאור דאכילה - שלף אי אתה אוכל, אבל אתה אוכל של אחרים ושל גבוה.

ובדין הוא דאיבעי ליה למיתנא דאפילו באכילה נמי שרי,

ואידי דתנא דִּישְׂרָאֵל אסור בהנאה - תנא נמי דגוי מותר בהנאה.

ובדין הוא דאיבעי ליה למיתנא דאפילו בתוך זמנו מותר בהנאה,

ואידי דתנא דִּישְׂרָאֵל לאחר זמנו - תנא נמי דגוי לאחר זמנו.

רבא אמר:

לעולם רבי שמעון היא,

ורבי שמעון קנסא קניס, הואיל ועבר עליה ב"כל יראה" ו"כל ימצא".

בשלמא לרבא, היינו דקתני: "שֶׁל יִשְׂרָאֵל - אֲסוּר, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יֵרָאֶה"¹⁵² (שמות יג, ז).
אלא לרב אחא בר יעקב, מִשּׁוּם "לֹא יֵאָכֵל חֲמֵץ"¹⁵³ (שמות יג, ג) מִיִּבְעֵי לִיה!

מי סברת אסיפא קאי?!

ארישא קאי.

והכי קאמר: חמץ של גוי שעבר עליו הפסח - מותר בהנאה,

משום שנאמר: "לֹא יֵרָאֶה לָךְ" - שלף אי אתה רואה, אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה,

ויליף שאור דאכילה משאור דראייה.

ואזדו לטעמייהו,

דאיִתמר:

האוכל שאור של גוי שעבר עליו הפסח, לדברי רבי יהודה -

רבא אמר:

לוקה,

ורב אחא בר יעקב אמר:

אינו לוקה.

"רבא אמר: לוקה" - לא יליף רבי יהודה שאור דאכילה משאור דראייה.

"ורב אחא בר יעקב אמר: אינו לוקה" - יליף שאור דאכילה משאור דראייה.

¹⁵² מצות ואכל את שבעת הימים ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבלך

¹⁵³ ויאמר משה אל העם וזכרו את היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים כי בחזק יד הוציא ה' אתכם מזה ולא יאכל חמץ

20. כט, א-ב

רס"י

מעל. חייב קרבן מעילה דקסבר חמץ דהקדש בפסח בר דמים הוא ואפסדיה להקדש כר' שמעון דאמר חמץ לאחר הפסח מותר ואע"ג דקנסא קניס ה"מ בחמצו של הדיוט הואיל ועבר עליו בבל יראה אבל האי דבהתירא שהייה גביה דאמר מר (לעיל דף ה:) אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה אחר הפסח הוה מזבין ליה גיזבר לישראל ואכלי ליה:

ויש אומרים לא מעל. כדמפרש דהואיל ונתחייב כרת משום אכילה פטור מן התשלומין כר' נחוניא ובמקום שאין קרן אין חומש ואין מעילה:

את יוה"כ כשבת. המדליק גדיש ביוה"כ ומתחייב כרת פטור מן התשלומין כאילו הדליקו בשבת שהוא מתחייב בנפשו מיתת ב"ד דפשיטא לן דפטור מלשלם כדכתיב (שמות כא) ולא יהיה אסון ענוש יענש הא אם אסון יהיה לא יענש שאף יוה"כ שמיתתו בידי שמים שנכרתים חייו ובניו אסון הוא קרוי שנא' (בראשית מב) וקרהו אסון הלכך פטור מלשלם והכי פרשינן לה באלו נערות יש טועים דקשיא להו כי פטר ר' נחוניא במזיד פטר דבר כרת הוא והכא בשוגג עסקינן מדקתני מעל ושוגג לאו בר כרת הוא וטעות הוא זה דגבי חמץ מזיד הוא וגבי הקדש שוגג הוא דלא ידע שהוא של הקדש:

ורב יוסף אמר. אי הוה סבירא להנך תנאי כרבי שמעון דאמר תוך זמנו אסור בהנאה דכולי עלמא מודו דפטור הואיל והשתא מיהא לא חזי ולא ממונא הוא ואע"ג דסופו גורם הוא לממון לאחר הפסח אלא אליבא דר' יוסי הגלילי פליגי דאמר תוך זמנו נמי שרי בהנאה ובפודין קדשים להאכילן לכלבים קא מיפלגי מאן דאמר מעל סבר דראוי היה באותה שעה לפדות לאכילת כלבים ובר דמים הוא ודר' נחוניא לית ליה:

ומאן דאמר לא מעל סבר אין פודין. הלכך לא חזי ופולוגתא דתנאי היא בתמורה (דף לא.) תזבח ולא גיזה בשר ולא חלב ואכלת ולא לכלבים מכאן שאין פודין ואיכא דדריש תזבח ואכלת אין לך בהן היתר אכילה אלא לאחר זביחה למעוטי גיזה וחלב אבל לא לכלבך לא דריש:

להא שמעתא. דרב יוסף:

דכולי עלמא אין פודין. ואליבא דר' שמעון הוא דפליגי דשרי ליה לאחר פסח אף לאכילת ישראל ובהא פליגי מאן דאמר מעל סבר אף על גב דהשתא לא חזי הואיל ולקמיה גורם לממון הוא כממון דמי: הכי גרסינן רב אחא בר יעקב אמר דכולי עלמא כממון דמי:

ומאן דאמר לא מעל. כרבי יהודה דאמר אף לאחר הפסח אסור בהנאה וכל שכן בפסח עצמו הלכך לאו ממון איכא דלישראל לא חזי ולא גורם לממון איכא שאם יפדה לא יהנה ממנו ולנכרי לא מזדבן דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים:

ומי"ד מעל כר"ש. דאמר ראוי הוא לאחר הפסח אף (לאדם) [לישראל] והו"ל גורם לממון:

משאור דראייה. ושל הקדש אף בפסח מותר והכא אמר לרבי יהודה לא מעל: הכי גרסינן רב אשי אמר דכולי עלמא אין פודין ודבר הגורם לממון לאו כממון דמי. כלומר דכולי עלמא לנכרי לא מזבנינן ליה בפסח ומשום דלאחר הפסח דחזי לישראל לא מחייבי ליה דדבר הגורם לממון לאו כממון דמי והכא טעמא דמעילה משום דסבר לה כרבי יוסי הגלילי דאמר אף תוך זמנו מותר בהנאה הלכך חזי למפרקיה ולהסיקו תחת תבשילו ומאן דאמר לא מעל כרבנן דאמרי חמץ בפסח אסור בהנאה ואי משום דמצוי להוויי לאחר זמן כר"ש השתא מיהא לאו ממון הוא:

והדר ביה רב אחא בר יעקב מההיא, דתנא:

"האוכל חמץ של הקדש במועד - מעל, ויש אומרים: לא מעל."

מאן "יש אומרים"?

אמר רבי יוחנן:

רבי נחוניא בן הקנה היא.

דתנא:

"רבי נחוניא בן הקנה היה עושה את יום הכפורים נשבת לתשלומין, מה שבת - מתחייב בנפשו, ופטור מן התשלומין, אף יום הכפורים - מתחייב בנפשו, ופטור מתשלומין."

רב יוסף אמר:

"פודין את הקדשים להאכילן לכלבים" קמיפלגי,

מאן דאמר: מעל - קסבר: פודין את הקדשים להאכילן לכלבים,

ומאן דאמר: לא מעל - קסבר: אין פודין.

כטב, רב אחא בר רבא תנא לה ^אלהא שמעתא משמיה דרב יוסף בהא לישנא:

דכולי עלמא: אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים,

והכא בהא קמיפלגי:

ב'דבר הגורם לממון כממון דמי,

מאן דאמר: מעל - קסבר: דבר הגורם לממון כממון דמי,

ומאן דאמר: לא מעל, קסבר: דבר הגורם לממון לאו כממון דמי.

רב אחא בר יעקב אמר:

דכולי עלמא: דבר הגורם לממון כממון דמי,

והכא בפלוגתא דרבי יהודה ורבי שמעון קמיפלגי,

מאן דאמר: לא מעל - כרבי יהודה,

ומאן דאמר: מעל - כרבי שמעון.

והא רב אחא בר יעקב הוא דאמר דרבי יהודה יליף שאור דאכילה משאור דראייה!

אלא, הדר ביה רב אחא בר יעקב מההיא.

רב אשי אמר:

דכולי עלמא: אין פודין,

ודבר הגורם לממון לאו כממון דמי,

והכא בפלוגתא דרבי יוסי הגלילי ורבנן קמיפלגי,

מאן דאמר: מעל - כרבי יוסי,

ומאן דאמר: לא מעל - כרבנן.

21. כט, ב - ל, א

רש"י

חמץ בזמנו וכו'. מפרש כוליה לקמיה:

אי נימא בנותן טעם שלא בזמנו
שלא במינו מותר. בתמיהה הא
יהיב טעמא ורב מדקאמר שלא
בזמנו במינו אסור גלי דעתיה
דכרי יהודה סבירא ליה דאמר
אף לאחר הפסח אסור:

שלא במינו. נמי בזמנו אסור
ואע"ג דאית ליה לרב בכל
איסורין שלא במינו בנותן טעם
רב גזר בחמץ בזמנו הואיל
ובכרת הוא שלא במינו אטו
במינו ואע"ג דבחלב ודס לא גזר
שלא במינו אטו מינו התם הוא
בדילי מיניה אבל חמץ לא
בדילי מיניה הואיל ואוכלו כל
ימות השנה:

שלא בזמנו במינו אסור כרבי
יהודה. דאמר לאחר הפסח
דאורייתא הלכך אף תערובת
אסור:

שלא במינו מותר. דשלא בזמנו
דאינו בכרת שלא במינו אטו
מינו לא גזר כי היכי דלא גזר
בבשר בחלב ובשאר איסורין:

ושמואל אמר כו'. במשהו
עסקין שלא במינו מותר כשאר
איסורין דלא גזר שמואל בחמץ
שלא במינו אטו מינו:

כרבי שמעון. דלאחר זמנו שרי
ואפי' בנותן טעם נמי שרי
ולקמן פריך והא אסור ליה ר'
שמעון משום קנסא:

אמר רבא הלכתא כו'. ש"מ
דפסק רבא הלכתא דכל
איסורין שבתורה במינן במשהו
ולא שני לן בין חמץ לשאר
איסורי אלא בהא מילתא דגזר
שלא במינן אטו מינן שמעינן
מינה חלב שנפל לקדירה אוסר
במשהו וכן הלכה והא דקיי"ל כל
איסורין שבתורה בששים בשלא
במינן הוא:

אמר רב:

חמץ בזמנו:

בין במינו, בין שלא במינו - אסור.

שלא בזמנו:

במינו - אסור,

שלא במינו - מותר.

במאי עסקינן?

אילימא: בנותן טעם - שלא בזמנו שלא במינו - מותר?

הא יהיב טעמא!

אלא במשהו.

"חמץ בזמנו, בין במינו בין שלא במינו - אסור",

רב לטעמיה,

דרב ושמואל דאמרי תרוייהו:

כל איסורין שבתורה: במינו - במשהו,

שלא במינו - בנותן טעם.

רב גזר חמץ בזמנו שלא במינו אטו מינו.

"ושלא בזמנו, במינו - אסור", כרבי יהודה.

"ושלא במינו - מותר", דשלא בזמנו ושלא במינו אטו מינו - כולי האי לא גזרינן.

ושמואל אמר:

חמץ בזמנו:

במינו - אסור,

שלא במינו - מותר.

שלא בזמנו:

בין במינו בין שלא במינו - מותר.

"חמץ בזמנו, במינו - אסור",

ושמואל לטעמיה,

דרב ושמואל דאמרי תרוייהו:

כל איסורין שבתורה: במינו - אסורין במשהו,

שלא במינו - בנותן טעם,

שלא במינן אטו מינן - לא גזר.

"שלא בזמנו, בין במינו בין שלא במינו - מותרין",

כרבי שמעון.

ורבי יוחנן אמר:

חמץ בזמנו:

בין במינו ובין שלא במינו - אסור בנותן טעם.

שלא בזמנו:

בין במינו בין שלא במינו - מותר.

"חמץ בזמנו, בין במינו בין שלא במינו - בנותן טעם",

רבי יוחנן לטעמיה,

דרבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו:

כל איסורין שבתורה: בין במינו בין שלא במינו - בנותן טעם.

"שלא בזמנו, בין במינו בין שלא במינו - מותרין", כרבי שמעון.

אמר רבא:

הלכתא:

לא

רש"י

שלא בזמנו בין במינו בין שלא
 במינו מותר. אפילו בנותן טעם:
 אבל ע"י תערובת לא. ואפי'
 שהייה בעיניה ועבר עליה לא
 קניס. למיסר תערובת דיליה:
 ואזדא רבא. דאמר הלכה כר'
 שמעון לטעמיה דאמר נמי
 בעלמא חמץ של נכרי שעבר עליו
 הפסח מותר אף באכילה הואיל
 וליכא למיקנס ביה מידי ואי
 רבי יהודה חמץ סתמא קאמר
 ואפילו דנכרי:
 בני חילא. נכרים אע"פ שאופיהו
 יום זה שעבר והוא פסח:

חמץ בזמנו:

בין במינו בין שלא במינו - אסור במשהו, כרב.

שלא בזמנו:

בין במינו בין שלא במינו - מותר, כרבי שמעון.

ומי אמר רבא הכי?!

והאמר רבא:

רבי שמעון קנסא קניס, הואיל ועבר עליו ב"בל יראה" ו"בל ימצא"!

הני מילי - בעיניה,

אבל על ידי תערובת - לא.

ואזדא רבא לטעמיה,

דאמר רבא:

כי הוין בי רב נחמן,

כי הוו נפקי שבעה יומי דפסחא, אמר לן: פוקו וזבינו חמירא דבני חילא.

22. ל, א-ב

רש"י

אמר רב קדירות בפסח ישברו. רב לטעמיה דאמר חמץ אף לאחר זמנו אסור בהנאה כר' יהודה ואית ליה במשהו וקסבר נותן טעם לפגם אסור ולית הלכתא כוותיה מתרי טעמי חדא דאוקי רבא הלכתא דתערובת לאחר זמנו מותר כר"ש והאי פחות מתערובת הוא ועוד דק"ל נותן טעם לפגם מותר וזה משעברו עליו ימי הפסח הופג טעמו בדופני הכלי: **וליעבד בהו שלא במינו.** דהא מודי רב לעיל דחמץ שלא בזמנו שלא במינו במשהו מותר והאי משהו חשיב להו: **כנדי.** קדרות לאחר הפסח: **אשוו זביניכו.** אל תעלו דמיהו יותר משוויי: **כר"ש.** דמותרות הקדרות הישנות לאחר הפסח: **כר"ש ס"ל.** כדאמרן לעיל: **דטחו ביה טיחיא.** שומן נתנו בו בקרקעיתו ונותן טעם בלחם: **לעולם.** אפילו חזר והוסק: **אפילו במילחא.** להכי נקט אפילו במילחא שאין דרך לאכול פת בלא מלח או ליפתן: **טשין.** לשון טח: **מאחר דאיתותב רבא בר אהילאי.** ושמעין דהיסק מועיל לכלי חרס קדירות בפסח אמאי ישברו יסיקם ויתלבנו: **א"ל.** רב מוקים ליה להווא דקתני עד שיוסק דמשמע הא הוסק שרי בתנור של מתכת אבל של חרס התורה העידה עליו שאינו יוצא מידי דופיו לעולם: **חייס עליהו.** ואי שרית ליה על ידי היסק פנים מורה היתירא וסמך אהיסק בחוץ: **בוכיא.** כלי שהוא מרעפים שקורין טיילי"ש {טיוליי"ש: רעפים} ואופין ומטגנין בו ככר:

אמר רב:

קדירות בפסח ישברו.

ואמאי? לשהינהו אחר הפסח, וליעבד בהו שלא במינו!

גזירה דילמא אתו למיעבד בהו במינו.

ושמואל אמר:

לא ישברו, אכל משהי להו לאחר זמנו, ועבד בהו בין במינו בין שלא במינו.

ואזדא שמואל לטעמיה,

דאמר שמואל להנהו דמזבני כנדי:

אשוו זביני אפנדיכי, ואי לא - דרשינא לכו כרבי שמעון.

ולידרוש להו, דהא שמואל כרבי שמעון סבירא ליה!

אתריה דרב הוה.

ההוא תנורא דטחו ביה טיחיא,

אסרה רבא בר אהילאי למיכליה לריפתא, אפילו במילחא, לעולם,

דילמא אתי למיכליה בכותחא.

מיתיבי:

איני לשין את העיסה בחלב,

ואם לש - כל הפת כולה אסורה, מפני הרגל עבירה.

כיוצא בו: איני טשין את התנור באליה,

ואם טש - כל הפת כולה אסורה, עד שישק את התנור.

הא הוסק התנור - מיהא שרי,

תיבתא דרבא בר אהילאי.

תיבתא!

אמר ליה רבינא לרב אשי:

וכי מאחר דאיתותב רבא בר אהילאי,

אמאי קאמר רב: קדירות בפסח ישברו!

אמר ליה:

התם - תנור של מתכת,

הכא - בקדירה של חרס.

ואיבעית אימא:

הא והא בשל חרס,

זה - הסיקן מבפנים,

וזה - הסיקן מבחוץ.

וכי תימא: הכי נמי ליעבד ליה הסקה מבפנים!

חייס עליה משום דפקעה.

הלכך:

האי בוכיא - הסיקו מבחוץ הוא - ואסור,

ואי מלייה גומרי - שפיר דמי.

לב

23. ל, ב

רפ"י

לדידי חדתא עבדא. לצורכי
עושין סכינים חדשים :
למר אפשר ליה. שהרי עשיר
אתה :
קתייהו בטינא. להגן עליהם
שלא ישרפם האור :
והלכתא. לא צריך לאותבינהו
בנורא אלא פרזלייהו כי קתייהו
נמי סגי להו בהגעלי ברותחין :
עץ פרוז. שמגיסין בו הקדרה :
כבולעו כד פולטו. כבולעו מתוך
כלי ראשון כך פולטו בכלי
ראשון :

אמר ליה רבינא לרב אשי:
הני סכיני בפסחא - היכי עבדינן להו?

אמר ליה:
לדידי חדתא קא עבדינן.

אמר ליה:
תינח מר דאפשר ליה,
דלא אפשר ליה - מאי?

אמר ליה:
אנא, 'פעין חדתא' קאמינא,
קתייהו בטינא ופרזלייהו בנורא,
והדר מעיילנא לקתייהו ברותחין.

והלכתא:
אידי ואידי - ברותחין ובכלי ראשון.

אמר רב הונא בריה דרב יהושע:
עץ פרוז - מגעילו ברותחין ובכלי ראשון.

קסבר: כבולעו כד פולטו.

24. ל, ב

רס"י

קוּנִיָּא. פלומי"ר {לכסות, למשוח בעופרת} בלע"ז ושל חרס הוא וטוח באבר: **ירוקי.** עשויין מקרקע שחופרים ממנה צריף אלויים {צריף]ראה שבת נ.} בלע"ז והוא עז ובולע לעולם: **ה"ג ירוקי לא תיבעי לך דודאי אסיירי דמצרפי ובלעי.** דמצרפי צריף: **קרטופני.** בקעים: **כי תיבעי לך דשיעי.** שהן חלקים: **דמידייתי.** פולטין המשקין מדופן החיצון ובלע"ז טרשטדטי"ש {טרישטריש"ט: מחלחל} וכיון דמידייתי ודאי בלעי והואיל ובלעי שוב אינן פולטין שהתורה העידה על כלי חרס שכיון שבלע אינו יוצא מידי דופיו לעולם שהרי בכלי עץ ומתכות כתב לך ישטף תעבירו באש ומורק ושוטף אבל בכלי חרס ישבר:

בעו מיניה מִמְרִימָר¹⁵⁴:

הַנִּי מֵאֲנִי דְקוּנִיָּא - מַהוּ לְאַשְׁתַּמוּשִׁי בְּהוּ בְּפִסְחָא?

יְרֻקָּא - לֹא תִיבְעִי לָךְ, דְּוֹדָא אֲסִירִי,

כִּי תִיבְעִי לָךְ: אוֹכְמִי וְחִינְרִי - מָאִי?

וְהִיכָא דְאִית בְּהוּ קְרִטּוּפְנִי - לֹא תִיבְעִי לָךְ, דְּוֹדָא אֲסִירִי,

כִּי תִיבְעִי לָךְ: דְּשִׁיעִי - מָאִי?

אָמַר לִיה:

חֲזִינָא לְהוּ דְּמִידִּיתִי,

אֶלְמָא: בְּלַעִי, וְאֲסִירִי,

וְהַתּוֹרָה הָעִידָה עַל כָּלִי חָרָס - שְׁאֵינִי יוֹצֵא מִיַּדִּי דּוּפִיו לְעוֹלָם.

וּמָאִי שְׁנָא לְעִנְיָן יֵין נֶסֶד?

דְּדִרְיֵשׁ מִרְיָמָר:

מֵאֲנִי דְקוּנִיָּא, בֵּין אוֹכְמָא בֵּין חִינְרִי וּבֵין יְרֻקִי - שְׂרִי,

וְכִי תִימָא: יֵין נֶסֶד דְּרַבְנָן, חֲמֵץ דְּאוּרִייתָא - כָּל דְּתַקּוּן רַבְנָן קָעִין דְּאוּרִייתָא תַקּוּן!

אָמַר לִיה:

זֶה - תִּשְׁמִישׁוּ עַל יְדֵי חֲמִין,

וְזֶה - תִּשְׁמִישׁוּ עַל יְדֵי צוּנָן.

¹⁵⁴ גירסה ע"פ הגהות הב"ח והסוגיה המקבילה.

25. ל, ב

רס"י

חמץ. תשמיו שו עיי חמין כל השנה אבל יין נסך לא נשתמש בו אלא צונן: **בית חרוסת.** כלי שנותנין בו חומץ וכל דבר שיש לו קיהוי ורגילין ליתן בו קמח ועשוי לטבל בו בשר כל ימות השנה והקמח מתחמץ מחמת הקיהוי ולשון חרוסת קיהוי אייגירוי"ש {אגרו"ם: חמיצות} בלע"ז: **בית שאור.** כלי שהאשה שורה ומנחת בו את השאור ונותנתו בעיסה ופעמים שהוא שוהה שם בלילה: **אגני.** עריבות מיי"ץ {ערבות (משארות), ארגזים ללוש בהם את הבצק}:

אמר רבא בר אבא אמר רב חייא בר אשי אמר שמואל: כל הכלים שנשתמשו בהן חמין בצונן - משתמש בהן מצה, חוץ מן בית שאור, הואיל שחיימוצו קשה.

אמר רב אשי: ובית חרוסת - בבית שאור שחיימוצו קשה דמי.

אמר רבא: הני אגני דמחוצא, הואיל ותדירי למילש בהו חמירא, ומשהו בהו חמירא - בבית שאור שחיימוצו קשה דמי.

פשיטא!

מהו דתימא: בין דרויחא, שליט בהו אוירא ולא בלעי, קא משמע לן.

26. ל, ב - לא, א

רס"י

מתני'

נכרי שהלוח את ישראל. מעות על חמצו קודם הפסח ועבר עליו הפסח מותר בהנאה ולקמיה בגמרא מוקי לה כשהרהינו אצלו בביתו ושוהה אצל הנכרי כל ימות הפסח דכיון דמטא זמניה ולא פרעיה ומחוסר גוביינא נמי לא הוה שהרי אצלו נתון איגלאי מילתא למפרע דמשעה שהרהינו אצלו הוה דידיה:
ישראל שהלוח את הנכרי כו'. נמי כיון דהרהינו אצלו ומטא זמניה ולא פרעיה מההיא שעתא דאזופיה קם ליה ברשותיה:

גמ'

בעל חוב. המלוה את חבירו ושיעבד לו נכסיו שאם לא אפרע לך עד יום פלוני גבה מנכסי והגיע זמן ולא פרע:
אביי אמר למפרע הוא גובה. גבייתו שגבה עכשיו איגלאי מילתא דמשעה שהלוחו עמדו נכסיו הללו בחזקתו:
ורבא אמר. אינן בחזקתו אלא מיכן ולהבא ולקמיה מפרש למאי נפקא מינה:

כל היכא דאקדיש לוח. נכסיו בתוך הזמן:

או זבין לוח. מוכרן לאחרים:

כולי עלמא לא פליגי. אפילו לרבא דאמר עד עכשיו היו ברשות לוח מודה הוא דאין מכירתו לאחרים מכירה ואין הקדישו הקדש שהרי ממושכנן הן למלוה ואף על גב שהן שלו אינן ברשותו ורחמנא אמר (ויקרא כז) ואיש כי יקדיש את ביתו קדש מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו:

דאתי מלוה וטריף. מן הלקוחות בחנם:

ואתי מלוה ופריק. מן ההקדש בדבר מועט כדי שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון וגובה חובו כדתנן בערכין בפרק שום היתומים הקדש בתשעים מנה והיה חובו מאה מנה מוסיף מלוה זה על הלואתו דינר ופודה את הנכסים הללו מיד הקדש בדינר זה ונוטלן בחובו ודינר דיהיב מפרש טעמא התם שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון ואף על גב דאמר רבא (כתובות דף נט:) הקדש חמץ ושיחרור מפקיעין מידי שיעבוד דוקא קדושת הגוף קאמר רבא כגון קונמות או בהמה לקרבן או בגד שפירסו על המת כי ההיא דיבמות (דף סו:) גבי איצטלא דמילתא דפירסוה יתמי אמינתא דהוה משתעבד לכתובת האשה דאמר רבא קנייא מיתנא אבל קדושת דמים לא אמרינן:

כי פליגי דאקדיש מלוה. בתוך הזמן את הקרקע המשועבד לו ולא הקדיש את החוב אלא הקרקע והשתא כשהגיע הזמן ולא פרעו זה והוא בא לגבותה מן הלוח חוזר בו מן ההקדש:

כיון דאילו הוה ליה זוזי. ללוח ביום הזמן הוה מסלק ליה למלוה מן הקרקע בזוזי אישתכח שלא היה הקרקע קנוי לו עדיין אלא עכשיו כשהוא גובה אותה בחובו היא נקנית לו:

באחריות. שמא יטלנה בעל חוב דראובן משמעון בשביל חוב ששיעבדה לו ראובן שישלם לו ראובן זה מעותיו לשמעון ולא היו לו נכסים עוד על דבר אחריות זה:

וזקפן עליו במלוה. שלא היו מעות לשמעון שפסק על שדה זו וכתב לראובן שטר עליהן ושיעבד נכסיו לו עליהן:

ומת ראובן. המוכר ובה בעל חובו וטורפה משמעון ועדיין לא נתן שמעון המעות לראובן ולא ליתומיו ופייסיה שמעון לבעל חוב דראובן באותן מעות:

דינא הוא. אע"י דאבוהון קביל עליה אחריות מכירה זו אפילו הכי יכולין בני ראובן לבא על שמעון ולומר אנן מטלטלי שבק אבדך גבך לא היית חייב עליו אלא מעות ולא היה לך ליתנן לבעל חוב ולא לעכבן בשביל אחריות מכירתך דמטלטלי דיתמי לא שיעבדום חכמים לבעל חוב דקרקע של יתומים הוא דאמרינן בעל חוב גובה אותה בחובת אביהן משום דמחיים חל שיעבודא עליהן אבל על מעות שלא היו בעין לא חייל שיעבודו מחיים עליהן וכשחשן בעין אין כאן לוח ולבעלי המעות דהיינו יתומים לא הלוח זה כלום:

ואמר רבא. גרסינן:

אי פיקח. זה שמעון יטעון ויאמר להם אין לי מעות לפרוע לכם אלא קרקע יש לי ונותנה להם בחובותם וחוזר וגובה אותם מהם בשביל אחריות מכירה שקבל אביהן עליו דהשתא כי אגבי להו הא ארעא איגלאי מילתא דלאו מטלטלי הוא דשביק גביה אלא קרקע:

בעל חוב. אחר של אביהן חוזר וגובה אותה מהן אלמא אמרינן הנוטל קרקע בחובו מאותה שעה שנתן לו המעות נקנית לו:

משנה

גוי שהלוח את ישראל על חמצו:

אחר הפסח - מותר בהנאה.

וישראל שהלוח את גוי על חמצו:

אחר הפסח - אסור בהנאה.

גמרא

איתמר:

בעל חוב:

אביי אמר:

למפרע הוא גובה,

ורבא אמר:

מכאן ולהבא הוא גובה.

כל היכא דאקדיש לוח וזבין לוח -

כולי עלמא לא פליגי דאתי מלוה וטריף,

לא, ואתי מלוה ופריק.

דתנן:

"מוסיף עוד דינר ופודה את הנכסים האלו" (ערכין כג:).

כי פליגי - דזבין מלוה, ואקדיש¹⁵⁵ מלוה,

אביי אמר:

למפרע הוא גובה,

כיון דמטא זמניה ולא פרעיה,

איגלאי מילתא למפרע דמעיקרא ברשותיה הוה קאי,

ושפיר אקדיש, ושפיר זבין.

ורבא אמר:

מכאן ולהבא הוא גובה,

כיון דאילו הוה ליה זוזי הוה מסליק להו בזוזי, אישתכח דהשתא קא קני.

ומי אמר רבא הכי?!

והאמר רמי בר חמא:

ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות, וזקפן עליו במלוה,

ומת ראובן, ואתא בעל חוב דראובן וטריף ליה משמעון,

ואתא שמעון ופייסיה בזוזי -

דינא הוא דאתו בני ראובן,

ואמרי ליה לשמעון: אנן מטלטלי שבק אבון גבך,

ומטלטלי דיתמי - לבעל חוב לא משתעבדי.

ואמר רבא:

אי פיקח שמעון - מגבי להו ארעא, והדר גבי לה מינייהו,

דאמר רב נחמן:

יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם - בעל חוב חוזר וגובה אותה מהן.

אי אמרת בשלמא: "למפרע הוא גובה" -

אמטו להכי חוזר וגובה אותה מהן, דכמאן דגבו מחיים דאבוהון דמי,

אלא אי אמרת: "מכאן ולהבא הוא גובה" - אמאי חוזר וגובה אותה מהן?

הא הוי כמאן דזבין יתמי נכסי דמי,

ואילו קני יתמי נכסי, מי קא משתעבדי לבעל חוב?!

רס"י

א"ב. אמרין איגלאי מילתא למפרע שהיתה קנויה לאביהן קרקע זה שגבו בחוב אביהן משום הכי בע"ח אחר של אביהן חוזר וגובה אותה מהן דכמאן דגבי לה מחיים דאבוהון דמי:

אלא אי אמרת. כל הגובה קרקע בחובו אינה קנויה לו אלא מגבייה ואילך אמאי בעל חוב אחר חוזר וגובה אותה מהן לא יהא דבר זה אלא כמי שקנו יתומים קרקע במעות שלהן מי הוה משתעבדא לבעל חוב: שאני התם דאמר להו כי היכי דמשתעבדא לאבוכון משתעבדא נמי לבעל חוב דאבוכון מדברי נתן. לעולם מכאן ולהבא הוא גובה ומאי דאמר רב נחמן בעלמא בעל חוב חוזר וגובה אותה מהן משום דאמר להן בעל חוב ליתומים מכח מי באתם וגבייתם קרקע זו מכח שיעבוד של אביכן וכי היכי דמשתעבדא לאבוכון קרקע זו של לוח שלוה מאביכם משתעבדא נמי לדידי שהייתי מלוה של אביכן והמחויב לו כלום משועבד לי מדברי נתן הלכך קדם שיעבודי עליה אפילו אצל לוח שהיתה ברשותו ושמעון נמי אמר להו לבני ראובן כי היכי דהוי נכסיי משועבדין לאביכם בשביל חובו היו משועבדין גם לעצמי מכח אביכן שהיה לוח אצלי מחמת אחריות המכירה מדרי נתן דמה לי אני מה לי אחר הלכך אע"פ שלא היתה קנויה לאביכם מחיים חל שיעבודי עליה אצל עצמי:

לאשר אשם לו. לאשר הלוהו לו לא נאמר אלא לאשר אשם לו לאשר הקרן שלו בבבא קמא אמרין אשם זה קרן: **נתן נכרי שהלוה כו'.** קס"ד השתא בשלא מסרו לו אלא שיעבדו לו כשאר לווים שאם לא אתן לך עד יום פלוני בא לביתי וגבה מחמץ זה:

כשהרהינו אצלו. בביתו של נכרי נתנו קס"ד השתא דטעמא משום דהוה ליה תורת משכון ובעל חוב קונה משכון: **ישראל שהלוה את הנכרי על חמצו.** קודם הפסח לאחר הפסח אינו עובר אם נהנה ממנו:

מאי לאו. בשלא הרהינו ובהא קמיפלגי דת"ק סבר מכאן ולהבא הוא גובה כו':

אימא סיפא דברי הכל עובר. ואי טעמא משום להבא ולמפרע הוא איפכא הוה לן לאפוכי פלוגתייהו בהא ולא לאשווי דעתייהו דלמאן דאמר לעיל ברישא עובר אלמא למפרע הוא גובה הכא הוה ליה למימר אינו עובר משום דבשעת הלואה קם ליה ברשות נכרי ולמאן דאמר התם כו':

אלא. רישא וסיפא כשהרהינו אבל בלא הרהינו דכולי עלמא מכאן ולהבא הוא גובה:

קונה משכון. כל ימי הלואה המשכון קנוי לו ואם נאנס חייב באונסין שאינו עליו לא כשומר חנם ולא כשומר שכר שפטורין באונסין אלא כולו ברשותה ובשמירתו עומד:

ולך תהיה צדקה. בהשבת העבוט כתיב אי אמרת קונה משכון איכא צדקה בהא שכיבה ששכב בשמלתו שהשאל לו זה דבר הקנוי לו ואם אינו קונה צדקה בהשכבה זו מניין על שלו שכב: **אבל ישראל מנכרי לא.** הלכך לא עבר עליה דאמר מר (לעיל דף כט.) אבל אתה רואה של אחרים:

שאני התם,

דאמר להו: כי היכי דמשתעבדא ליה לאבוכון, משתעבדא נמי לבעל חוב דאבוכון.

מדרי נתן,

דתניא:

"דבי נתן אומר:

מנין לנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו, שמוציאין מזה ונותנין לזה? תלמוד לומר: "ונתן לאשר אשם לו" ¹⁵⁶ (במדבר ה, ז)."

נתן:

"גוי שהלוה את ישראל על חמצו, אחר הפסח - מותר בהנאה."

אי אמרת בשלמא: "למפרע הוא גובה" - אמשו להכי מותר בהנאה, אלא אי אמרת: "מכאן ולהבא הוא גובה" - אמאי מותר בהנאה? ברשותא דישאל הוה קאי!

הכא במאי עסקינן:

כשהרהינו אצלו.

לימא כתנאי:

"ישראל שהלוה לגוי על חמצו,

לאחר הפסח - אינו עובר.

משום דבי מאיר אומר: עובר."

מאי לאו, בהא קמיפלגי:

דמור סבר: למפרע הוא גובה,

ומור סבר: מכאן ולהבא הוא גובה.

ותסברא?!

אימא סיפא: "אבל גוי שהלוה לישראל על חמצו, לאחר הפסח - דברי הכל עובר."

והא איפכא מיבעי ליה:

למאן דאמר התם: "אינו עובר" - הכא עובר,

למאן דאמר התם: "עובר" - הכא אינו עובר!

לא, ב, אלא, הכא במאי עסקינן:

כגון שהרהינו אצלו.

וקמיפלגי בדרי יצחק.

דאמר רבי יצחק:

מנין לבעל חוב שקונה משכון?

שנאמר: **"ולך תהיה צדקה" ¹⁵⁷ (דברים כד, יג),**

אם אינו קונה משכון - "צדקה" מניין?

מכאן לבעל חוב שקונה משכון.

תנא קמא סבר:

הני מילי - ישראל מישראל הוא דקרינא ביה: **"ולך תהיה צדקה,"**

אבל ישראל מגוי - לא קני.

ורבי מאיר סבר:

קל וחומר: ישראל מישראל - קני, ישראל מגוי - לא כל שכן?!

"אבל גוי שהלוה את ישראל על חמצו, אחר הפסח - דברי הכל עובר."

התם ודאי, גוי מישראל - לא קני.

¹⁵⁶ והתודו את חטאתם אשר עשו והשיב את אשמו בראשו וחמישתו יסף עליו ונתן לאשר אשם לו

¹⁵⁷ השב תשיב לו את העבוט כבוא השמש ושכב בשלמיתו וברך וקח תהיה צדקה לפני ה' אלהיך

רָשׁ"י

תַּנּוּ נַכְרֵי שְׁהִלּוּהוּ וכו'. ואותיבנא לרבא לעיל ושנינן בשהרהינו אצלו והא אמרת השתא דברי הכל נכרי מישראל לא קני: **לא קשיא.** מתניתין דאמר ליה כשהרהינו אצלו אם לא אתן לך עד יום פלוני יהא שלך מעכשיו הלכך נכרי שהלוח את ישראל קם ליה חמץ ברשות נכרי וישראל שהלוח את הנכרי קם ליה ברשות ישראל ברייתא דלא אמר ליה מעכשיו אלא כשאר משכון נתנו לו וקבע לו זמן שאם לא יפרע לו יגבה חובו ממשכנו וישום אותו בדמים הלכך בנכרי שהלוח לישראל דברי הכל אפילו לא פרע ליה אסור לישראל ליהנות ממנו דכל ימות הפסח של ישראל היה דמכאן ולהבא הוא גובה ואי משום דהרהינו נכרי מישראל לא קני וישראל שהלוח פליגי מאן דאסר סבר כיון שהרהינו בעל חוב קונה משכון וליכא למימר הכא מכאן ולהבא גובה ומאן דשרי קסבר ישראל מנכרי ליכא צדקה ולא קני משכון: **ומנא תימרא.** דאפילו כשהרהינו שאני לן בין אמר מעכשיו ללא אמר מעכשיו: **פת פורני.** פת גדולה האפויה בתנור גדול כעין תנורים שלנו שהתנורים שלהם היו קטנים ומיטלטלין ופיהם למעלה ומדביקין הפת בדפנות שאין אופין בה אלא פתים קטנים ואורחא דמילתא נקט דאידי דחשיבי שקיל ליה במשכון: **אינו עובר.** בפסח דקסבר ישראל מנכרי לא קני משכון: **הגעתיך.** מעכשיו קאמר אם לא אפרע לך עד יום פלוני עובר ואף על פי שלא הגיע הזמן שמא כשיגיע לא יפרע ונמצא עובר למפרע בבל יראה: **מאי שנא רישא כו'.** אי הגעתיך לאו מעכשיו הוא מאי קא מהני בלאו הגעתיך נמי כי מטא זמניה ולא פרע שקיל ליה בחובו:

תַּנּוּ:

"גוי שהלוח ישראל על חמצו, אחר הפסח - מותר בהנאה."

נְהִי נְמִי דְהִרְהִינוּ אֶצְלוֹ,
הָא אֲמַרְתָּ: גוֹי מִיִּשְׂרָאֵל - לֹא קָנִי!

לֹא קָשְׁיָא:

הָא - דְּאָמַר לִיה: "מַעֲכָשְׁיוֹ",
הָא - דְּלֹא אָמַר לִיה: "מַעֲכָשְׁיוֹ".

וּמָנָא תִּימָרָא דְשָׁנִי לִיה בֵּין הִיכָא דְאָמַר: "מַעֲכָשְׁיוֹ" וּבֵין הִיכָא דְלֹא אָמַר: "מַעֲכָשְׁיוֹ"?

דְּתַנִּיָּא:

"גוי שהרהין פת פורני אצל ישראל - אינו עובר,

ואם אמר לו: "הגעתיך" - עובר."

מָאִי שָׁנָא רִישָׁא וּמָאִי שָׁנָא סִיפָא?
אֶלָּא לָאוּ, שְׁמַע מִינָה:

שָׁאֲנִי הִיכָא דְאָמַר לִיה: "מַעֲכָשְׁיוֹ" לְהִיכָא דְלֹא אָמַר לִיה: "מַעֲכָשְׁיוֹ".
שְׁמַע מִינָה.

27. לא, ב

רס"י

ומלאי של ישראל. פת ויין
הנמכר בתוכה :
אסור בהנאה. דלא תלין ליה
בפועלין אלא מן של מלאי היה
ושל

תנו רבנן:

"חנות של ישראל ומלאי של ישראל,

ופועלי גוים נכנסין לשם:

חמץ שנמצא שם אחר הפסח - אסור בהנאה,

ואין צריך לומר באכילה.

חנות של גוי ומלאי של גוי,

ופועלי ישראל נכנסין ויוצאין לשם:

חמץ שנמצא שם אחר הפסח - מותר באכילה,

ואין צריך לומר בהנאה".

28. לא, ב

רש"י

גמ' צריך שיבטל בלב. שמא
יפקח הגל במועד ונמצא עובר
עליו:
כספים. של פיקדון אין להם
שמירה אלא בקרקע ואם לא
נתן בקרקע ואבדו פשיעה היא
אצלו וחייב דשומר חנם חייב
בפשיעה:
משום ריחא. שהכלב מריחו
ומחטטו ומוציאו:
מסיכרא. מקום:

משנה

חמץ שנפלה עליו מפולת - הרי הוא כמבוער.
רבן שמעון בן גמליאל אומר:
כל שאין הכלב יכול לחפש אחריו.

גמרא

אמר רב חסדא:
וצריך שיבטל בלב.

תנא:

"כמה חפישת הכלב?
שלשה טפחים".

אמר ליה רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי:
הא דאמר שמואל:
כספים אין להם שמירה אלא בקרקע -
מי בעינן שלשה טפחים, או לא?

אמר ליה:

הכא - משום ריחא, בעינן שלשה טפחים,
התם - משום איכסויי מעינא הוא, ולא בעי שלשה.

וכמה?

אמר רפרם בר פפא מסיכרא:
טפח.

29. לא, ב - לב, ב

רפ"י

מתני'

בשוגג. ששגג בתרומה ואפילו הזיד בחמץ משלם קרן וחומש ואף על גב דלא הוה שויא מידי דחמץ בפסח אסור בהנאה מיהו שוגג דתרומה דכתיב ביה וחמישיתו יוסף עליו ונתן לכהן את הקודש דבר הראוי להיות קודש שאינו יכול לשלם לו המעות אלא הפירות והתשלומין נעשין תרומה כדלקמן לאו לפי דמים משלם אלא לפי מדה משלם הלכך לאו בתר דמים אזלינן:

במזיד. שהזיד בתרומה אפילו שגג בחמץ פטור מן התשלומין:

ומדמי עציס. אם תרומה טמאה היא אין משלם לו דמי עציס שהיתה ראויה להיסק תחת תבשילו משום דתרומה מזיד אין בה חומש ואין תשלומיה לכפרה ואין נעשין תרומה דגבי חומש בשגגה כתיב אבל מזיד אינו אלא כשאר גזלן בעלמא ומשלם מעות ולפי דמים ולא לפי המדה וחמץ בפסח לאו בר דמים דאסור בהנאה ואף להיסק לא הוי חזי ליה ולאוי מדי אפסדיה:

גמ'

ואחד הסד. דאמרי' בפי' בתרא דיומא (דף עו:): סיכה כשתיה ושתיה בכלל אכילה והכא כתיב כי יאכל קדש בשגגה דאילו גזלה והשליכה לנהר אפי' בשוגג דלא ידע שהיא תרומה אינו משלם חומש אלא קרן כשאר מזיק חולין דעלמא דאמר מר (לקמן ע"ב) כי יאכל פרט למזיק: **וחומש חומשא.** שהתשלומין נעשין תרומה ואם חזר ואכל בשוגג אותו חומש ראשון חוזר ומשלם חומשו עליו:

איבעיא להו. כיון דגבי תרומה בשוגג קפיד רחמנא אתשלומי פירות ולא מעות כדכתיב ונתן לכהן את הקודש לפי מדה משלם או לפי דמים משלם בגזלן דחולין שוגג או מזיד וכן גזלן דתרומת מזיד לא איבעיא לן כיון דלא קפיד רחמנא אתשלומין דידהו דאמר ישיב לרבות אפילו שוה כסף ואפילו סובין ודאי לפי דמים משלם אבל בתרומה שוגג איבעיא לן הוואיל והקפידה התורה לשלם פירות:

כל היכא דמעיקרא. כשאכלה הויא שויא הך גריוא ד' זוזי והשתא כשמשלם שויא זוזא ותו לא לא מיבעיא לן נהי נמי דאיכפר ליה אכילת תרומה בתשלומי מדה מיהו ממונא דכהן [אוכל] (ממונא) הוא ולא גרע משאר ממונא דחולין שהדיינין גובין ממנו כשעת גזילה כדכתיב (ויקרא ה) אשר גזל כמו שגזל:

גריוא משלם. ואע"ג דשויא השתא טפי או דילמא לפי דמים משלם דאע"ג דהקפידה התורה לשלם פירות לא הקפידה אלא לפי הדמים כשאר תשלומין ומה שישלם ישלם בפירות:

גרורות. תאנים יבשים:

תמרים. חשובין מתאנים ודמיהן מרובים:

אכל גרורות. דתרומה שוגג:

זבינא. לוקחים: אימא סיפא במזיד פטור מן התשלומין ואי ר' יוסי הגלילי אמאי פטור אי אמרת בשלמא רבנן וטעמא דרישא משום דלפי מדה משלם סיפא דאינו אלא כשאר גזלן דמשלם מעות ולפי דמים פטור מן התשלומין דחמץ בפסח לאו בר דמים הוא אלא אי אמרת ר' יוסי הגלילי ובר דמים הוא אמאי פטור:

משנה

האוכל תרומת חמץ בפסח,
בשוגג - משלם קרן וחומש,
במזיד - פטור מתשלומין ומדמי עציס.

גמרא

תנן ה"מ:

"האוכל תרומה בשוגג - משלם קרן וחומש,
אחד האוכל ואחד השותה, ואחד הסך,
אחד תרומה טמאה ואחד תרומה טהורה -
משלם חומש וחומשא דחומשא".

לב, א

איבעיא להו:

כשהוא משלם - לפי מדה משלם, או לפי דמים משלם?

כל היכא דמעיקרא שויא ארבעה זוזי ולבסוף שויא זוזא - לא תיבעי לך,
דודאי כדמעיקרא משלם, לפי דמים, דלא גרע מגזלן,
דתנן:

"כל הגזלנין משלמין בשעת הגזלה".

כי תיבעי לך - דמעיקרא שויא זוזא ולבסוף שויא ארבעה - מאי?
לפי מדה משלם, דאמרין ליה: גריוא אכל גריוא משלם,
או דילמא: לפי דמים משלם, בזוזא אכל בזוזא משלם?

אמר רב יוסף:

תא שמע:

"אכל גרורות ושילם לו תמרים - תבא עליו פרכה".

אי אמרת בשלמא: "לפי מדה משלם" - אמטו להכי **"תבא עליו פרכה",**
דאכיל גריוא דגרורות דשויא זוזא, וקא יהיב גריוא דתמרים דשויא ארבעה.
אלא אי אמרת: "לפי דמים משלם" - אמאי **"תבא עליו פרכה"?**
בזוזא אכל בזוזא קא משלם!

אמר אביי:

לעולם: "לפי דמים משלם",

ואמאי **"תבא עליו פרכה"?**

דאכל מידי דלא קפיין עליה זביניה,
וקא משלם מידי דקפיין עליה זביניה.

תנן:

"האוכל תרומת חמץ בפסח, בשוגג - משלם קרן וחומש",

אי אמרת בשלמא: "לפי מדה משלם" - שפיר,
אלא אי אמרת: "לפי דמים משלם" - חמץ בפסח בר דמים הוא?!

אין,

הא מני? רבי יוסי הגלילי היא,

דאמר: חמץ בפסח - מותר בהנאה.

אי הכי,

אימא סיפא: **"במזיד - פטור מן התשלומין ומדמי עציס",**

אי רבי יוסי הגלילי - אמאי פטור מן התשלומין ומדמי עציס?

רָבִי

כרבי נחוניא בן הקנה. דאמר המתחייב כרת פטור מן התשלומין ויליף טעמא מאסון אסון והוא הדין למתחייב מיתת שמים כגון אוכל תרומה מזיד וסיפא דמתני' בהזיד בתרומה ולא בחמץ ופטור משום מיתה ובדין הוא דלישמעי' במזיד דתרומה דעלמא דלאו חמץ בפסח דפטור מתשלומין משום מיתה ומשום רישא נקט מילתא בחמץ בפסח דאשמועינן דהיכא דשגג בשתייהם חייב דחמץ בר דמים הוא ושוגג דרישא דשגג בשתייהן דאי שגג בחמץ והזיד בתרומה מאי חומש איכא ואי שגג בתרומה והזיד בחמץ אמאי משלם הא איחייב ליה כרת וסיפא אשמועינן דהזיד בתרומה אפילו שגג בחמץ פטור דמיתה בידי שמים כי כרת דאי הזיד בחמץ והא דפטור ליה משום כרת הוא דפטור ליה לשמעיעין כולה מתני' בחמץ חולין של חבירו וניתני שוגג חייב ומזיד פטור משום כרת:

כתנאי. לפי מדה או לפי דמים:

פטור מתשלומין. בין שוגג בין מזיד:

מה הנאה יש לו. לכהן בה ומה הפסידו זה הרי אסור בהנאה:

ומה הנאה יש לו. לכהן בתרומה טמאה שאסורה באכילה לכהן ואי אכלה זר שוגג משלם קרן וחומש דליכא למאן דפליג אסתמא דתנן לעיל אחד תרומה טהורה ואחד תרומה טמאה וטעמא משום דלפי מדה משלם ואע"ג דלאו בר דמים הוא:

היתר הסקה. דכתיב (במדבר יח) ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי שתי תרומות במשמע אחת טהורה ואחת טמאה וכתיב לך תהיה להסקה:

תרומת תותים וענבים. משקה הן ואינן ראויין להסקה ולולף נמי לא כדאמרינן בפ"ק (דף כ:.) משום תקלה ובההוא נמי סבירא ליה דזר האוכלה פטור מלשלם ור' יוחנן בן נורי מחייב דקסבר לפי מדה משלם:

בד"א. דמשכחת תרומת חמץ בפסח דקדשה בהפריש תרומה והחמיצה והוא הדין להפרישה חמץ קודם הפסח:

אבל מפריש תרומת חמץ. בפסח כגון חטים שהחמיצו דברי הכל אפי' לרבי יוסי הגלילי דשרי חמץ בפסח בהנאה וחזיא ליה להסקה אינה קדושה ולקמן מפרש טעמא בשילחי שמעותין:

את הקדש. משמע את הקדש שאכל אלמא ראוי להיות קדש היה שכששלם דוגמתן יהא שם קדש חל עליו:

פרט לאוכל תרומת חמץ בפסח. שכשמשלם דוגמתן אין שם קדש חל עליו:

וכי מה הנאה יש לו. לכהן בה ומה הפסידו נהי נמי דלית לך הא דרשה מיהו מה ישלם הואיל ואין לו דמים:

אמר אבבי ר' עקיבא ור' יוחנן בן נורי. אע"ג דאיחייב בתשלומין סבירא להו דאין לו דמים ובהא פליגי רבי עקיבא ור' יוחנן בן נורי:

סבר לה רבי נחוניא בן הקנה,

דתנאי:

"רבי נחוניא בן הקנה היה עושה את יום הכפורים בשבת לתשלומין" וכו'.

כתנאי:

"האוכל תרומת חמץ בפסח - פטור מן התשלומין ומדמי עצים,

דברי רבי עקיבא,

רבי יוחנן בן נורי מחייב.

אמר לו רבי עקיבא לרבי יוחנן בן נורי:

וכי מה הנאה יש לו בה?

אמר לו רבי יוחנן בן נורי לרבי עקיבא:

ומה הנאה יש לאוכל תרומה טמאה בשאר כל ימות השנה שמשלם?

אמר לו:

לא!

אם אמרת בתרומה טמאה בשאר ימות השנה,

שאף על פי שאין לו בה היתר אכילה - יש לו בה היתר הסקה,

תאמר בזה - שאין לו בה לא היתר אכילה, ולא היתר הסקה?

הא למה זה דומה?

לתרומת תותים וענבים שנטמאה,

שאין לו בה לא היתר אכילה, ולא היתר הסקה.

במה דברים אמורים:

במפריש תרומה והחמיצה,

אבל מפריש תרומת חמץ - דברי הכל אינה קדושה."

תנאי אידך:

"ונתן לכהן את הקדש"¹⁵⁸ (ויקרא כב, יד) - דבר הראוי להיות קדש,

פרט לאוכל תרומת חמץ בפסח, שפטור מן התשלומים ומדמי עצים,

דברי רבי אליעזר בן יעקב,

ורבי אלעזר חסמא מחייב.

אמר לו רבי אליעזר בן יעקב לרבי אלעזר חסמא:

וכי מה הנאה יש לו בה?

אמר לו רבי אלעזר חסמא לרבי אליעזר בן יעקב:

וכי מה הנאה יש לו לאוכל תרומה טמאה בשאר ימות השנה שמשלם?

אמר לו:

לא!

אם אמרת בתרומה טמאה בשאר ימות השנה,

שאף על פי שאין לו בה היתר אכילה - יש לו בה היתר הסקה,

תאמר בזה - שאין לו בה לא היתר אכילה, ולא היתר הסקה?

אמר לו:

אף בזה - יש לו בה היתר הסקה,

שאם רצה הפה - מריצה לפני כלבו,

או מסיקה תחת תבשילו."

לבב, אמר אבבי:

רבי אליעזר בן יעקב, ורבי עקיבא, ורבי יוחנן בן נורי -

כולהו סבירא להו: חמץ בפסח - אסור בהנאה,

ובהא פליגי:

¹⁵⁸ ואיש כי יאכל קדש בשגגה ויסף חמשייתו עליו ונתן לכהן את הקדש

רס"י

א"כ. דסבירא ליה מותר ניהדר
 ליה ר' יוחנן לרבי עקיבא אף
 לזה יש לו חיתור הסקה:

דְּרַבִּי עֲקִיבָא סָבֵר: לְפִי דְּמִים מְשֻׁלָּם,
 וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי סָבֵר: לְפִי מִדָּה מְשֻׁלָּם.

פְּשִׁיטָא!

מהו דְּתִימָא: רבי יוחנן בן נורי נמי כְּרַבִּי עֲקִיבָא סָבִירָא לִיה, דְּאָמַר: לְפִי דְּמִים מְשֻׁלָּם,
 וְהֵתָם הֵינּוּ טַעְמָא דְּקָא מְחִיב, מְשׁוּם דְּסָבֵר לָהּ כְּרַבִּי יוֹסִי הֶגְלִילִי,
 דְּאָמַר: חֲמִיץ בְּפֶסַח - מוֹתֵר בְּהִנָּאָה,
 קָא מְשַׁמְעֵ לָן.

וְאִימָא הָכִי נְמִי!

אם כן,
 נְהִידֵר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי לְרַבִּי עֲקִיבָא,
 כִּי הֵיכִי דְּמִהִידֵר לִיה רַבִּי אֶלְעָזָר חֲסִמָא לְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן יַעֲקֹב.

30. לב, ב

רש"י

כזית תרומה. בשאר ימות השנה קאי:
פרט למזיק. תרומה של כהן אפי' בשוגג שאינו משלם חומש אלא קרן כשאר מזיק חולין:
ההוא מיבעי ליה דבר הראוי להיות קדש. וכוליה קרא משום סיפא אצטריך:

תנו רבנן:

"האוכל כזית תרומה - מושלם קרן וחומש,

אבא שאול אומר:

עד שיהא בו שוה פרוטה".

מאי טעמא דתנא קמא?

אמר קרא:

"ואיש כי יאכל קדש בשגגה"¹⁵⁹ (ויקרא כב, יד),

ואכילה - בכזית.

ואבא שאול, מאי טעמא?

אמר קרא: "ונתן" (ויקרא כב, יד) - ואין נתינה פחות משוה פרוטה.

ואידך נמי, הא פתיב: "יאכל" (ויקרא כב, יד)!

ההוא - פרט למזיק הוא דאִתא.

ותנא קמא, הכתיב: "ונתן" (ויקרא כב, יד)!

ההוא מיבעי ליה לדבר הראוי להיות קדש,

פרט לאוכל תרומת חמץ בפסח.

¹⁵⁹ ואיש כי יאכל קדש בשגגה ויסף חמשייתו עליו ונתן לכהן את הקדש

רס"י

31. לב, ב

דאית בה שוה פרוטה. וליכא כזית כגון שנת בצורת:
כיון דלית בה כזית כו'. דאכילה כתיבא בה:
אמרוה רבנן קמיה דרב פפא. דקדקו מלבן ואמרו לפניו דהא מתני' דקפדא אכזית דלא כאבא שאול דהא שמעינן ליה דקפיד אפרוטי ולא אכזית:
תרתיה בעי. שיהא בו כזית דהא אכילה כתיבא ביה ושיהא בדמיו פרוטה דהא כתיב ונתן:
חייב בתשלומין. אתרומת שוגג קאי וקרן וחומש קאמר:
לענין מעילה. בנהנה מהקדש גבוה דהתם לא כתיב אכילה אבל לתרומה אפי' יש בו שוה פרוטה אין חייב חומש עד שיהא בו כזית מכלל לאבא שאול אע"ג דליכא כזית דאם איתא דתרתיה בעי וביש בו כזית קאי אבא שאול וקאמר דאע"ג דאית ביה כזית בעינן פרוטי הכי הוה להו למימר כיון דיש בו כזית חייב:

תנו רבנן:

"האובל תרומה פחות מנזית - משלם את הקרן ואינו משלם את החומש".

היכי דמי?

אי דלית ביה שוה פרוטה - קרן נמי לא לישלם!

ואי דאית בה שוה פרוטה - חומש נמי לישלם!

לעולם, דאית בה שוה פרוטה,

ואפילו הכי, כיון דלית ביה כזית - משלם את הקרן ואינו משלם את החומש.

אמרוה רבנן קמיה דרב פפא:

הא דלא כאבא שאול,

דאי כאבא שאול, האמר: כיון שיש בה שוה פרוטה, אף על גב דלית ביה כזית.

אמר להו רב פפא:

אפילו תימא: אבא שאול,

אבא שאול תרתיה בעי.

ומי בעי אבא שאול תרתיה?!

והתניא¹⁶⁰:**"אבא שאול אומר:****את שיש בו שוה פרוטה - חייב בתשלומין,****את שאין בו שוה פרוטה - אינו חייב בתשלומין.****אמרו לו: לא אמרו שוה פרוטה, אלא לענין מעילה בלבד,****אבל לתרומה - אינו חייב עד שיהא בו כזית".****ואם איתא - "כיון שיש בו כזית" מיבעי ליה!**

תויבתא.

ואף רב פפא הדר ביה.

32. לב, ב - לג, א

רס"י

וחטאה בשגג'. במעילי' דהקדש כתיב:
והלל דין הוא. דמזיד פטור מקרבן
ולמה לי קרא:
שחייב בהן הכתוב כרת. כגון חלב ודם:
פטור בהן את המזיד. מקרבן דגבי
חטאת שגגה כתיב:

לא חייב בהן מיתה. בידי שמים אבל
מעילה חייב על זדונה מיתה כדלקמן
ודילמא מיתה חמירא מכרת: ואמר
ליה רב נחמן גרסינן האי תנא אלימא
ליה כרת ממיתה מעיקרא דקתני
מעילה שלא חייב בה כרת אלא מיתה
כו' אלמא כרת חמירא ולבסוף אלימא
ליה מיתה דקתני תאמר במעילה כו':

וא"ל. רבי חייא לעולם כרת אלימא
ליה וחד סיפא דמתני' הכי קאמר לא
אם אמרת בשאר מצות שהרי לא חייב
בהן אפילו מיתה בפחות מכזית תאמר
מעילה שחייב בה מיהא מיתה בפחות
מכזית בכולהו גרסינן ואמר ליה
ומתקיף ליה רב פפא כו' עד הדר ביה:

ומאי ניהותא. איכא דהא רבה ורב
ששת שדו ביה נרגא בהאי תירוצא
דתריצית ומקשו הכי היכי אמרי' דתנא
אפחות מכזית מחייב מיתה:

מאן שמעת ליה דאמר מעילה זדונה
מיתה רבי. ועל כרחך מתרומה גמר לה
כדמפרשינן וכיון דמתרומה גמר לא
משכח בה מיתה אלא בכזית כתרומה
דתרומה גבי מיתה כתיב בה אכילה
דמיתה דתרומה נפקא לן מדסמך וכל
זר לא יאכל קדש גבי ומתו בו כי
יחללוהו באלו הן הנשרפין בסנהדרין
(פג):

הזיד. בהנאת קדש ששגגתה מעילה:
ר' אומר במיתה. כדמפרש גמר חטא
חטא הנאת קדש מאכילת תרומה כתיב
הכא וחטאה בשגגה וכתוב בתרומה לא
ישאו עליו חטא ומתו בו וגו' (ויקרא
כב):

וחכ"א באזהרה. רבנן נמי אית להו
גזירה שוה דרבי דהא עיקר מילתא
דמעילה בהא גזירה שוה גמרי בפרק
חמישי דמעילה (דף יח:). בברייתא גבי
פגם ונהנה ובדבר שפגם נהנה ובתלוש
מן הקרקע ובשליח שעשה שליחותו כל
הני מתרומה גמרי בה ואזהרה נמי
מתרומה גמרי מה אכילת תרומה
הזהיר דכתיב לא יאכל קודש אף הנאת
הקדש דמעילה הזהיר ומיהו מיתה לא
גמרינן מינה כדמפרשי רבנן טעמייהו
בסנהדרין דמיעט רחמנא בתרומה
ומתו בו והאי בו מיעוטא בו ולא
במעילה וכן עיקר: מאי טעמא דרבי
גרסינן:

ומינה. היינו נרגא כלומר וכיון דמיתה
מהכא נפקא לן על כרחיך הכי תילף
ומינה מה תרומה מיתה הכתובה בה
אכילה כתובה דהוא כזית אף מעילה
אין מיתה עד דאיכא כזית וליכא
למימר דתנא הכי תאמר במעילה
שחייב בה מיתה בפחות מכזית:

ומתקיף לה. גרסינן:
ומתקיף לה רב פפא. להני דשדו ביה
נרגא:

ממאי דרבי. בתרומה כרבנן דפליגי
אדאבא שאול סבירא ליה דבעו כזית
בתרומה דילמא כאבא שאול סבירא
ליה ופיר מצי למילף מינה מיתה
במעילה דהיא בשוה פרוטה מתרומה
אפילו לפחות מכזית:

[ואף רב פפא הדר ביה].

דיתניא:

"וחטאה בשגגה"¹⁶¹ (ויקרא ה, טו) - פֶּרֶט לְמִזִּיד.

והלל דין הוא, ומה שאר מצות שחייב בהן כרת - פטור בהן את המזיד,
מעילה שאין בה כרת - אינו דין שפטר את המזיד!
לא!

אם אמרת בשאר מצות - שכן לא חייב בהן מיתה, תאמר במעילה - שחייב בה מיתה?
תלמוד לומר: "בשגגה" - פרט למזיד.

ואמר ליה רב נחמן בר יצחק לרב חייא בר אבין:
האי תנא, מעיקרא אלימא ליה כרת,
ולבסוף אלימא ליה מיתה!

ואמר ליה:

הכי קאמר: לא! אם אמרת בשאר מצות - שכן לא חייב בהן מיתה בפחות מכזית,
תאמר במעילה - שחייב בה מיתה בפחות מכזית?!

ואמר ליה:

תנוח דעתך שהנחת את דעתי.

ואמר ליה:

מאי ניהותא?

דרבה ורב שישת שדו ביה נרגא:

מאן שמעת ליה דאמר:

לגא, הויד במעילה - במיתה?

רבי היא,

דיתניא:

"הויד במעילה -

רבי אומר: במיתה,

וחכמים אומרים: באזהרה".

מאי טעמא דרבי?

אמר רבי אבהו:

גמור **"חטא"** (ויקרא ה, טו) **"חטא"**¹⁶² מתרומה (ויקרא כב, ט),

מה תרומה - במיתה,

אף מעילה - במיתה.

ומינה: מה תרומה - בכזית,

אף מעילה - בכזית!

ומתקיף לה רב פפא:

ממאי דרבי פרבנן סבירא ליה?

דילמא כאבא שאול סבירא ליה, דאמר: יש בה שוה פרוטה אף על גב דלית בה כזית.

והא רב פפא הוא דאמר דאבא שאול תרתמי בעי!

אלא שמע מינה: הדר ביה.

¹⁶¹ נפש מי תמול מעל וחסאה בשגגה מקדשי ה' והביא את אשמו לה' איל תמים מן הצאן בערך פסך שקלים בשקל הקדש לאשם

¹⁶² ושמרו את משמרתו ולא ישאו עליו חטא ומתו בו כי יחללוהו אני ה' מקדשם

רס"י

33. לג, א

[תניא:]

"וְהָטָא בְּשִׁגְגָה" ¹⁶³ (ויקרא ה, טו) - פֶּרֶט לְמִזִּיד.

וְהָלָא דִּין הוּא, וְנָא שְׁאָר מִצְוֹת שְׁחִיב בְּהֵן כֶּרֶת - פּוֹטֵר בְּהֵן אֶת הַמִּזִּיד,

מְעִילָה שְׁאִין בְּהֵן כֶּרֶת - אִינוּ דִּין שְׁפָטֵר אֶת הַמִּזִּיד?

לֹא!

אִם אִמְרַת - בְּשְׁאָר מִצְוֹת שְׁכֵן לֹא חִיב בְּהֵן מִיתָה, תֹּאמַר בְּמַעֲלָה - שְׁחִיב בְּהֵן מִיתָה?!

תְּלַמּוּד לֹמַר: "בְּשִׁגְגָה" - פֶּרֶט לְמִזִּיד."

וְאָמַר לִיה רַב נְחֻמָּן בְּרַי יִצְחָק לְרַב חִיָּיא בְּרַי אֲבִין:

הָאִי תָנָא, מְעִיקְרָא אֱלִימָא לִיה כֶּרֶת,

וְלִבְסוּף אֱלִימָא לִיה מִיתָה! [.

מִר בְּרִיה דְּרַבְנָא אָמַר:

הָכִי קָאָמַר:

לֹא! אִם אִמְרַת בְּשְׁאָר מִצְוֹת, שְׁלֹא עֲשֶׂה בְּהֵן שְׁאִין מִתְּכַפִּין כְּמִתְּכַפִּין,

שְׁאִם נִתְּכַפִּין לְחִתּוּךְ אֶת הַתְּלוּשׁ וְחִתּוּךְ אֶת הַמְּחוּבֵּר - שְׁפָטוּר,

תֹּאמַר בְּמַעֲלָה, שְׁאִם נִתְּכַפִּין לְהַתְּחַמֵּם בְּגִיזֵי חוּלִין וְנִתְּחַמֵּם בְּגִיזֵי עוֹלָה - שְׁמַעְלָא?!

רַב נְחֻמָּן בְּרַי יִצְחָק אָמַר:

הָכִי קָאָמַר:

לֹא! אִם אִמְרַת בְּשְׁאָר מִצְוֹת, שְׁכֵן לֹא מִתְּחִיב בְּהֵן שְׁאִין מִתְּעַסֵּק כְּמִתְּעַסֵּק,

שְׁאִם נִתְּכַפִּין לְהַגְבִּיהַ אֶת הַתְּלוּשׁ וְחִתּוּךְ אֶת הַמְּחוּבֵּר - שְׁפָטוּר,

תֹּאמַר בְּמַעֲלָה, שְׁאִם הוֹשִׁיט יָדוֹ לְכָלִי לִיטוֹל חֶפֶץ וְסָד יָדוֹ בְּשִׁמּוֹן שֶׁל קוֹדֵשׁ - שְׁמַעְלָא?!

מִר בְּרִיה דְּרַבְנָא אָמַר. הָא מִתְּנִיתָא דְלַעִיל בְּשִׁבוּשָׁא אִיתֵי בְּבִי מִדְרָשָׁא וְהָכִי קָאָמַר סִיפָא לֹא אִם אִמְרַת בְּשְׁאָר מִצְוֹת שְׁכֵן לֹא חִיב בְּהֵן קֶרֶבֶן בְּשׁוּגָא שְׁאִין מִתְּכַפִּין לְאוֹתָהּ מִלֹּאכָה כְּשׁוּגָא שְׁמִתְכַּכִּין לְאוֹתָהּ מִלֹּאכָה:

שְׁאִם נִתְּכַפִּין לְחִתּוּךְ אֶת הַתְּלוּשׁ. שְׁהוּא מִתְּכַפִּין לְדַבֵּר הַמּוֹתֵר וְחִתּוּךְ אֶת הַמְּחוּבֵּר שְׁאִפִּילוֹ בְּשֶׁבֶת פְּטוּר דְּמִלֹּאכָת מַחֲשַׁבֶּת בְּעִינֵן שִׁיתְכּוּן לְחִתּוּכָת מַחֲבוּר וּמִיָּהוּ שִׁגָּא בְּשֶׁבֶת שְׁאִינוּ יוֹדַע שְׁהוּא שֶׁבֶת אוֹ אִינוּ יוֹדַע שְׁהַמִּלֹּאכָה זֶה אִסּוּרָה:

תֹּאמַר בְּמַעֲלָה שְׁאִם נִתְּכַפִּין כֹּי שְׁמַעְלָא. כְּגוֹן הֵיזִי כְּאֵן גִּיזֵי חוּלִין וְגִיזֵי עוֹלָה וְנִתְּכַפִּין לִיטוֹל שֶׁל חוּלִין וְהַלְכָה יָדוֹ עַל שֶׁל עוֹלָה וּמִכִּיר הוּא מִי עוֹלָה וּמִי חוּלִין אֲלֵא שְׁנִסְתַּכַּל בְּמִקּוּם אַחֵר דְּהֵינּוּ שְׁאִין מִתְּכַפִּין לְמַעֲשֶׂה זֶה וְחִיב מְעִילָה דּוֹחֲטָא בְּשִׁגְגָה כֹּל דְּהוּ כְּתִיב וְלֹא כְּתִב בְּה מִיַּעוּטָא דְּכְתִיב בְּשֶׁבֶת מִלֹּאכָת מַחֲשַׁבֶּת וְכְתִיב בְּשְׁאָר מִצְוֹת אֲשֶׁר חֲטָא בְּה פֶּרֶט לְמַתְעַסֵּק וְהֵינּוּ מִתְּעַסֵּק שְׁמִתְעַסֵּק בְּדַבֵּר אַחֵר וְכֹא זֶה לִידוֹ:

ר"נ בְּרַי יִצְחָק אָמַר. הָא לֹא הוּא לִיה לְמִיתָנִי דְהָא בְּשְׁאָר מִצְוֹת נְמִי אִם הִיָּה מִתְּעַסֵּק בְּחִתּוּכָהּ וְאִפִּי בְּשֶׁל הִיתֵר וְעַלְתָּה בִידוֹ חִתּוּכָת אִיסּוּר וְאִע"ג דְּאִין מִתְּכַפִּין לְזוֹ מִלֹּאכָת מַחֲשַׁבֶּת הִיא וְחִיב אֲלֵא הָכִי קָאָמַר לֹא אִם אִמְרַת בְּשְׁאָר מִצְוֹת שְׁכֵן לֹא חִיב בְּהֵן שְׁאִין מִתְּעַסֵּק בְּדַבֵּר הִיתֵר וְשִׁגָּא בְּאִיסּוּר כִּיּוּצָא בּוֹ כְּמִתְעַסֵּק בְּדַבֵּר הִיתֵר וְעַלְתָּה בִידוֹ אִיסּוּר:

שְׁאִם נִתְּכַפִּין לְהַגְבִּיהַ אֶת הַתְּלוּשׁ. דְּהֵינּוּ אִין מִתְּעַסֵּק בְּחִתּוּכָהּ לְגַמְרֵי וְאִפִּי בְּשֶׁל הִיתֵר וְחִתּוּךְ מַחֲבוּר שְׁפָטוּר וְלֹא עֲשָׂא כְּמִתְעַסֵּק לְחִתּוּךְ תְּלוּשׁ וְחִתּוּךְ מַחֲבוּר:

תֹּאמַר בְּמַעֲלָה שְׁאִם הוֹשִׁיט יָדוֹ כֹּי. וְלֹא הִיָּה מִתְּעַסֵּק בְּשׁוּם סִיכָה וְאִפִּילוֹ בְּשֶׁל הִיתֵר וְסָד יָדוֹ בְּשִׁמּוֹן שֶׁל קוֹדֵשׁ שְׁמַעְלָא:

¹⁶³ נִפְשׁ מִי תְּמוּעַל מַעַל וְחֲטָאָה בְּשִׁגְגָה מִקְדָּשֵׁי ה' וְהָבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ לַה' אֵיל תְּמִים מִן הַצֹּאן בְּעֶרְכָּךְ כֶּסֶף שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְאֲשָׁם

34. לג, א-ב

רש"י

אמר מר במה דברים אמורים
כו' דברי הכל. קאמר ואפי'
 למאן דשרי הנאת חמץ בפסח
 קאמר:
תתן לו. בתרומה כתיב ראשית
 דגנך וגו':
ולא לאורו. אפי' היא ראויה
 להסיק הואיל ואינה ראויה
 לאכילה:
אין תורמין מן הטמא על
הטהור. לכתחלה שמפסיד את
 הכהן:
בשוגג. שלא ידע שטבל זה
 טמא:
שהיתה לו שעת הכושר.
 שנראית כבר לתרומה קודם
 שנטמא והא דלעיל בחמץ שלא
 היתה לו שעת הכושר לתרום
 ממנו דקודם שחל הפסח היה
 מחובר והחמץ במחובר וכל זמן
 חיבורו לא היה ראוי לחול שם
 תרומה עליו דראשית דגנך כתיב
 משדגן ודיגון לשון אסיפה
 והעמדת כרי הוא:
עירין. מלאכים כלומר תלמידי
 חכמים שהם כמלאכי השרת
 אמרי בבית המדרש כמותי דהא
 דקתני לעיל אינה קדושה
 בשחמץ במחובר קאמר:
ובמאמר קדישין שאילתא.
 מקרא הוא בדניאל: **מורין.**
 מורין הוראה:
כוותי. כמותי:
רב הונא בריה דרב יהושע אמר.
 אפילו בשחמץ בתלוש נמי
 קאמר דאינה קדושה:
דאמר קרא ראשית. משמע
 שתהא היא ראשית ואלו
 שיריים ניכרים שתהא היא
 מתירתן לישראל ואי במפריש
 תרומת חמץ מה היתר יש
 בשיריה שתהא ראשיתן עושה
 שיריים כי הוּו מעיקרא טבל הוּו
 שרי בהנאה ואסורין באכילה
 השתא נמי שרו בהנאה ואסורין
 באכילה משום חמץ ולענין מאי
 הוּו שיריים:

אמר מר:

**"במה דברים אמורים: במפריש תרומה והחמיצה,
 אבל הפריש חמץ תרומה - דברי הכל אינה קדושה".**

מנא הני מילי?

אמר רב נחמן בר יצחק:

אמר קרא: **"תתן לו"**¹⁶⁴ (דברים יח, ד) - ולא לאורו.

מתיב רב הונא בריה דרב יהושע:

"אין תורמין מן הטמא על הטהור"¹⁶⁵,

ואם תרם בשוגג - תרומתו תרומה".

ואמאי? לימא: **"לו"** (דברים יח, ד) - ולא לאורו!

לא קשיא:

התם - היתה לו שעת הכושר,

הכא - לא היתה לו שעת הכושר.

וד"לא היתה לו שעת הכושר" - הכי דמי?

כגון דאחמין במחובר,

אבל אחמין בתלוש - הכי נמי דקדשה?

אמר ליה:

אין.

"בגזירת עירין פתגמא ובמאמר קדישין שאילתא"¹⁶⁶ (דניאל ד, יד),

וכן מורין בבי מדרשא כוותי.

לגב,

כי אתא רב הונא בריה דרב יהושע א:

אמר קרא: **"ראשית"** (דברים יח, ד) - ששיריה ניכרין לישראל,

יצתה זו שאין שיריה ניכרין.

¹⁶⁴ ראשית דגנך תירשך ויצהרך וראשית גז צאנך תתן לו

¹⁶⁵ גירסת מסורת הש"ס, וכך הגירסה בכתב"י ובראשונים.

¹⁶⁶ בגזרת עירין פתגמא ומאמר קדישין שאילתא עד דברת די ינדעון חניא די שליט עלאה במלכות אנשא ולמן די יצמא יתננה וישפל אנשים וקים עלה

רפ"י

פחות מכביצה. אוכל טמא אין מטמא אחרים:
ויינן כשר לנסכים. דאינו מטמא:

קסבר משקין מיפקד פקיד. מופקדין הן בתוך הזג ואינן חיבור לו אלא כמי שנותנין בכלי וכשנטמא הזג לא נטמא משקה בכלל זג טומאת אוכלין דלאו אוכל דכוותיה חשיבי בהדיהו וטומאת משקין נמי לא נטמאו ואע"פ שמשקה מקבל טומאה בכל שהוא דלא היה שם משקה עליו מעולם ואין צירוף חבריו עמו דהא זג זה לא נגע במשקין שבחבירו:

לאימת מיטמו. משקין לכי סחיט להו והנסחטין נוגעין לכל הזגים יחד וכי סחיט להו ליתיה לשיעוריה דאין בזגין כביצה ליתן טומאה דהא פחות מכביצה דרך:

בכביצה נמי. דהא כי נפיק משקין מינייהו חסר ליה שיעוריה אוכל ומשקה מקבל טומאה בכל שהן אבל אין מטמא אחרים אלא אוכל כביצה ומשקה ברביעית והכי תניא בתורת כהנים מכל האוכל מלמד שמטמא בכל שהוא יכול יטמא לאחרים בכל שהוא ת"ל אשר יאכל אוכל הנאכל בבת אחת והיינו כביצה כדאמרין בפרק יוה"כ (יומא פ.) אין בית הבליעה מחזקת יותר מביצת תרנגולת ואני שמעתי דאף לקבל טומאה בעי כביצה:

טמא מת ששחט זיתים וענבים כביצה מכוונת טהור. וכדמסיק מילתא במסכת טהרות ובלבד שלא יגע במשקה וכגון שדרך בפשוטי כלי עץ שאין מטמאין שאין כאן מטמא משקה אלא הזגין שנגע בהן הטמא קודם לכן בידיים שהוא לא נזהר אלא משיצא משקה וכשהמשקין נוגעין בזגין כבר חסר שיעור כביצה ויותר מכביצה כל דהו קתני התם בהדיא טמא שכיון שיצא טפה ראשונה נטמאת הטפה בכביצה שעדיין היה באוכל כביצה אע"ג דאין משקה הנבלע באוכל מקבל טומאה עמו משלים הוא את שיעורו דכוותיה תנן התם טובא ובמנחות (דף נד:) נמי מיייתי לה בגמרא כביצה אוכלין שהניחו בחמה ונתמעטו טהורין וכן כזית חלב ופיגול ויותר חזר והניחן בגשמים ותפחו טמאין וחייבין עליהן משום פיגול ויותר וחלב ואע"ג דגשמים הנבלעין בתוכו לאו חלב ניהו דאי סחיט להו ושתי מינייהו כזית פטור אפילו הכי כל כמה דבגווה ניהו משלמי לשיעוריה וטמא מת דוקא נקט שאינו מטמא בהיסט והוא הדין לטמא שרץ וכל טומא מגע ורישא דכולהו נקט אבל זב שמטמא בהיסט ששחט אפילו גרגיר יחידי תנן התם דמטמא אפילו בפשוטי כלי עץ דכיון דיצאת טפה ראשונה ונטבל העץ והגביהו נטמאו משקין שעל העץ במשא דמשקה מקבל טומאה בכל שהוא וכשחזר ונתנו לתוכו נתערב טמא בטהור והכל טמא:

התם דאי עביד קאמור. ששחט אבל הכא בבא לימלך מה יעשה נימא ליה דרוך פחות מכביצה אבל כביצה לא דילמא אתי למיעבד יותר מכביצה כל שהוא וכשיוצאה טפה ראשונה עדיין יש באוכל כביצה ונטמאת הטפה וחוזרת ומתערבת במשקין:
טומאה שבהן. שקיבלו תחלה עם האוכל כשנטמאו הענבים:

משקין בליעי. באוכל הן בלועין מכל דפנותיו וחיבור הן לו ונטמאו עמו:

אמאי טהורין. הרי נטמאו הענבים במגע טמא מת ואע"פ שלא נגע במשקה נטמא:

כי סחיט להו ליתיה לשיעוריה. וכשנוגע באוכל הנגוב ודוחהו אל תחת המדוך אין בהן שיעור כדי לקבל טומאה והוא זהיר מליגע במשקה כדקתני בהדיא ובלבד שלא יגע במקום המשקה:

דאי לא תימא הכי. דמשקין בליעי ואיטמאו אלא מיפקד פקיד ואין מטמאין בנגיעת טומאה באוכל:

הא דתניא. לעיל כו' לתרומת תותים וענבים דמשמע שנטמאו תותים וענבים קודם דריכה וקתני אין לו בו היתר אכילה הא היתר אכילה נמי אית בה דאי בעי דריך לה פחות פחות מכביצה:
לידי תקלה. כשהוא דורכן שמא יאכל מן:

35. לג, ב

יְתִיב רַב אֲחָא בַּר רַב עֲזַיָּא קָמִיָּה דְּרַב חֲסָדָא, וְיָתִיב וְאָמַר מִשְׁמִיָּה דְּרַבִּי יוֹחָנָן: עֲנָבִים שְׁנֵטְמָאוּ - דּוֹרְכָן פָּחוֹת פָּחוֹת מִכְּבִיצָה, וְיֵינּוּ - כֶּשֶׁר לִנְסָכִין.

אֲלָמָא קִסְבֵּר: מִשְׁקִין - מִיִּפְקֵד פְּקִידִי.

לְאִימַת קָא מִיִּשְׁמָא? לְכִי סָחִיט לָהּ.

לְכִי סָחִיט לָהּ - לִיתִיָּה לְשִׁיעוּרֶיהָ.

אִי הָכִי, כְּבִיצָה נָמִי!

דִּהְתָּנּוּ:

"טמא מת ששחט זיתים וענבים כביצה מכוונת - טהורין" (טהרות ג, א)!

התם - דאי עבד,

הכא - לכתחלה,

גזירה דילמא אתי למיעבד יותר מכביצה.

אמר ליה רב חסדא:

מאן ציית לך ולרבי יוחנן רבך?

וכי טומאה שבהו להיכן הלכה?

אלמא קא סבר: משקין - מיבלע בליעי.

וכיון דאיטמו ליה אוכלא, איטמו ליה משקין.

אמר ליה:

ואת לא תיסברא דמשקין מיפקד פקידִי?!

והתנן:

"טמא מת ששחט זיתים וענבים, מכוונת כביצה - טהורין" (טהרות ג, א).

אי אמרת בשלמא: מיפקד פקידִי - משום הכי טהורין,

אלא אי אמרת: מיבלע בליעי - אמאי טהורין?

אמר ליה:

הכא במאי עסקינן: בענבים שלא הוכשרו.

לאימת מתכשרי? לכי סחיט להו.

כי סחיט להו - בציר להו שיעורא.

דאי לא תימא הכי,

הא דתניא:

"הא למא זה דומה?

לתרומת תותין וענבים שנטמא, שאין לו בה: לא היתר אכילה, ולא היתר הסקה".

הא היתר אכילה נמי אית ביה,

דאי בעי - דריך להו פחות פחות מכביצה.

אמר רבא:

גזירה דילמא אתי בהו לידי תקלה.

אמר ליה אבוי:

ומי חיישינן ל"תקלה"?!

והא תניא:

"מדליקין בפת ובשמן של תרומה שנטמאת"!

אמר ליה:

פת - זריק ליה בין העצים,

שמן של תרומה - רמי ליה בכלי מאוס.

36. לג, ב - לד, א

רס"י

מדליקין בפת ובשמן כו'. והא
ודאי בחד שעתא לא מדליק
שמן כולה אלא לזמן מרובה
ולא חיישין דילמא אכיל
מיניה:

אלא פת. דכי זרק ליה ממאיסא
ותו לא אתי למיכליה:

אבל חיטי. אי נמי זריק להו לא
ממאיסי:

בשליקתא ומאיסתא. לאחר
שנטמאו שולקן ואח"כ זורקן
לבין העצים והן נמאסות ורב
הונא חייש דלמא אכיל לה
מקמי דלישלקינהו או בשעה
ששולקן:

**והיו מחמין לו חמין בחיטין של
תרומה טמאה.** שהיו לוקחין
אותם מכהנים בזול:

ללוש בהן עיסה בטהרה. כלומר
אע"פ שרבי אוכל חולין בטהרה
היה לא חייש דילמא נגעו הני
חטים טמאים בעיסה דבטלו
להו מתורת אוכל ולא מטמאו:

גופא:

"מדליקין בפת ובשמן של תרומה שננטמאת".

אב"י אמר משמיה דחזקיה,

ורבא אמר דבי רבי יצחק בר מרתא אמר רב הונא:

לא שנו אלא פת,

אבל חיטי - לא,

שמן יבא בהן לידי תקלה.

ורבי יוחנן אמר:

אפילו חיטי.

ואמאי?

ניחוש דילמא אתי בהן לידי תקלה!

כדאמר רב אשי:

בשליקתא ומאיסתא.

לד, א הכא נמי, בשליקתא ומאיסתא.

והיכא איתמר דרב אשי?

אהא דאמר רבי אבין בר רב אחא אמר רבי יצחק:

אבא שאול גבול של בית רבי היה,

והיו מחמין לו חמין בחיטין של תרומה טמאה, ללוש בהן עיסה בטהרה.

אמאי? ניחוש דילמא אתי בהו לידי תקלה!

אמר רב אשי:

בשליקתא ומאיסתא.

37. לד, א-ב

רס"י

תנו תרומות. מס' תרומות:
מאי אמריתו. חידוש וטעמא
בתרומות שאתם שונים בבית
אדם גדול כרבה:

שתילי תרומה. כגון שתילי
כרוב וכרישין:

טהרו מלטמא. אחרים שחיבורן
לקרקע בטלן מתורת אוכל:

ואסורין מלאכול. וקא ס"ד
משום טומאה ולכהנים:

אסורים לזרים. דלא אמרינן
פקע שם תרומה מינייהו:

ומאי קא משמע לן גידולי
תרומה כתרומה. אפילו בדבר

שזרעו כלה כגון חיטין או
צלעות שומין תנינא:

וכי תימא. האי אסורין מלאכול
בדבר שאין זרעו כלה קאמר

כגון בצלים דקים שקורין
ציבוי"ש {ציבו"ט: בצלולים

{בצליות, בצלים ירוקים}
וכששותלים אחת אחת לבדה

הן נוספות ומתחברות ששה וד'
יחד והיינו גידולי גידולין אותן

הנוספות עליהן שלא היו תרומה
מעולם וגידולין עצמן כגון

שתילי כרוב שהולכים ומרחיבין
העלין הראשונים ובדים

החדשים העולין בקלח הוו
גידולי גידולים:

הטבל גידוליו מותרין. אע"פ
שנתמרח בכרי והוקבע למעשר

וחל עליו שם טבל וזרעו ולא
הפריש מעשרותיו תחלה וצמח

ונגמר וקצרו מותר לאכילת
עראי עד שימרח בכרי ואף על גב

דגידולי תרומה תרומה מדרבנן
הוא ולחומרא שלא להפסיד את

הכהנים אבל גידולי טבל חולין
הן והרי הן כשקוצרן כשאר

תבואה ואוכל מהן עראי עד
שימרחם:

בהיסח הדעת. כשנטמא
מתחלה הסיח דעתו מהם שוב

מלשומרן ונפסלין בהיסח הדעת
דכתיב גבי תרומה (במדבר יח)

את משמרת תרומותי עבד לה
שימור ולא תסיח דעתך:

פסול הגוף הוי. מעלה היא
בקדשים שנפסלין בכך ושם

פסול הוא לעצמו ואפילו יבוא
אליהו ויאמר שלא נטמא כל

אותן הימים שהסיח דעתו מהן
אין שומעין לו:

שפיר. משום הכי אסורין שאין
שתילתן מועלת להן להסיר שם

פסול מעליהן:
אלא למ"ד. כל מה שקדשים

נפסלין בהיסח הדעת אינו אלא
משום חשש טומאה שמא ע"י

שהסיח דעתו משמירתן נגעה
בהן טומאה ואינו יודע:

מאי איכא למימר. הני אמאי
מיפסלי משום חשש טומאה הא

אפילו טומאה ודאית שבהן
טיהרתם שתילתן:

ויטהרנו. ויאמר שלא נגעה בו
טומאה כל ימי היסח:

אב"י בר אבין ורב חנניא בר אבין תנו תרומות בי רבה.

פגע בהו רבא בר מתנה, אומר להו: מאי אמריתו בתרומות דבי מר?

אמרו ליה:

ומאי קש"א לך?

אמר להו:

תנן:

"שתילי תרומות שנטמאו ושתלן - טהורים מלטמא,

ואסורין מלאכול"¹⁶⁷ (תרומות ט, ז),

וכי מאחר ד"טהורין מלטמא", אמאי "אסורים מלאכול"?

אמרו ליה:

הכי אמר רבה:

מאי "אסורין"?

אסורין לזרים.

ומאי קא משמע לן?

גידולי תרומה - תרומה?!

תנינא: **"גידולי תרומה - תרומה"** (תרומות ט, ד)!

וכי תימא:

גידולי גידולין - ומאי קא משמע לן? בדבר שאין זרעו כלה,

הא נמי תנינא:

"הטבל - גידוליו מותרין,

בדבר שזרעו כלה.

אבל בדבר שאין זרעו כלה - אפילו גידולי גידולין אסורין באכילה" (תרומות ט, ו)!

אישתיקו.

אמרו ליה:

מ"ידי שמיע לך בהא?

אמר להו:

הכי אמר רב ששת:

מאי "אסורין"?

אסורין לכהנים,

הואיל ואיפסילו להו בהיסח הדעת.

הניחא למאן דאמר: היסח הדעת פסול הגוף הוי - שפיר,

אלא למאן דאמר: היסח הדעת פסול טומאה הוי - מאי איכא למימר?

דאיתמר:

היסח הדעת:

רבי יוחנן אמר:

פסול טומאה הוי.

ורבי שמעון בן לקיש אמר:

פסול הגוף הוי.

"רבי יוחנן אמר: פסול טומאה הוי" - שאם יבא אליהו ויטהרנה, שומעין לו.

"רבי שמעון בן לקיש אמר: פסול הגוף הוי" - שאם יבא אליהו ויטהרנה, אין שומעין לו.

¹⁶⁷ ע"פ מסורת הש"ס וכתב".

רפ"י

לול קטן. כעין גומא חלולה עשויה בבנין הרצפה:
בין כבש למזבח. כלומר בקרן זווית סמוך לכבש
וסמוך למזבח במקום שהם מתחברים:
במערכו של כבש. אצל שפת מערבית של כבש:
ששם זורקין פסולי חטאת העוף. לפי שהיא נעשית
בקרן מערבית דרומית למטה וכשאינר פסול בה
שאנו פסול הגוף ממש ואין יכול לשורפה מיד משום
בזיון קדשים נותנין אותה שם:
ותעובר צורתה. היינו פסול לינה עיבור צורת מראית
בשר בלינת לילה אחד הוא וכיון שלנה בלילה הרי
היא נותר וטעון שריפה ונשרף ועל כרחך מדבעינן
העברת צורה לאו כשפיגל בה או נטמאת או יצתה או
מלקה שלא כמצותה קמייירי דהא פסול מעליא הוא
ולמה לן לאהדורי אפסול לינה ואין לנו דניבעי לינה
אי לאו פסול היסח הדעת וא"א פסול חשש טומאה
הוא איכא למימר דהאי פסול בהיסח הדעת קאמר
וכיון דלא חזינו ליה דאיטמי אלא חששא בעלמא
הוא בעי עיבור צורה דלא מצינן למשרפה להדיא
שמא יבוא אליהו אחרי כן ויאמר טהורה היתה
ונמצאת ששרפנו קדשים טהורין אלא אם שם פסול
הוא לעצמו אפי' לא נטמא למה לי עיבור צורה:
כל שפסול בגופו. פסול ודאי ובבשר עצמו ישרף
מיד:

בדם. כגון נשפך הדם:
ובבעלים. כגון נטמאו בעלים והפסח קיים ואין כאן
מי שיאכלנו ודם אע"פ שפסול גמור הוא אפילו הכי
הואיל ואינו כבשר עצמו בעי עיבור צורה:
תנא דבי רבה בר אבון. עיקר מילתא לא ידענא
היכא וטעמא דמילתיה בכיצד צולין:
אפילו פיגול. שפסול הגוף הוא טעון עיבור צורה
והכא לא מצי לשנויי כדמשני לקמיה מאי פסולי
חטאת העוף שנפסלו בטבול יום דהיינו טומאה
וצורה למה לי:
רבי אליעזר אומר יזרוק. את הדם ר' אליעזר
לטעמיה דאמר בכיצד צולין דם אף על פי שאין
בשר:
רבי יהושע אומר לא יזרוק. ר' יהושע לטעמיה דאמר
אם אין בשר אין דם ויצא חוץ לקלעים בבשר קדשי
הקדשים קאמר שמחיצה שלהן חומת עזרה כדכתיב
בכולהו בחצר אהל מועד יאכלוה ואם יצאת נפסלת
כדלפינן בכיצד צולין מאל הקודש פנימה:
מאי נפסל לאו בהיסח הדעת. בתמיה דכיון דתנא
נטמא ויצא מאי פסול איכא תו אי נפסל בעבודת דם
כגון במחשבת חוץ למקומו וחוץ לזמנו לא קרי נפסל
בשר שהרי אף הדם נפסל ובהא לא נימא ר' אליעזר
יזרוק:

אי אמרת בשלמא. פסול חשש טומאה הוא משום
הכי מודה רבי יהושע שאם זרק הורצה דאפילו
נטמא ודאי ואע"ג דטומאה פסול הגוף הוי מרצה
ציץ ולכתחלה לא יזרוק דקא סבר ריצוי ציץ בדיעבד
הוא ויוצא אע"ג דלא מהני ליה ציץ הורצה בדיעבד
דאע"ג דרבי יהושע בעי תרתני דם ובשר מיהו הואיל
והבשר בעין ופסול יוצא פסול מחמת דבר אחר הוא
חשבינן ליה פסול חסרון מחיצות בפרק קמא
דמנחות בסופו איכא למימר בדיעבד הורצה:
אלא אי היסח הדעת פסול הגוף הוא. וציץ נמי לא
מרצי עליה אמאי הורצה:

ה"ג אלא אי אמרת פסול הגוף הוי אמאי הורצה.
ולא גרסינן פסול הגוף מי קא מרצי ציץ דהא פסול
יוצא נמי לא מרצי ציץ כדאמרין בפרק קמא (דף
טו:). הא אינו נושא אלא עון טומאה:

נפסל בטבול יום. וטעמא משום ציץ:
אמרה קמיה דר' ירמיה. הא דרב ששת לעיל
דאסורין מלאכול משום היסח הדעת הוא:
שמעתתא דמחשכן. כשאין יודעין טעמו של דבר
בזיון מלבם טעם שאינו:

אתרא דמחשכא. בבל עמוקה:
לא שמיע לכו כו'. ומכאן יכולין ללמוד טעמה של
משנה דאסורין מלאכול משום מעלה דאף על גב
דמהני זריעה לחולין עבוד רבנן מעלה דלא תהני
לתרומה להעלות לה טהרה גמורה להיתר אכילה
ומיהו מלטמא טהרו דלהא לא עבוד מעלה:
מי החג. כגון של ניסוך המים דשבת שבתוך החג היו
ממלאין אותן מערב שבת וכשנטמאו אין יכולין לילך
ולמלאות מן השליוח בשבת וטורח הוא למלאות
מבור הגדול בגלגל והלך והשיקם באמת המים
שבעזרה ומים סלקא להו השקה דזו היא זריעתן
משעברו עליהן מי המקוה ונעשה חיבור ובטלו:
ואח"כ הקדישן. שעדיין לא קרא עליהן שם או לא
קידשו בכלי שרת טהורין:
אין זריעה להקדש. לטהרו בכך דמעלה עשו
בקדשים הכא נמי אין זריעה לתרומה דמעלה עשו:

איתיביה רבי יוחנן לרבי שמעון בן לקיש:

"רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר:

לול קטן היה בין כבש למזבח, במערכו של כבש,

ששם היו זורקין פסולי חטאת העוף,

ותעובר צורתו,

ויוצאין לבית השריפה".

אי אמרת בשלמא: "פסול טומאה הוי" - משום הכי בעי עיבור צורה,

שמא יבא אליהו ויטהרנה,

אלא אי אמרת: "פסול הגוף" - למה לי עיבור צורה?

והתניא:

"זה הכלל:

כל שפסול בגופו - ישרף מיד,

בדם, ובבעלים - תעובר צורתו,

ויוצאין לבית השריפה!"

לדב,

אמר ליה:

האי תנא, תנא דבי רבה בר אבון הוא, דאמר:

אפילו פיגול טעון עיבור צורה.

איתיביה:

"נטמא,

או שנפסל הבשר,

או שיצא חוץ לקלעים -

רבי אליעזר אומר: יזרוק.

רבי יהושע אומר: לא יזרוק.

ומודה רבי יהושע שאם זרק - הורצה".

מאי "נפסל"?

לאו, בהיסח הדעת!

אי אמרת בשלמא: "פסול טומאה הוי" - היינו דמשכחות לה דמרצי ציץ,

אלא אי אמרת: "פסול הגוף הוי" - אמאי "הורצה"?

מאי "נפסל"?

נפסל בטבול יום.

אי הכי,

היינו טמא!

תרי גווני טמא.

כי סליק רבין אמרה לשמעתייה קמיה דרבי ירמיה.

ואמר: בבילאי טפשא, משום דיתבי בארעא דחשוכא אמריתון שמעתתא דמחשכן¹⁶⁸.

לא שמיע לכו הא דרבי שמעון בן לקיש משמיה דרבי אושעיא:

מי החג שנטמאו,

השיקו ואחר כך הקדישו - טהורין,

הקדישו ואחר כך השיקו - טמאים.

מכדי 'זריעה' ניהו - מה לי השיקו ואחר כך הקדישו, מה לי הקדישו ואחר כך השיקו?

אלמא: אין זריעה להקדש,

הכא נמי, אין זריעה לתרומה.

¹⁶⁸ תיקון גירסה ע"פ מקבילות וכתב".

38. לד, ב - לה, א

רס"י

להא שמעתא. דרבי אושעיא:

הקדישן בכלי שרת קאמרת. דכיון דקדושין הן קדושת הגוף עבדינהו להו רבנן מעלה אבל משום קדושת פה דמלאן בכלי חול לשם חג לא עבדי להו מעלה ומהניא להו השקה:

זו לא שמעתי. במעלה זו דזריעה לא שמעתי אם בפה אם בכלי אבל במעלה אחרת שמעתי דאף בקדושת פה עבדה רבנן ואיכא למילף מינה דהוא הדין לכל מעלות שבקודש:

דרכן ואחר כך הקדישן טהורות. לנסכים ור' יוחנן לטעמיה דאמר לעיל משקין מיפקד פקיד ואל קבילי טומאה עם האוכל ולקמיה מפרש היכי דריך להו:

הקדישן ואח"כ דרכן טמאות. קא ס"ד הקדיש יינו לנסכים:

טמאות. דעבוד רבנן מעלה בקדשים דמיטמא משקה עם האוכל ולא אמרינן בהו משקין מיפקד פקיד ואל קבילי ענבים קדושת פה הן דאי נמי נתן לכלי אין כלי מקדשן דאין כלי שרת מקדשין אלא דבר הראוי לו כדילפינן בשחיטת קדשים גבי מזבח שנאמר כל הנוגע במזבח יקדש שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי תלמוד לומר עולה וכלי שרת דומיא דמזבח נפקא לן התם:

בענבים של תרומה. והאי הקדישן קדושת תרומה קאמר דבתרומה לא שייכא קדושת כלי לא ביין ולא בענבים:

אבל הני. מי החג:

דרכן ואפילו טובא. לעיל קמהדר אמרת דרכן ואחר כך הקדישן טהורות ואפילו טובא בבת אחת בתמיה והא אמרת לעיל פחות פחות מכביצה דאי יותר הא איטמו משקין בכביצה מיציאת טיפה ראשונה טומאת האוכל שהרי יש בה כשיעור: הכי גרסינן אי בעית אימא הכא נמי בפחות מכביצה ואי בעית אימא התם דבעינן פחות מכביצה שנגעו ענבים בראשון. כגון טמא שרץ או טמא נבילה וכל שכן טמא מת דכיון דהוו ענבים שני טימאו את המשקין בכביצה משיצאת טיפה ראשונה ואף על פי שהן חולין דכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה ושני עושה שלישי בתרומה לא גרסינן דהא בחולין עסקינן דאי בתרומה הא אמרן דעבוד מעלה שמטמא משקה עם האוכל:

הכא דנגעו. ענבים בשני דהוו להו שלישי ענבים שנעשו על טהרת תרומה משכחת בהו שלישי הלכך דרכן ואחר כך הקדישן שקרא להן שם תרומה טהורין ואפילו דרך הרבה יחד שהאוכל שלישי לא עשה למשקה כלום ומתחלה לא נטמאו עם האוכל דקודם קריאת שם לא עבוד מעלה הקדישן לתרומה ואח"כ דרכן טמאין דמקריאת שם חלה המעלה עליהן ונעשה המשקין כאוכל הכל אחד:

אף אנן נמי תנינא. דעבוד רבנן מעלה בקדשים ואפילו בקדושת פה:

שתהא חיותן בכלי. באותו כלי עצמו שהוא מקדש בו מי חטאת באפרן צריך למלאותו מן המעין ולא ימלאם בכלי אחר ויערם לתוך זה וכתב ונתן דמשמע תלושין דמותר למלאותו בכלי אחר ויערם לתוך זה:

אלא מעלה. בעלמא הוא מדרבנן שתהא חיותן בכלי ואסמכוה רבנן אקרא:

הכא נמי מעלה. בעלמא הוא דאין זריעה לתרומה ואסורין מלאכול:

תנינא. דעבוד רבנן מעלה בקדשים אפילו מדאורייתא:

בקדשים לא. אם טומאה דבת כפרה היא כגון זב וזבה ויולדת:

יתבי רב דימי וקאמר לה להא שמעתא.

אמר ליה אביי:

הקדישן בכלי קאמר, אבל בפה לא עבוד רבנן מעלה?

או דילמא:

בפה נמי עבוד רבנן מעלה?

אמר ליה:

זו לא שמעתי,

כיוצא בה שמעתי.

דאמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן:

ענבים שנטמאו,

דרכן ואחר כך הקדישן - טהורים,

הקדישן ואחר כך דרכן - טמאין.

והא ענבים, דקדושת פה נינהו, ואפילו הכי, עבוד רבנן מעלה.

אמר רב יוסף:

ענבים "קאמרת"?

הכא - בענבים של תרומה עסקינן, דקדושת פה דידיהו כקדושת כלי דמיא,

אבל הני דבעי כלי - בפה לא עבוד רבנן מעלה.

דרכן" - ואפילו טובא?

ומי אמר רבי יוחנן הכי?

והאמר רבי יוחנן:

ענבים שנטמאו - דורכן פחות פחות מכביצה!

איבעית אימא:

הכא נמי פחות פחות מכביצה.

ואיבעית אימא:

התם - דנגעו להו בראשון, דהוו להו אינהו שני,

הכא - דנגעו בשני, דהוו להו שלישי.

אמר רבא:

אף אנן נמי תנינא:

"**ונתן עליו מים חיים אל כלי**"¹⁶⁹ (במדבר יט, יז) - שתהא חיותו בכלי"."**ונתן**" - אלמא תלושין נינהו.

והא מחוברין נינהו!

להא, אלא, מעלה.

הכא נמי, מעלה.

אמר רב שימי בר אשי:

אף אנן נמי תנינא:

"**טבל ועלה - אוכל במעשר.**"

העריב שמשו - אוכל בתרומה".

"**בתרומה**" - אין, בקדשים - לא.

אמאי? טהור הוא!

אלא, מעלה.

169 ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת ונתן עליו מים חיים אל כלי

רש"י

והבשר. כל טהור יאכל וגוי וי"ן
יתירה לרבות עצים ולבונה של
קודש לטומאה וקאי אדלעיל
והבשר אשר יגע בכל טמא לא
יאכל והבשר:
איטמויי ניהו. בתמיה הא לאו
אוכל ניהו

הָכָא נָמִי, מַעֲלָה.

אָמַר רַב אִשִּׁי:

אִף אֲנִי נָמִי תִּנְיָא:

"וְהַבָּשָׂר" 170 (ויקרא ז, יט) - לְרִבּוֹת אֶת הָעֵצִים וּלְבוֹנָה.

"עֵצִים וּלְבוֹנָה" - בְּנִי אִיטְמוּיִי נִיְהוּ?!

אֱלֹא, מַעֲלָה.

הָכָא נָמִי, מַעֲלָה.

39. לה, א

רס"י

מתני'

אלו דברים שאדם יוצא בהן ידי חובתו. משום חובת מצה בלילה ראשונה שהוא מחוייב לאכול מצה כדכתיב (שמות יב) בערב תאכלו מצות: **שיבולת שועל**. אבייני"א {**שיבולת-שועל**} שיבולת שלה עשוי כזנב שועל: **שיפון**. שיגל"א {**שייגל"א**: **שיפון**}:

יוצאין בדמאי. תבואה הנלקחת מעם הארץ והיא נקראת דמאי ספק עישרה ספק לא עישרה וחייבו חכמים להפריש מעשרותיה מספק ואם אכל מצה ממנה ולא הפריש מעשר ממנה יצא:

ובמעשר ראשון. של לויים: **שנטלה תרומתו**. תרומת מעשר לכהן ומכאן ואילך המעשר מותר לזרים:

והכהנים בחלה ובתרומה. אבל ישראל בתרומה לא כדילף לקמן לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות מי שאינו מוזהר על חימוצו אלא משום חמץ אתה יוצא בו ידי חובת מצה יצא זה שאסור מחמת איסור אחר:

ולא במעשר שני. חוץ לירושלים:

עשאו לעצמו. לחם תודה ונזיר: **אין יוצא בהן**. ואפילו לא שחט הזבח עליהן ולא קרא שם עליהן אלא שעשאו לדעת כן וטעמא מפרש בגמ':

למכור בשוק. לצורכי לחמי תודה ונזירות יוצא בהן אם לא מכר להן וטעמא מפרש בגמרא:

גמ'

מין חיטין. לענין תרומה דאין תורמין ממין על שאינו מינו ותורמין חיטין על כוסמין:

דישראל. שיגל"א {**שייגל"א**: **שיפון**}:

גולבי. איספילט"א {**איספילט"א**: **כוסמת**} בלע"ז: **שבילי תעלא**. אבייני"א {**שיבולת-שועל**} תעלא תרגום של שועל:

דברים הבאין לידי חימוץ אדם יוצא בהן. משום מצה אם עשאו מצה:

משנה

אלו דברים שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח: בחטים, בפעורים, בכוסמין, ובשיפון, ובשיבולת שועל.

יוצאין: בדמאי,

ובמעשר ראשון שנטלה תרומתו,

ובמעשר שני והקדש שנפדו.

והכהנים - בחלה,

ובתרומה.

אבל לא: בטבל,

ולא במעשר ראשון שלא נטלה תרומתו,

ולא במעשר שני והקדש שלא נפדו.

חלות התורה,

ורקיקי נזיר:

עשאו לעצמו - אין יוצא בהן,

עשאו למכור בשוק - יוצאין בהן.

גמרא

תנא:

"כוסמין - מין חיטין,

שיבולת שועל ושיפון - מין פעורים".

כוסמין - גולבא,

שיפון - דיישרא,

שיבולת שועל - שבילי תעלא.

הני - אין,

אורז ודוחן - לא.

מונהני מילי?

אמר רבי שמעון בן לקיש,

וכן תנא דבי רבי ישמעאל,

וכן תנא דבי רבי אליעזר בן יעקב:

אמר קרא: "**לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות**"¹⁷¹ (דברים טז, ג),

דברים הבאים לידי חימוץ - אדם יוצא בהן ידי חובתו במצה,

יצאו אלו שאין באין לידי חימוץ, אלא לידי סירחון.

¹⁷¹ לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות להם עני מי בחפזו יצאת מארץ מצרים למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך

40. לה, א

רס"י

אורז ודוחן. אין עושין חמץ ואם מחמיצין אותן מסריחין :

אוסר באורז ודוחן. לאכול הימנו תבשיל בפסח יש מפרשים למנחות משום דכל המנחות באות מצה ושיבוש הוא דאין מנחה באה אלא חטים דכתיב (שמות כט) סולת חטים תעשה אותם חוץ ממנחת העומר שאינה באה אלא שעורין [וכן] מנחת סוטה ופשיטא דדוחן לא ומאן פליג עליה דרבי יוחנן בהא ומי מתיר :

שקרוב לחימוץ. אלמא בא לידי חימוץ ולדידיה יוצאין בו משום מצה :

חמץ גמור לא הוי. ונפקא מינה דאין ענוש כרת ואם אכלו בשוגג אין מביא קרבן :

קרמית. מפרש לקמיה :

חייבת בחלה. דמין דגן הוי ואע"ג דחלת לחם כתיב בה וגמר לחם לחם מלחם עוני במנחות בפרק ר' ישמעאל (דף ע:) אורז נמי לחם הוא :

שיצניתא. קצח שקורין ניל"א {קצח (צמח)} בלע"ז עגול הוא כעין דוחן ושחור לישנא אחרינא שמעתי

{אישדרניל"א: זון (עשב בר הצומח בשדות הדגן)} ונמצאת בשיפון :

כלניתא. מקי' {מ"ק: פרג} בלע"ז :

מתניתין דלא קרבי יוחנן בן נורי דאמר:
"אורז - מין דגן הוא,
וחייבין על חימוצו ברת".

דתנא:

"רבי יוחנן בן נורי אוסר ב: אורז,
ודוחן,
מפני שקרוב להחמיץ".

איבעיא להו:

"שקרוב להחמיץ",

דקדים ומחמיץ,

או דילמא:

"קרוב להחמיץ" - הוי,

חמץ גמור - לא הוי?

תא שמע:

דתנא:

"אמר רבי יוחנן בן נורי:

אורז - מין דגן הוא,

וחייבין על חימוצו ברת,

ואדם יוצא בו ידי חובתו בפסח.

וכו ה"ה רבי יוחנן בן נורי אומר:

קרמית - חייבת בחלה".

מאי "קרמית"?

אמר אביי:

שיצניתא.

מאי "שיצניתא"?

אמר רב פפא:

שיצניתא דמשתכחא ביני כלניתא.

41. לה, א-ב

רש"י

ביין ובשמן. דלא נתן בה מים :
 אין חייבין על חימוצו כרת. דמי
 פירות אין מחמיצין כדלקמן :
 מצה עשירה. ורחמנא אמר
 לחם עוני :
 המחיה וגמעה. אשום לחם דמין
 דגן קאי ואשמעינן דגמיעה
 כאכילה לחיבו :
 המחיה. דישטנפרי"ר
 {דישטנפרי"ר: לערבב בנוזל,
 להמס} בלע"ז שהמחהו במים :
 אין אדם יוצא בה ידי חובתו.
 דלאו דרך אכילה קאכיל ליה :

אמר רבה בר בר חנה אמר ריש לקיש:

עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש - אין חייבין על חימוצה כרת.

יתב רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע קמיה דרב אידי בר אבין, ויתב רב אידי בר אבין וקא מנמנים.

אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא:

מאי טעמא דריש לקיש?

אמר ליה: דאמר קרא: "לא תאכל עליו חמץ"¹⁷² (דברים טז, ג),

דברים שאדם יוצא בהן ידי חובתו במצה - חייבין על חימוצו כרת,

והא, הואיל ואין אדם יוצא בה ידי חובתו, דהויא ליה 'מצה עשירה' - אין חייבין על חימוצה כרת.

איתיביה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא:

"המחהו וגמעה,

אם חמץ הוא - ענוש כרת,

ואם מצה הוא - אין אדם יוצא ידי חובתו בפסח".

והא הכא, דאין אדם יוצא ידי חובתו במצה, וחייבין על חימוצו כרת!

איתער בהו רב אידי בר אבין,

אמר להו: דרדקי!

היינו טעמא דריש לקיש: משום דהוו להו מי פירות,

ומי פירות - אין מחמיצין.

לה,ב

¹⁷² לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני מי בחפזון יצאת מארץ מצרים למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך

42. לה, ב

רפ"י

דמאי הא לא חזי ליה. ואמרינן לקמן מי שאיסורו משום בל תאכל חמץ לבדו אתה יוצא בה לשום מצה יצא מי שיש לו איסור אחר א"י הויא לה מצוה הבאה בעבירה:
השתא נמי חזי ליה. דחומרא דרבנן בעלמא הוא דרוב עמי הארץ מעשרין הן:
אכסניא. חיילות מלכי ישראל המוטלין על בני העיירות לזון להגין עליהם מאויביהן וישראלים הן והרי הן כעניים הואיל ואינן במקומן:

"יוצא בדמאי ובמעשר" וכו'.

"דמאי"?! הא לא חזי ליה!

כיון דאי בעי מפקר לנכסיה, הוי עני, ואוכל דמאי, השתא נמי חזי ליה.

דתנן:

"מאכילין את העניים דמאי, ואת אכסניא דמאי" (דמאי ג, א).

ואמר רב הונא:

תנא:

"בית שמאי אומרים:

אין מאכילין את העניים דמאי,

ואת האכסניא דמאי.

ובית הלל אומרים:

מאכילין."

43. לה, ב

רש"י

שהקדימו בשיבליים. את המעשר הקדים לתרומה גדולה קודם מירוח דמן התורה תרומה קודמת למעשר דראשית קרי' רחמנא ומן הנוטר הוא נותן מעשר ראשון ללוי ועכשיו הערים הלוי וקידמו כדי שלא יחסרנו הכהן אחד מחמשים ונטלה הימנו תרומת מעשר כדינו אבל תרומה גדולה הראשונה לא נטלה הימנו ואשמעינן מתני' דמותר כרבי אבהו:

מכל מתנותיכם. בלויים כתיב: **את כל תרומת ה'.** אפילו תרומה גדולה:

ומה ראית. דאוקמת קרא דחיובי כשהקדימו בכרי וקרא דפטורת כשהקדימו בשיבלין: **האי.** דנתמרח בכרי אידגן וכיון דנקרא דגן נעשה טבל לתרומה כדכתיב ראשית דגן: **האי לא אידגן.** וכי שקליה לוי עדיין לא הוה טבול לתרומה:

"מעשר ראשון שנטלה תרומתו" וכו'.

פשיטא!

דכיון שנטלה תרומתו, חולין הוי!

לא, צריכא שהקדימו בשיבליים, ונטלה הימנו תרומת מעשר, ולא נטלה הימנו תרומה גדולה, וכדרבי אבהו.

דאמר רבי אבהו אמר רבי שמעון בן לקיש:

מעשר ראשון שהקדימו בשיבליים - פטור מתרומה גדולה,

שנאמר: **"והרמתם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר"**¹⁷³ (במדבר יח, כו),

מעשר מן המעשר אמרתי לך, ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר.

אמר ליה רב פפא לאבוי:

אלא מעתה, אפילו הקדימו בכרי - נמי ליפטור!

אמר ליה:

עליך אמר קרא: **"מכל מתנותיכם תרימו את כל תרומת ה'"**¹⁷⁴ (במדבר יח, כט).

ומה ראית?

האי - אידגן,

והאי - לא אידגן.

"מעשר שני והקדש שנסדו" וכו'.

פשיטא!

הכא במאי עסקינן:

שנתן את הקרן, ולא נתן את החומש,

וקא משמע לן:

דאין חומש מעכב.

"והנהגים - בחלה ובתרומה" וכו'.

פשיטא!

מהו דתימא: מצה שוה לכל אדם בעינן,

קא משמע לן:

"מצות" "מצות"¹⁷⁵ ריבה.¹⁷³ וא"ל הלויים תדבר ואמרת אלהים פי תקחו מאת בני ישראל את המעשר אשר נתתי לכם מאתם בנהלתכם והרמתם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר¹⁷⁴ מכל מתנותיכם תרימו את כל תרומת ה' מכל חלבו את מקדשו ממנו¹⁷⁵ ר"י מלוניל – "דהא כתיב מצות מצות הרבה בתורה".

44. לה, ב

רס"י

טבול מדרבנן. ואפ"ה מצוה הבאה בעבירה היא חשיב לה ולא דמי לדמאי וכדאמרן דהתם אשכחן ביה היתירא לכתחילה הלכך הכא בדיעבד נפיק:
ולא במעשר ראשון שלא נטלה תרומתו. קא ס"ד בתרומת מעשר קאמר וקא פריך פשיטא: **לא צריכא שהקדימו בכרי.** והאי תרומתו דקתני תרומה גדולה דהוי חזי לאפרושי מינה מעיקרא קאמר:
כדאמר ליה רב פפא לאבבי. לעיל בשמעתין:
אסימון. מעה בלא צורה פלאט"ה {פלדו"ן: עשת, גולם (חתיכת מתכת, לפני שהוטבעה בה צורת מטבע)} בלע"ז: **ונתן הכסף וקם לו.** במקדיש שדה כתיב ויסף חמישית כסף ערכך וגו':

"אָבֵל לֹא בִטְבֵּל" וכו'.

פְּשִׁיטָא!

לא, צריכא בטבול מדרבנן. שזרעו בעצין שאינו נקוב.

"וְלֹא בַמַּעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְלָה תְּרוּמָתוֹ".

פְּשִׁיטָא!

לא, צריכא שהקדימו בכרי.

מהו דתימא: כדאמר ליה רב פפא לאבבי, קא משמע לן: כדשני ליה.

"וְלֹא בַמַּעֲשֵׂר שְׁנִי וְהַקֹּדֶשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ" וכו'.

פְּשִׁיטָא!

לעולם דנפדו, ומאי "לא נפדו"?
שלא נפדו כהלכתן, **"בַּמַּעֲשֵׂר שְׁנִי"** - שפדאו על גב אסימון, דרחמנא אמר: **"וַיִּצְרֹת הַכֶּסֶף"**¹⁷⁶ (דברים יד, כה) - דבר שיש לו צורה. **"וְהַקֹּדֶשׁ"** - שחיללו על גבי קרקע, דרחמנא אמר: **"וַיִּתֵּן הַכֶּסֶף וְקָם לוֹ"**¹⁷⁷ (ויקרא כז, יט).

¹⁷⁶ ונתתה בכסף ויצרת הכסף בידך והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך בו
¹⁷⁷ ואם גאל וגאל את השדה המקדיש אותו ויסף חמישית כסף ערכך עליו וקם לו

45. לה, ב – לו, א

רס"י

כל טבל נמי לא איתקן. קושיא
היא:

או אפילו (אכילת) מעשר עני.
שאין בו שום קדושה דאילו
מעשר ראשון אית ביה תרומת
מעשר שהיא קדושה ומעשר שני
כולו קדוש:

מי שאיסורו משום בל תאכל
חמץ. אתה יוצא בו ידי מצה
בפסח אם עשאו מצה:
האוכל נבילה ביום הכפורים.
שוגג:

פטור. מחטאת דאין איסור יום
הכפורים חל על איסור נבילה
ואם בו ביום נתנבלה אפילו הכי
היתה אסורה קודם יום
הכפורים משום אבר מן החי:
מידי בלבד כתיב. קרא משמע
דכל מי שאיסור חמץ נוהג בו
אתה יוצא בו משום מצה:

תנו רבנן:

"יכול יוצא אדם ידי חובתו בטבל שלא נתקן?
כל טבל נמי הא לא נתקן!"

אָלָא: בטבל שלא נתקן כל צרכו.

שנטלה ממנו תרומה גדולה ולא נטלה ממנו תרומת מעשר,
מעשר ראשון ולא מעשר שני, ואפילו מעשר עני.

מניין?

תלמוד לומר: "לא תאכל עליו חמץ"¹⁷⁸ (דברים טז, ג), מי שאיסורו משום: "בל תאכל עליו חמץ",
יצא זה שאין איסורו משום: "בל תאכל חמץ" אלא משום: "בל תאכל טבל".

ואיסורא דחמץ להיכן אָזְלָא?

אמר רב שישת:

הא מני?

רבי שמעון היא,

דאמר: אין איסור חל על איסור.

דתניא:

"רבי שמעון אומר:

האוכל נבילה ביום הכפורים - פטור".

לו, א

רבינא אמר:

אפילו תימא: רבנן,

מי שאיסורו משום: "בל תאכל חמץ" בלבד,

יצא זה שאין איסורו משום: "בל תאכל חמץ" בלבד, אלא אף משום: "בל תאכל טבל".

מידי בלבד? כתיב!?

אָלָא מחזורתא כדרב שישת.

¹⁷⁸ לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות להם עני מי בחפזון יצאת מארץ מצרים למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך

46. לו, א

רס"י

מי שנאכל באנינות. שמותר לאוכלו כשהוא אונן דרוש ביה לחם אוני ומעשר שני אינו נאכל באנינות דכתיב (דברים כו) לא אכלתי באוני ממנו:

מי כתיב עוני. בוי"ו דתשמע מיניה אוני:

שעונין עליו דברים. שגומרים עליו את ההלל ואומרים עליו הגדה:

אין לשין את העיסה. של מצות ביין ושמן ודבש מפני שקרובה וממהרת להחמיץ ואין אדם יכול לשומרה לפיכך אם לש תשרף מיד ובמועד קאמר ולא ביום טוב דהבערה שלא לצורך היא (ולר' יוחנן) דאמר לעיל מי פירות אין מחמיצין לא קשיא הך דאיהו אין חייבין על חימוצו כרת קאמר ולא הוי חמץ גמור אלא חמץ נוקשה הוי כלומר רע ואותו חימוץ הן ממהרין להחמיץ ואי אפשר לשומרן:

וחכמים אומרים תאכל. דקסברי אפשר לשומרה והכא לא גרסינן מיד דמשנאפה לא תחמיץ:

שבת היתה. שביתתי היתה רגל פסח אחד אצל ר' אליעזר ור' יהושע:

מקטפין. טחין פניה לאחר עריכתה:

פושרין. ממהרין להחמיץ:

תנו רבנן:

"יכול יוצא אדם ידי חובתו במעשר שני בירושלים?

תלמוד לומר: "לחם עני" ¹⁷⁹ (דברים טז, ג) - מה שנאכל באנינות.

יצא זה שאינו נאכל באנינות ¹⁸⁰ אלא בשמחה,

דברי רבי יוסי הגלילי.

רבי עקיבא אומר:

"מצות" "מצות" ¹⁸¹ ריבה.

אם כן, מה תלמוד לומר: "לחם עני" (דברים טז, ג)?

פרט לעיסה שנילושה ב' יין,

שמן,

ודבש."

מאי טעמא דרבי עקיבא?

מי כתיב: "לחם עני"!!

"עני" כתיב.

ורבי יוסי הגלילי?

מי קרינן "עני"!!

"עני" קרינן.

ורבי עקיבא?

האי דקרינן ביה "עני", כדשמואל.

דאמר שמואל:

"לחם עני" - לחם שעונין עליו דברים הרבה.

וסבר רבי עקיבא: עיסה שנילושה ביין, ושמן, ודבש - לא!!

והתניא:

"אין לשין עיסה בפסח: ביין,

ושמן,

ודבש,

ואם לש -

רבן גמליאל אומר: תשרף מיד,

וחכמים אומרים: יאכל.

ואמר רבי עקיבא:

שבתי היתה אצל רבי אליעזר ורבי יהושע,

ולשתי להם עיסה ביין ושמן ודבש, ולא אמרו לי דבר.

ואף על פי שאין לשין, מקטפין בו.

אתאן לתנא קמא.

וחכמים אומרים:

את שלשין בו - מקטפין בו,

ואת שאין לשין בו - אין מקטפין בו.

ושוין שאין לשין את העיסה בפושרין!"

¹⁷⁹ לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני מי בחפזו יצאת מארץ מצרים למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך

¹⁸⁰ לא אכלתי באוני ממנו ולא בערתי ממנו בטמא ולא נתתי ממנו למות שמעתי בקול ה' אלהי עשיתי ככל אשר צויתני (דברים כו, יד)

¹⁸¹ ר"י מלוניל - "דהא כתיב מצות מצות הרבה בתורה".

רס"י

יום ראשון. לילה הראשון
שהמצה חובה בעינין לחם עוני :
אין לשין עיסה בחלב. כל ימות
השנה שלא יאכל בשר עמה :
כעין תורא. מעט כעין של שור
מותר ללוש בחלב דאכיל ליה
מיד בבת אחת ולא משהי ליה
דלינשי שנילוש בחלב :

לא קשיא:

הא - ביום טוב ראשון,

הא - ביום טוב שני.

כדאמר להו רבי יהושע בן לוי¹⁸² לבניה:

יומא קמא - לא תלושו לי בחלבא,

מכאן ואילך - לושו לי בחלבא.

והתניא:

"אין לשין את העיסה בחלב,**ואם לוש - כל הפת אסורה,****מפני הרגל עבירה!"**

אלא הכי קאמר:

יומא קמא - לא תלושו לי בדובשא,

מכאן ואילך - לושו לי בדובשא.

ואיבעית אימא:

לעולם בחלבא, כדאמר רבינא:

כעין תורא - שרי.

הכא נמי, כעין תורא.

¹⁸² הגהות הב"ח, כתב"י מינכן ובראשונים.

47. לו, א

רש"י

ומאי שנא ממנחות. דתנן בהו דבאות מצות ואפילו הכי נלושות בפושטין ומשמרן שלא יחמיצו: הכי גרסינן כהנים זריזין הם:

לתיתה. לשורן במים מעט ולכותשן במכתשת להסיר מורסנן כדי שתהא סולתן נקיה:

לתיתה ליתא בזריזין. כשמביאה הזר כבר היא סולת: **לישה.** כגון מנחת מחבת ומרחשת ומנחת מאפה תנור שאופין אותה תחילה עשר חלות ואחר כך פותתין אותן עד שמחזירין לסלתן כדכתיב (ויקרא ב) פתות אותה פתים ואחר כך נותן שמן ובוללה ויוצק וקומץ וכשאפאה תחילה נילושה בפושטין:

לימד על יציקה ובלילה כו. והני במנחת מאפה תנור לאחר לישה ואפייה ופתיתה נינהו:

במקום זריזים איתא. בעזרה שהמחבת והמרחשת כלי שרת הן וכן תנור של מקדש וכיון דבעזרה איתא חזו לה כהנים ומלמדין אותו להיזהר בה: **ומאי שנא.** שאר מנחות דקאמר שמואל אין לותתין אותם ממנחת העומר דתנן בה לותתין אותה וצוברין אותה שיזובו מימיה:

ציבור שאני. מנחת העומר קרבן ציבור היא וכל עסקין שלה נעשין על פי בית דין קצירתה והיבהוב שלה ולתיתה הכל בבית דין ובזריזין הוא ואיכא דאמרי צבור שאני דהואיל וצוברין אותה מימיה זבין ואין מחמיצין ואלו מילתא היא חדא דבתוספתא קתני לה ולא קתני וצוברין אלא ובוררין ועוד אי איכא תקנתא בצבור (של) חיטים של מנחות נמי לילתניהו וניצברינהו:

"וְשִׁוּי שְׂאִין לְשִׁין אֶת הָעִיסָה בַּפּוֹשְׁרִין".

ומאי שנא ממנחות,

דתנן:

"כָּל הַמִּנְחוֹת נִילוּשׁוֹת בַּפּוֹשְׁרִין וּמִשְׁמֶרֶן שְׁלֹא יִחְמִיצוּ"¹⁸³ (מנחות נה, א) ?

אם אמרו בזריזין, לאמרו בשאין זריזין?!

אי הכי,

מילתת נמי לתית!

אלמה אמר רבי זירא אמר רבה בר ירמיה אמר שמואל:

חיטין של מנחות - אין לותתין אותה!

לישה - בזריזין איתא,

לתיתה - ליתא בזריזין.

ולישא - מי איתא בזריזין?!

והכתיב: **"וְיוֹצֵק עֲלֶיהָ שֶׁמֶן ... וְהַבִּיָּאָה אֶל בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים וְקִמְצוּ"**¹⁸⁴ (ויקרא ב, א-ב),

מ'קמיצה' ואילך - מצוות כהונה,

לימד על יציקה ובלילה - שששירה בכל אדם!

לישה, נהי דבזריזין ליתא, במקום זריזין איתא.

דאמר מר: בלילה - ששירה בגר,

חוץ לחומת העזרה - פסולה.

לאפוקי לתיתה - דאינה בזריזין,

ולא במקום זריזין.

ומאי שנא ממנחת העומר?

דתנא:

"מִנְחַת הָעוֹמֶר - לֹותֶתִין אוֹתָהּ,

וְצוֹבְרִין אוֹתָהּ!"

ציבור שאני.

¹⁸³ מסורת הש"ס, במשנה, רש"י כאן

¹⁸⁴ א ונפש מי תקריב קרבן מנחה לה' סלת יהיה קרבנו ויוצק עליה שמן ונתן עליה לבנה. ב והביאה אל בני אהרן הכהנים וקמץ משם מלא קמצו מסלתה ומשמנה על כל לבנתה והקטיר הכהן את אופרתה המזבחה אשה ריח ניחח ליהוה

48. לו, א-ב

רס"י

בבכורים. כגון כהן שהביאו לו חטיטין בכורים בירושלים:

בכורים אין נאכלין אלא בירושלים. שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך וגו' ואמר מר (מכות דף יז.) ותרומת ידך אלו בכורים:

מצה ומרור. הקישן הכתוב על מצות ומרורים:

מרור אינו בכורים. דתנן (בכורים פ"א מ"ג) אין מביאין בכורים אלא מז' מינין דכתיב מארצך משבח ארצך במנחות בפרק כל קרבנות (דף פד.) ולקמן במקום שנהגו (דף נג.):

הדר ביה ר' עקיבא. מהך הקישא דמצה ומרור ויליף ביכורים מבכל מושבותיכם:

אף מעשר שני. בירושלים הואיל ואינו נאכל בכל מושבות מעתה משהביאו לירושלים שוב אינו יכול לחלל לאכול בחוץ כדאמרינן במסכת מכות (דף כ.) מחיצה לקלוט מדרבנן דמשקלטוהו מחיצות שוב אינו נפדה:

כר' אליעזר. דאם נטמא פודין אותו ואוכלין אותו בכל מקום הלכך כי לא ניטמא נמי ולא נפדה נפיק ביה:

שאתו. כשלא תוכל לאוכלו כגון זה שניטמא ונתת בכסף:

מאן שמעת ליה כו' ר' עקיבא. לעיל בברייתא קמייתא וקממעט להו לביכורים מבכל מושבותיכם ולא מהקיש מצה ומרור:

ור' יוסי. למה ליה למילף ביכורים מבכל מושבותיכם תיפוק ליה מלחם עוני מהיכא דנפקא ליה מעשר שני בשלמא ר' עקיבא לא פירש אוני:

תנו רבנן:

"יכול יוצא אדם ידי חובתו בבכורים?

תלמוד לומר: **"בכל מושבתיכם תאכלו מצות"**¹⁸⁵ (שמות יב, כ),

מצה הנאכלת בכל מושבותיכם,

יצאו בכורים שאין נאכלין בכל מושבותיכם אלא בירושלים,

דברי רבי יוסי הגלילי.

רבי עקיבא אומר:

"מצה ומרור",

מה מרור - שאינו בכורים,

אף מצה - שאינה בכורים.

אי: מה מרור - שאין במינו בכורים, אף מצה - שאין במינה בכורים!

אוציא חטיטין ושעורין שיש במינן ביכורים?

תלמוד לומר: **"מצות" "מצות" ריבה."**

לו,

אי "מצות" "מצות" ריבה - אפילו ביכורים נמי!

הדר ביה רבי עקיבא.

דתניא:

"יכול יצא אדם ידי חובתו בבכורים?

תלמוד לומר: **"בכל מושבתיכם תאכלו מצות"** (שמות יב, כ) - **מצה הנאכלת בכל מושבות,**

יצאו ביכורים שאינן נאכלין בכל מושבות אלא בירושלים.

יכול שאני מוציא אף מעשר שני?

תלמוד לומר: **"מצות" "מצות" ריבה.**

ומה ראית לרבות מעשר שני ולהוציא ביכורים?

מדידה אני מעשר שני שיש לו היתר בכל מושבות,

כדרבי אלעזר¹⁸⁶.

ומוציא אני ביכורים שאין להן היתר בכל מושבות."

דאמר רבי אלעזר:

מניין למעשר שני שנטמא שפודין אותו אפילו בירושלים?

תלמוד לומר: **"מי לא תוכל שאתו"**¹⁸⁷ (דברים יד, כד),

ואין 'שאת' אלא אכילה,

שנאמר **"וישא משאת מאת פניו"**¹⁸⁸ (בראשית מג, לד).

מאן שמעת ליה דאמר: במעשר שני נפיק ביה?

רבי עקיבא,

וקממעט להו לביכורים מ'**"בכל מושבתיכם"** (שמות יב, כ),

שמע מינה: הדר ביה.

ורבי יוסי הגלילי,

תיפוק ליה מ'**"לחם עני"**¹⁸⁹ (דברים טז, ג) מי שנאכל באוני, יצא זה, שאין נאכל אלא בשמחה!

סבר ליה כרבי שמעון.

¹⁸⁵ כל מהמצת לא תאכלו בכל מושבתיכם תאכלו מצות

¹⁸⁶ מסורת הש"ס ודקדוקי סופרים. "המילים "כדרי אלעזר" אינן מן הברייטא עצמה אלא תוספת ביאור של הגמרא למה

שנאמר בברייטא שמעשר שני יש לו היתר בכל מושבות" [ציטוט משוטנשטיין כאן]..

¹⁸⁷ וכי רבה מוקד הדרך מי לא תוכל שאתו מי ורחק מוקד המקום אשר יבחר ה' אלהיך לשום שמו שם מי וברכה ה' אלהיך

¹⁸⁸ וישא משאת מאת פניו אלהם ותרב משאת בנימין ממשאת כלם חמש ידות וישתו וישקרו עמו

¹⁸⁹ לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני מי בחפזו יצאת מארץ מצרים למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך

רַס"י

ואמר מר. במסכת מכות (דף יז.) אלו ביכורים. דכתיב בהו יד ולקח הכהן הטנא מידך (דברים כו):

תרומה מותרת לאונן. ביבמות בהערל נפקא לן מוכל זר יתירתא זרות אמרתי לך ולא אנינות: ה"ג שמחה כתיב בהו ושמחת בכל הטוב:

זמן שמחה. בזמן קצירה ולקיטה שאדם לוקט תבואתו ולבו שמח הצריכו הכתוב קרייה דארמי אובד אבי:

מעצרת. דתנן במנחות (דף סח:) אין מביאין ביכורים קודם לעצרת ששתי הלחם של עצרת מתירין הבאת ביכורין דביכורים איקרו דכתיב וביום הביכורים בהקריבכם מנחה חדשה וגו':

ועד החג. שבתוך הזמן הזה זמן לקיטה ושמח במעשיו:

מהחג ועד חנוכה. אינו זמן שמחה ואינו קורא ומחנכה ואילך אינו זמן הבאה דתניא בספרי אשר תביא מארצך כל זמן שמצוין על פני ארצך שלא כלו לחיה מן השדה:

דִּתְנִיָא:

"ביכורים - אסורין לאונן, ורבי שמעון מתיר".

מאי טעמא דרבנן?

דכתיב: **"לא תוכל לאכל בשעריך"**¹⁹⁰ (דברים יב, יז),

ואמר מר: **"תרומת ידך"** (דברים יב, יז) - **אלו ביכורים**, דאיתקש ביכורים למעשר, מזה מעשר - אסור לאונן, אף ביכורים - אסור לאונן.

ורבי שמעון?

תרומה קרינהו רחמנא - בתרומה, מזה תרומה - מותרת לאונן, אף ביכורים - מותר לאונן.

ורבי שמעון,

נהי דהיקיש לית ליה,

שמחה - מיהא מיכתב כתיבא בהו,

דכתיב: **"ושמחת בכל הטוב"**¹⁹¹ (דברים כו, יא)!

ההוא - לזמן שמחה הוא דאתא.

דִּתְנִיָנ:

"מעצרת ועד החג - מביא וקורא,**מהחג ועד חנוכה - מביא ואינו קורא"** (ביכורים א, ו).

¹⁹⁰ לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך ותירשך ויצהרך ובכרת בקרב וצאנך וכל נדריך אשר תדר ונדבתיו ותרומת ידך

¹⁹¹ ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלהיך ולביתך אתה וכלוי והגר אשר בקרבך

49. לו, ב

רס"י

חלוט. אישקלדי"ר
 { אישקלדי"ד : סופגנייה }
 וחשיבות הוא :
 אישה. גלוסקה גדולה :
 הדראה. שניטל כל הדורה דהיינו
 פת קיבר :
 של שלמה. שהיה מעונג כלומר
 סלת נקיייה :
 גרבא דחמרא. איפה של יין :

תנו רבנן:

"לחם עני" ¹⁹² (דברים טז, ג) - פרט ל: חלוט,

ולא־אִשָּׁה.

יכול לא יצא אדם ידי חובתו אלא בפֶּת הַדֶּרֶאָה?

תלמוד לומר: "מצות" "מצות" ריבה, ואפילו במצות של שלמה.

אם כן, מה תלמוד לומר: "לחם עני"?

פרט ל: חלוט,

ולא־אִשָּׁה.

ומאי משמע דהאי "אִשָּׁה" לישנא דחשיבותא?

דכתיב:

"וַיַּחֲלֹק לְכָל הָעָם, לְכָל הַמּוֹן יִשְׂרָאֵל, לְמַאֲיֵשׁ וְעַד אִשָּׁה,

לְאִישׁ - חֶלֶת לֶחֶם אַחַת וְאַשְׁפֹּר אֶחָד וְאַשִּׁישָׁה אַחַת" ¹⁹³ (שמואל ב' ו, יט),

ואמר רב חנן בר אבא:

"אֲשֹׁפֹר" - אֶחָד מִשְׁשָׁה בֶּפֶר,

"אִשִּׁישָׁה" - אֶחָד מִשְׁשָׁה בְּאִיפָה.

ופליגא דשמואל,

דאמר שמואל:

"אִשִּׁישָׁה" - גֶּרְבָּא דְּחִמְרָא,

דכתיב: "וְאֶהְיֶה אִשִּׁישִׁי עֲנָבִים" ¹⁹⁴ (הושע ג, א).

¹⁹² לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני מי בחפזו יצאת מארץ מצרים למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך

¹⁹³ וַיַּחֲלֹק לְכָל הָעָם לְכָל הַמּוֹן יִשְׂרָאֵל לְמַאֲיֵשׁ וְעַד אִשָּׁה לְאִישׁ חֶלֶת לֶחֶם אַחַת וְאַשְׁפֹּר אֶחָד וְאַשִּׁישָׁה אַחַת וַיִּלֶּךְ כָּל הָעָם אִישׁ לְבֵיתוֹ

¹⁹⁴ וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי עוֹד לִךְ אֶהְיֶה אִשָּׁה אֶהְבֶּת רַע וּמִנְאֶפֶת כְּאֶהְבֶּת ה' אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהֵם פָּנִים אֶל אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְאֶהְיֶה אִשִּׁישִׁי עֲנָבִים

50. לו, ב - לז, א

רס"י

וכמה פת עבה טפח. ואפי' הכי שרו בית הלל אבל טפי מטפח לא:

שכן מצינו בלחם הפנים. שהוא אסור לבא חמץ כדאמרין במנחות (דף כז.) כל המנחה אשר תקריבו וגוי לרבות לחם הפנים לחימוץ לאזהרה שלא יחמיצו ואפילו הכי עובי דפנותיו טפח דהיינו לחם שהיו לו פנים ואין פנים פחותין מטפח:

אם אמרו. והתירו עובי טפח: **לזריזין.** כהנים שבקיאין בשימורו שלא יחמיץ יתירו לכל אדם שאינן זריזין:

בפת עמילה. שאינה ממהרת להחמיץ שעמילתה מעכבתה עמילה ברייר"א {ברייר"ד: (לחם) מעוד, מעוסה (נלוש היטב)} כדתנן (מנחות דף עו.) כל המנחות טעונין שלש מאות שיפה וחמש מאות בעיטה:

בתנור חם. בכל יום תמיד היו מסיקין תנור של מקדש לאפיית מנחות ולחמי תודה ושל מתכת היה כדאמר בזבחים בפי' דם חטאת (דף צה.):

בעצים יבשים. שהיו מביאים אותן מימות החמה כדאמרין בתענית (דף לא.) מחמשה עשר באב ואילך תשש כחה של חמה ולא היו כורתין עצים למערכה:

פת מרובה. הרבה חוררין ביחד ולא משום חימוץ נקט לה ובחררין דקים קאמר ומשום דקא טרח טירחא דלא צריך הוא:

ביחוד. בינו לביני רביה דר' ירמיה רב רביה דרב רבינו הקדוש לישנא אחרינא בייחוד בברור כמו וידעו ביחוד ששם ארון נגנו (יומא דף נד.):

בלישה. כשלשין אותה עבה היא העיסה כשהיא כולה ביחד: הכי גרסינן תניא נמי הכי ב"ש אומרים אין אופין פת עבה ב"ש ולא גרסינן בפסח:

תניא נמי הכי. דלאו משום חמץ נקט אלא משום טירחא דהא הכא לא תנא פסח:

תנו רבנן:

"אין אופין פת עבה ביום טוב" בפסח,

דברי בית שמאי,

ובית הלל מתירין". לז,א

וכמה "פת עבה"?

אמר רב הונא:

טפח,

שכן מצינו בלחם הפנים - טפח.

מתקיף לה רב יוסף:

אם אמרו בזריזין - יאמרו בשאינן זריזין!?

אם אמרו בפת עמילה - יאמרו בפת שאינו עמילה!?

אם אמרו בעצים יבשין - יאמרו בעצים לחים!?

אם אמרו בתנור חם - יאמרו בתנור צונן!?

אם אמרו בתנור של מתכת - יאמרו בתנור של חרס!?

אמר רבי ירמיה בר אבא:

שאילית את רבי ביחוד,

ומנו? רב.

איכא דאמרי:

רב ירמיה בר אבא אמר רב:

שאילית את רבי ביחוד,

ומנו? **רבינו הקדוש.**

מאי "פת עבה"?

פת מרובה.

ואמאי קרו ליה "פת עבה"?

משום דנפישא בלישה.

ואי בעית אימא:

באתריה דהאי תנא, לפת מרובה 'פת עבה' קרו ליה.

מאי טעמא?

אי משום דקא טרח טירחא דלא צריך - מאי איירא בפסח? אפילו ביום טוב נמי!

אין הכי נמי,

והאי תנא ביום טוב של פסח קאי.

תניא נמי הכי:

"בית שמאי אומרים:

אין אופין פת עבה ביום טוב,

ובית הלל מתירין".

51. לז, א

רס"י

ובסריקין המצויירי. מצות המצויירות ואע"פ שאמרו לכתחלה אסור דיעבד שפיר דמי: **שוהה עליהן**. לציירן ואין נותנין מהר לתנור ומחמיצין: **אפשר יעשה**. הצורה בדפוס ויקבענה בסריק: **כיון**. כלומר מהר בדחיפה אחת: **יאמרו כל הסריקין אסורין ושל בייתוס מותרין**. שהרי רוב נחתומין אין להם אותו דפוס: **לא של כל אדם אמרו**. לאסור דבעל הבית העושה אותן לעצמו אינו חושש לייפותן כל כך ואינו שוהה עליהן: **אלא של נחתומין**. העושין למכור ומקפידין על נויין ושוהין על ציורן: **איכא דאמרי לא נחתומין אמרו**. לאסור שרגילין ובקיאין בדבר ויש להן דפוסין: **עושין סריקין**. מצויירין כמין ריקין ובלבד שיהו דקין וקלושין דאין ממהרין להחמיץ אבל לא מציירין את העבים כגלוסקאות דמתוך עוביין מחמיצין בשהייה מועטת:

תנו רבנן:

"יוצאין ב' פת נקיה,

ובהדראה,

ובסריקין המצויירין בפסח,

אף על פי שאמרו: אין עושין סריקין המצויירין בפסח.

אמר רבי יהודה:

דבר זה שאל בייתוס בן זונין לחכמים:

מפני מה אמרו: "אין עושין סריקין המצויירין בפסח"?

אמרו לו: מפני שהאשה שוהה עליה ומחממתה.

אמר להם: אפשר יעשנה בדפוס ויקבענה כיון!

אמרו לו: יאמרו: כל הסריקין - אסורין,

וסריקי בייתוס - מותרין!;

אמר רבי אלעזר בר צדוק:

פעם אחת נכנסתי אחר אבא לבית רבן גמליאל,

והביאו לפניו סריקין המצויירין בפסח.

אמרתי: אבא, לא כך אמרו חכמים: "אין עושין סריקין המצויירין בפסח"?

אמר לי: בני, לא של כל אדם אמרו, אלא של נחתומין אמרו.

איכא דאמרי: הכי קאמר ליה:

"לא של נחתומין אמרו, אלא של כל אדם".

אמר רבי יוסי:

עושין סריקין - במין ריקין,

ואין עושין סריקין - במין גלוסקאות."

52. לז, א-ב

רס"י

הסופגנין. עשויין כספוג :
והדובשנין. מטוגנין בדבש וכולן
 מין לחם :
והאיסקריטין. עשויין כצפיחית
 דמתרגמינן איסקריטון (שמות
 טז) שלשין עיסתן רכה מאד :
המסרת. תרגום של מחבת :
ופטורין מן החלה. דכתיב
 (במדבר טו) באכלכם מלחם
 הארץ והני לאו לחם ניהו
 ולקמיה מפרש טעמא :
והמדומע. חולין שנפלה תרומה
 לתוכן פטור דתרימו תרומה
 כתיב ולא שכבר היה תרומה :
חלוט של בעלי בתים. אינו
 נעשה כתקון לחם : ריש לקיש
 אכולהו קאי ולא לאפלוגי אדר'
 יהושע בן לוי אתא :
מעשה אילפס הן. לפיכך לאו
 לחם הוא דקא סבר אין לחם
 אלא האפוי בתנור כדכתיב
 לחמכם בתנור אחד (ויקרא כו) :
והללו. להכי פטורין לפי שעשאן
 בחמה ולא באור :
שהרתיח. האילפס ואחר כך
 הדביק בה הלחם דהוה ליה
 כעין מעשה תנור הלכך חייבין :
הינא. אינה אפוייה כל צורכה
 לשון אל תאכלו ממנו נא (שמות
 יב) :
העשויה באילפס. ואע"ג דלחם
 בעינן כדכתיב לחם עוני (דברים
 טז) :

תנן התם¹⁹⁶ :**"הסופגנין,****והדובשנין,****ואיסקריטין,****וחלת המסרת,****והמדומע - פטורים מן החלה."**

מאי "חלת המסרת"?

אמר רבי יהושע בן לוי:

זה חלוט של בעלי בתים.

אמר ריש לקיש:

הללו - מעשה אילפס הן.

ורבי יוחנן אמר:

מעשה אילפס - חייבין.

והללו - שעשאן בחמה.

מיתיבי:

"הסופגנין,**והדובשנין,****והאיסקריטין -****עשאן באילפס - חייבין,****בחמה - פטורין."**

תויבתיה דרבי שמעון בן לקיש!

אמר עולא:

אמר לך רבי שמעון בן לקיש:

הכא במאי עסקינן: שהרתיח ולבסוף הדביק.

אבל הדביק ולבסוף הרתיח - מאי?

הכי נמי דפטורין?!

אדתני סיפא: **"עשאן בחמה פטורין"** - ליפלוג וליתני בדידה:**"במה דברים אמורים: כגון שהרתיח ולבסוף הדביק,****אבל הדביק ולבסוף הרתיח - פטורין!"**

חסורי מחסרא, והכי קתני:

"במה דברים אמורים:**שהרתיח ולבסוף הדביק,****אבל הדביק ולבסוף הרתיח - נעשה כמי שעשאן בחמה, ופטורין."**

תא שמע:

"יוצאין במצה הינא,**ובמצה העשויה באילפס!"**

הכא נמי - שהרתיח ולבסוף הדביק.

¹⁹⁶ הגהות הב"ח, כתב", ראשונים.

רס"י

מאי מצה הינא. כלומר כמה תאפה ויהא יוצא בה:

שפורסה. שמשברה לשון פרוסה:

וכן לענין לחמי תודה. אם שחט הזבח עליהן מאחר שנאפת כענין הזה קידש הלחם והתודה כשירה דהואיל וקרמו פניה דתנן במנחות כי האי גוונא בעינן:

אחד מכל קרבן. תרומה לה' לכהן הזורק וגוי' ארבעת מינין היו בה של עשר עשר חלות ומכל מין ומין נותן אחד לכהן והשאר לבעלים וכתוב אחד שלא יתן לו פרוסה:

המעיסה. החליטה:

פוטריין. מן החלה:

מוגלשין. רותחין:

ותנא קמא כו'. ברישא מהדר גמרא לפירושא דברייתא דלא תהוי משבשתא והדר מסיים מילתיה ומותיב תיובתא מינה לרבי יוחנן:

כמחלוקת בזו. כלומר המחייב בזו מחייב בזו והפוסק בזו פוסק בזו ורישא דמפיק פלוגתייהו לאו חדא תנא אמרינהו וקשיין אהדדי ומי ששנה זו לא שנה זו האי תנא אית לי' דמחומרי בית שמאי ומקולי בית הלל היא ותנא חליטה והוא הדין למעיסה והאי אית ליה דמקולי בית שמאי וחומרי בית הלל היא ותנא המעיסה והוא הדין לחליטה:

תברא. קשיין אהדדי:

מאי "מצה הינא"?

אמר רב יהודה אמר שמואל: כל שפורסה ואין חוטין נמשכין הימנה.

אמר רבא:

וכן לחמי תודה.

פשיטא!

הכא - "לחם" ¹⁹⁷ (דברים טז, ג) כתיב,

והכא - "לחם" ¹⁹⁸ (ויקרא ז, יג) כתיב!

לז,

מהו דתימא: הואיל וכתבי: "והקריב ממונו" ¹⁹⁹ אֶחָד מִכָּל קֶרְבֵּן, (ויקרא ז, יד),

"אֶחָד" - שְׁלֹא יִטּוֹל פְּרוֹס,

והכא - כְּמֵאֵן דְּפָרִיסָא דְמֵיא,

קא משמע לן.

מיתבי:

"המעיסה:

בית שמאי פוטריין,

ובית הלל מחייבין.

החליטה:

בית שמאי מחייבין,

ובית הלל פוטריין.

איזהו "המעיסה" ואיזהו "החליטה"?

"המעיסה" - קמח שעל גבי מוגלשין,

"החליטה" - מוגלשין שעל גבי קמח.

רבי ישמעאל דרבי יוסי אומר משום אביו:

זה וזה - לפטור,

ואמרי לה:

זה וזה - לחיוב.

וחכמים אומרים:

אחד זה ואחד זה,

עשאן באילפס - פטור,

בתנור - חייב.

ותנא קמא, מאי שנא "המעיסה" ומאי שנא "חליטה"?

אמר רב יהודה אמר שמואל,

וכן אמר רבי יוחנן ²⁰⁰ ואיתימא רבי יהושע בן לוי:

כמחלוקת בזו - כך מחלוקת בזו,

ותברא - מי ששנה זו לא שנה זו.

קתני מיהת: "וחכמים אומרים: אחד זה ואחד זה שעשאן באילפס - פטור,

בתנור - חייב",

תיובתא דרבי יוחנן!

¹⁹⁷ לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני מי בהפזון יצאת מארץ מצרים למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך

¹⁹⁸ על חלת לחם חמץ וקריב קרבנו על זבח תודת שלמים

¹⁹⁹ והקריב ממונו אחד מכל קרבן תרומה לה' לפהו הזרק את דם השלמים לו יהיה

²⁰⁰ מסורת הש"ס. גירסת וילנא: רב יהודה

רש"י

תנא קמא סבר מעשה אילפס חייבין. והכי קאמר יכול תהא המעשה והחליטה חייבין בחלה ת"ל לחם והני לאו לחם נינהו דקודם לישתן מבושלין ברותחין הן אבל מעשה אילפס שלא נאפו אלא על האור קרובין הן למעשה תנור ולחם נינהו וחייב ואפי' הדביק ולבסוף הרתיח ואמר ליה ר' יהודה מעשה אילפס נמי פטורין דאין לחם אלא האפוי בתנור: **שחזר ואפאן בתנור.** למעשה אילפס והכי קאמר תנא קמא ת"ל לחם והני לאו לחם נינהו דמבושלים במים הן והוא הדין למעשה אילפס נמי שהדביק ולבסוף הרתיח נמי לאו לחם נינהו אבל חזר ואפאן בתנור לחם קרינא ביה: **ור' יהודה סבר.** אפוי בתנור אחד בעינן ולא בשני תנורים כגון אילפס ותנור: **הדביק מבפנים.** הלחם באילפס: **והרתיח מבחוץ.** שנתנה על האור כמו שאנו עושים: **מהו.** מי הוי לחם: **הי ניהו.** אלו הן מעשה אילפס שנחלקו בו חכמים ר' יוחנן וריש לקיש: **ואבוקה כנגדו.** מלמעלה וחום האש לוחט באילפס וממהר אפייתו מהו מי הוי כעין תנור או לא: **רוב עניים עושין.** כל מעשה אילפס כן שאין להם עצים ובכך הוא ממהר לאפות:

אמר לך רבי יוחנן:

תנאי היא,

דתנאי:

"יכול יהא מעיפה וחלוטה חייבין בחלה?

תלמוד לומר: "לחם"²⁰¹ (במדבר טו, יט),

רבי יהודה אומר:

אין "לחם" אלא האפוי בתנור.

רבי יהודה היינו תנא קמא!

אלא לאו, מעשה אילפס איכא ביניהו:

תנא קמא סבר: מעשה אילפס - חייבין,

ורבי יהודה סבר: מעשה אילפס - פטורין.

לא, דכולי עלמא: מעשה אילפס - פטורין,

והכא - כגון שחזר ואפאן בתנור קא מיפלגי,

דתנא קמא סבר: כיון שחזר ואפאן בתנור - לחם קרינן ביה,

ורבי יהודה סבר: אין לחם אלא האפוי בתנור מעיקרא,

וכיון דמעיקרא לאו בתנור אפייה - לאו לחם הוא.

אמר רבא:

מאי טעמא דרבי יהודה?

דכתבי: "ואפוי עשר נשים לחמכם בתנור אחד"²⁰² (ויקרא כו, כו),

לחם האפוי בתנור אחד - קרוי לחם,

ושאין אפוי בתנור אחד - אין קרוי לחם.

יתבי רבה ורב יוסף אחוריה דרבי זירא,

ויתבי רבי זירא קמיה דעולא.

אמר ליה רבה לרבי זירא:

בעי מיניה מעולא:

הדביק מבפנים והרתיח מבחוץ - מהו?

אמר ליה:

מאי אימא ליה?

דאי אמינא ליה, אמר לי: הי ניהו מעשה אילפס!

אמר ליה רב יוסף לרבי זירא:

בעו מיניה מעולא:

הדביק מבפנים ואבוקה כנגדו - מהו?

אמר ליה:

מאי אימא ליה?

דאי אמינא ליה, אמר לי: רוב עניים עושין כן!

²⁰¹ והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרימו לה'

²⁰² בשבירי לכם מטה לחם ואפוי עשר נשים לחמכם בתנור אחד והשיבו לחמכם במשקל ואכלתם ולא תשבועו

53. לז, ב - לח, א

רס"י

לדברי רבי מאיר. דאמר בפרק שני דקדושין (דף נד:). מעשר ממון גבוה הוא פטורה מן החלה כדמפרש דעריסותיכם כתיב ולא של גבוה:

ומצה של מעשר כו' לדברי ר"מ אין אדם יוצא בה. ואפילו לא דריש עוני לשון אנינות בעינן מצה שלו ולא של גבוה ולקמן פריך מי כתיב מצתכם:

הכי קאמר. לימא מסייעא הא לכל מילתיה דרב אסי דמדהא פליגי באתרוג נמי פליגי:

תרי זימני. אבל התם לכם למעוטי שאול וגזול אבל אתרוג של מעשר שני האי דאיתיהב ליה לאכילה נפיק ביה ואפילו לר"מ:

אמר רב אסי:

עיסה של מעשר שני,

לדברי רבי מאיר - פטורה מן החלה,

לדברי חכמים - חייבת בחלה.

מצות של מעשר שני,

לח,א

לדברי רבי מאיר - אין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח,

לדברי חכמים - יוצא בה ידי חובתו בפסח.

אתרוג של מעשר שני,

לדברי רבי מאיר - אין יוצא בו ידי חובתו ביום טוב,

לדברי חכמים - אדם יוצא בו ידי חובתו ביום טוב.

מתקיף לה רב פפא:

בשלא עיסה, דכתיב: **"עריסתיכם"**²⁰³ (במדבר טו, כא) - משלכם,אתרוג נמי, דכתיב: **"ולקחתם לכם"**²⁰⁴ (ויקרא כג, מ),**"לכם"** - משלכם יהא,אלא מצה, מי כתיב: **"מצתכם"**!?

אמר רבא, ואיתימא רב יימר בר שלמיא:

אתיא **"לחם"** **"לחם"**,כתיב הכא: **"לחם עני"**²⁰⁵ (דברים טז, ג),וכתיב התם: **"והיה באכלכם מלחם הארץ"**²⁰⁶ (במדבר טו, יט),

מה להלן - משלכם,

אף כאן - משלכם.

לימא מסייע ליה:

"עיסה של מעשר שני - פטורה מן החלה,**דברי רבי מאיר.****וחכמים אומרים: חייבת."****"לימא מסייע"!!**

היינו הך!

הכי קאמר²⁰⁷:

לימא: מדפליגי בעיסה - בהנהגה נמי פליגי,

או דילמא:

שאני התם, דכתיב: **"עריסתיכם"**²⁰⁸ (במדבר טו, כ) **"עריסתיכם"** (במדבר טו, כא) תרי זימני?²⁰³ מראשית ערסתיכם תתנו לה' תרומה לדויתיכם²⁰⁴ ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים וענף עץ עבת וערבי נחל ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים²⁰⁵ לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני מי בחפזו יצאת מארץ מצרים למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך²⁰⁶ והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה ליהוה²⁰⁷ גירסת וילנא: (ליה)²⁰⁸ ראשית ערסתיכם חלה תרימו תרומה פתירות גרן מן תרימו אתה

54. לח, א

רפ"י

דרבי יוסי הגלילי. דאמר לעיל יצא זה שאינו נאכל באיננות:

בחולין. לאחר שנטלה חלתו לא נפיק בחולין דידיה:

כי תיבעי לך לר"ע. דלא דריש אוני ומיהו היתר במושבות בעי כדמיעט לעיל בכורים מהאי טעמא ומעשר שני ריבה משום דאית ביה היתר מושבות אפי' לאחר שנכנס לירושלים אם נטמא כרבי אלעזר:

לשריפה אזלה. דתרומה טמאה אסורה באכילה ובעודה טהורה אין לה היתר במושבות משום דמעשר שני הוא ובתר דקלטוה מחיצות לית ליה פדייה: או דילמא הואיל ואילו לא קרא עליה שם חלה אית לה היתר במושבות. אם נטמא ונפיק השתא נמי לא פקע תורת מצה מינה משום קריאת שם חלה דהא חלה בעלמא לא נפקא מכלל מצה כדתנן מתניתין והכנהים בחלה אלא הא לחודה משום דאסורה ליה במושבות ואמרין הואיל ונפיק:

הלכות בכסף מעשר שני. בירושלים כדכתבי ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך וגו':

ואליבא דרבנן. דפליגי עליה דרבי יהודה ואמרין לקוח בכסף מעשר שני נטמא יפדה דאלימא למיתפס פדיונו לא תיבעי לך דאף על גב דהך חלה לית לה היתר במושבות דכל זמן שלא נטמא אין לה פדייה בירושלים ומשנטמא שוב אין לה היתר אכילה דהא חלה היא אפילו הכי אמרין הואיל ואילו לא קרא עליה שם הוה לה היתר במושבות על ידי טומאה דנפיק בה אף בירושלים השתא נמי נפיק כדאמרן במעשר גופיה:

יקבר. כל לקוח בכסף מעשר שני שנטמא משום דקלישא קדושתיה ולא אלים למיתפס פדיוניה ואי נמי לא קרא עליה שם חלה לא הוה ליה היתר במושבות:

מאי מי אמרין הואיל ואי לאו לקוח הוא. כלומר הואיל ומעשר שני גופיה דאית האי מחמתיה וקיל האי מיניה נפקין במצה דידיה דאית ליה היתר במושבות על ידי טומאה והא דלית ליה היתר להאי לאו חומרא הוא לגביה אלא קולא הוא משום דלא אלים למיתפס פדיונו הלכך לא חמיר כדמעיקרא ואי משום דחלה הוא ובלאו לקוח נמי לית ליה היתר הכא נמי נימא הואיל אחרינא הואיל ואילו לא קרא עליה שם ולא לקוח הוא:

או דילמא חד הואיל אמרין. כגון חלת מעשר גופיה דלא נפקי בה אלא ע"י הואיל ואי לא קרא עליה שם אי נמי חולין של לקוח לא נפקי בה אלא ע"י הואיל ואי לאו לקוח הוא התם אמרין הואיל ושרי אבל חלת לקוח דבעי תרי הואיל לא אמרין וא"ת בחלת מעשר גופיה נמי תרי הואיל איכא הואיל ואי לא קרא עליה שם והואיל ואי מיטמא פריק לה ואית ליה היתר במושבות הכא לא קרינא הואיל דבר שיש בידו לעשות לגרום לה טומאה מיד ופריק:

מסתברא שם מעשר חד הוא. וכי היכי דנפיק במעשר גופיה נפיק בחלתו הואיל ושם חלה לא נפיק בעלמא מכלל מצה ונפיק נמי בחלת הלכות דהא מכח מעשר באה ולא מחמרין ליה מיניה:

[תנו רבנן:

"יכול יוצא אדם ידי חובתו במעשר שני בירושלים?

תלמוד לומר: "לחם עני" ²⁰⁹ (דברים טז, ג) - מה שנאכל באיננות.

יצא זה שאינו נאכל באיננות ²¹⁰ אלא בשמחה,

דברי רבי יוסי הגלילי.

רבי עקיבא אומר:

"מצות" "מצות" ²¹¹ ריבה.

אם כן, מה תלמוד לומר: "לחם עני" (דברים טז, ג)?

פרט לעיסה שנילושה ב: יין, שמן, ודבש" (פסחים לו, א).]

בעי רבי שמעון בן לקיש:

מהו שיצא אדם ידי חובתו בחלה של מעשר שני בירושלים?

אליבא דרבי יוסי הגלילי - לא תיבעי לך,

השתא בחולין - לא נפיק,

בחלתו - מיבעיא?!

כי תיבעי לך - אליבא דרבי עקיבא,

בחולין הוא דנפיק, דאי מיטמו יש להן היתר ב"מושבות" ²¹² (שמות יב, כ),

אבל חלה, דאי מיטמא לית לה היתר במושבות, ולשריפה אזלא - לא נפיק,

או דילמא:

אמרין: הואיל ואילו לא קרא עליה שם, ואיטמי, אית לה היתר במושבות, ונפיק בה,

השתא נמי נפיק?

איכא דאמרי:

הא - ודאי לא תיבעי לך, דודאי אמרין "הואיל",

כי תיבעי לך חלה הלכות בכסף מעשר שני,

ואליבא דרבנן - לא תיבעי לך, כיון דאמרי: "יפדה", היינו מעשר.

כי תיבעי לך - אליבא דרבי יהודה, דאמר: "יקבר".

דתנן:

"הלכות בכסף מעשר שני שננטמא - יפדה.

רבי יהודה אומר:

יקבר" (מעשר שני ג, א).

מי אמרין: הואיל ואי לא לקוח הוי,

והואיל ולא קרא עליה שם ואיטמי,

יש לו היתר במושבות, ונפיק ביה,

השתא נמי נפיק ביה,

או דילמא:

חד "הואיל" - אמרין,

תרי "הואיל" - לא אמרין?

אמר רבא:

מסתברא: שם מעשר חד הוא.

²⁰⁹ לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני מי בחפזו יצאת מארץ מצרים למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך

²¹⁰ לא אכלתי באני ממונו ולא בעדתי ממונו בטמא ולא נתתי ממונו למות שמעתי בקול ה' אלהי עשיתי ככל אשר צויתני (דברים כו, יד)

²¹¹ ר"י מלוניל - "דהא כתיב מצות מצות הרבה בתורה".

²¹² כל מהמצות לא תאכלו בכל מושבותיכם תאכלו מצות

55. לח, א-ב

רס"י

ושמרתם את המצות עבדי לה שמירה לשם מצה. כל שימור שאתה משמרה שלא תחמיץ התכוון לשם מצה של מצוה:

יצאת כו'. דלאו לשם מצה של מצות פסח עבדי לה אלא לשם מצה של זבח:

שאינה נאכלת לשבעה. דלאחר יום ולילה הויא נותר כדכתיב (ויקרא ז') ובשר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו וגוי' והיכא דלא נשחט עליהן הזבח אע"י דעכשיו יש לה היתר לשבעה מיהו כי עבדה לאו לשם מצה הראויה למצוה איתכוון דכי עבידה אדעתא לאיפסולי ביום ובלילה עבדה ואית ליה לרב יוסף הא דרשה (דרבא) דבעינן שימור לשם מצוה ואההוא קרא סמך ובהא פליג דאי נמי איכוין לה נמי לשימור מצת מצוה למיפק בה משום תודה ומשום מצה לא נפיק דבעינן שימור לשום מצה כל שבעה:

ותיפוק ליה דאינה נאכלת לאונן. ולמה לי קרא אחרינא דכל קדשים אסורין לאונן ביבמות (דף עג:). אתיא לן בק"י מה מעשר הקל אמרה תורה לא אכלתי באוני בשר קודש חמור לא כל שכן: **סבר לה כרבי עקיבא דאמר.** לעיל (דף לו.) במצוה של מעשר שני נפיק ואע"י דאסור לאונן דלא דריש עוני לשון אוני אלא עני כמסורת:

ותיפוק ליה. כיון דדריש עני הא לאו מצה ענייה היא דהא נילווה בשמן: **רביעית היא.** חצי לוג שמן מביא לתודה וחוצהו חציו לעשר חלות ועשר ריקקין וחציו לרבוכה במסכת מנחות בפרק שתי מדות (דף פט.) ובניירות לא היתה רבוכה אלא חלות וריקקין ולא היה מביא אלא רביעית כדאמרין נמי התם הלכך רביעית שמן לעשרים חלות גדולות שנעשות משבע עשרונות פחות שליש עשרון שזה הוא שיעורן כדאמרין התם בהתודה אין כאן עושר:

ותיפוק ליה דאינן נאכלות בכל מושבות. אלא בירושלים דמחיצת קדשים קלים לפניו מן החומה כדכתיב (דברים יב) ואכלת לפני ה' וגוי' וכל נדריך אשר תדור ואם יצאו נפסלין דכתיב (שמות כב) ובשר בשדה טרפה וגוי' כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו נאסר:

זאת אומרת. מדלא נפקא ליה מבבל מושבותיכם קסבר חלות תודה וריקקי נזיר נאכלות בנוב וגבעון ודלא כר"ש דאמר בפ"ק דמגילה (דף ט:). דלא קרב בנוב וגבעון דהיינו במה גדולה אלא פסחים וחובות הקבוע להן זמן אבל חובות שאין להן זמן קבוע לא ודלא כמ"ד בפרק בתרא דזבחים (דף קז.) כאן וכאן במה גדולה דנוב וגבעון ובמה קטנה שהיה עושה בראש גג לא קרבו ליחיד אלא עולה ושלמים ועל אותן שקרבו בנוב וגבעון הוצרך להביא ראיה מושמרתם את המצות וממצות תאכלו וגוי' דלא נפקי מבבל מושבותיכם דאית להו היתר בכל מושבות שהיו יכולין להוליכן בכל מקום שירצו בתוך זמן אכילתן דתנן בפרק בתרא דזבחים (דף קיב:) באו לנוב וגבעון הותרו הבמות קדשי קדשים נאכלין לפניו מן הקלעים קדשים קלים ומעשר שני בכל ערי ישראל עד שלא הוקם המשכן היו במות מותרות ועבדה בבכורות משהוקם המשכן עבודה בכהנים ונאסרו הבמות עברו את הירדן והוקבעו בגלגל ז' שכבשו וז' שחילקו היו הבמות מותרות באו לשילה לאחר שחילקו והוקבע משכן שם נאסרו הבמות וכולהו מפרש מקראי בפרק בתרא דזבחים חרבה שילה בימי עלי כשנשבה הארון בארץ פלשתים באו להן לנוב ולא היה שם משכן אלא בית של אבנים היה והוקבע שם מזבח הנחשת אבל ארון לא היה שם כשנחחזירוהו פלשתים עמד בקרית יערים עשרים שנה עד שמלך דוד והביאו לציון ובציון עמד עד שבנה שלמה בית המקדש כדכתיב (מ"א ח) ויביאו הכהנים את ארון ברית ה' וגוי' ומזבח הנחשת היה בנוב כל ימי שאול ושמואל כדכתיב (ש"א כא) ויאמר אין לחם חול אל תחת ידי כי אם לחם קודש [וגוי'] המוסרים מלפני ה' חרבה נוב על דבר זה שהרגם שאול מפני שנתנו לחם לדוד ובאו להם לגבעון וניתן שם מזבח הנחשת עד שבנה שלמה הבית כדכתיב בדברי הימים (א' כא):

"חלות התודה וריקקי נזיר,
עשאן לעצמו - אין יוצא בהן,
עשאן למכור בשוק - יוצאין בהן".

מנא הני מילי?

אמר רבה:

לח, ב. דאמר קרא: **"ושמרתם את המצות"**²¹³ (שמות יב, יז) - מצה המשתמרת לשם מצה, יצתה זו שאין משתמרת לשם מצה אלא לשום זבח.

רב יוסף אומר:

אמר קרא: **"שבעת ימים מצות תאכלו"**²¹⁴ (שמות יב, טו) - מצה הנאכלת לשבעת ימים, יצתה זו שאינה נאכלת לשבעת ימים אלא ליום ולילה.

תניא כוותיה דרבה,

ותניא כוותיה דרב יוסף.

תניא כוותיה דרבה:

"יכול יצא ידי חובתו בחלות תודה וריקקי נזיר?

תלמוד לומר: **"ושמרתם את המצות"** (שמות יב, יז) - מצה המשתמרת לשם מצה, יצתה זו שאינה משתמרת לשם מצה אלא לשום זבח".

תניא כוותיה דרב יוסף:

"יכול יצא אדם ידי חובתו בחלות תודה וריקקי נזיר?

תלמוד לומר: **"שבעת ימים מצות תאכלו"** (שמות יב, טו) - מצה הנאכלת לשבעה, יצתה זו שאינה נאכלת לשבעה אלא ליום ולילה".

ותיפוק ליה מ'**"לחם עני"**²¹⁵ (דברים טז, ג) - מי שנאכל באנינות,

יצא זה שאינו נאכל באנינות אלא בשמחה!

סבר לה רבי עקיבא, דאמר: **"עני"** כתיב.

ותיפוק ליה דהוה ליה מצה עשירה!

אמר שמואל בר רב יצחק:

רביעית היא,

ומתחלקת היא לכמה חלות.

ותיפוק ליה דאינן נאכלות בכל מושבות!

אמר ריש לקיש:

זאת אומרת: חלות תודה וריקקי נזיר - נאכלין: בנוב, וגבעון.

תניא:

"אמר רבי אילעאי:

שאלתי את רבי אליעזר:

מהו שיצא אדם בחלות תודה וריקקי נזיר?

²¹³ ושמרתם את המצות מי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים ושמרתם את היום הזה לדורותיכם חקת עולם

²¹⁴ שבעת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם מי כל אכל חמץ ונמרתה הנפש ההוא מושאל מיום הראשון עד יום השבעי

²¹⁵ לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני מי בחפזו יצאת מארץ מצרים למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך

רס"י

ברית. שבועה :

ואיכא דאמרי. בתמיה אמר ליה
וכי הן הדברים כו' דלא בעי
טעמא כהלכה למשה מסיני :
וטעמא מאי. גמרא בעי לה
וטעמא מאי שעשאן למכור
בשוק לצורכי תודה יוצא בהן
אם לא מכרן הרי לא נשתמרה
לשם מצה אלא לשם זבח :
איפוק בהו אנא. ידי חובת
מצה :

אמר לי: לא שמעתי.

באתי ושאלתי לפני רבי יהושע,

אמר לי: הרי אמרו: חלות תודה ורקיני נזיר שעשאן לעצמו - אין אדם יוצא בהן,

למכור בשוק - יוצא בהן.

כשבאתי והרציתי דברים לפני רבי אליעזר,

אמר לי: ברית! הן הן הדברים שנאמרו לו למשה בסיני."

איכא דאמרי:

"ברית! הן הן הדברים שנאמרו לו למשה בסיני?"

ולא טעמא בעיא?!

וטעמא מאי?

אמר רבה:

כל לשוק - אימלוכי מימלך,

אמר: אי מזדבן - מזדבן,

אי לא מזדבן - איפוק בהו אנא.

56. לט, א

רפ"י

לט, א משנה

מתני' **אלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בחזרת ובתמכא ובעולשין ובחרחבינא ובמרור.** כולו מפרש בגמ' : **כבושין.** בחומץ : **שלוקין.** מבושלין הרבה מאד עד שנימוחין : **מבושלין.** כדרך בישול : **ומצטרפין לחזית.** אם אין לו מאחד מהן חזית אבל יש לו מזה חצי זית ומזה חצי זית מצטרפין זה עם זה כדי לצאת ידי חובתו : **ובדמאי ובמעשר ראשון כו'. אבל בטבל לא ואף על גב דמעשר ירק דרבנן הויא לה מצוה הבאה בעבירה דומיא דעציץ שאינו נקוב דאמרן בפירקין :**

גמ' **חסא.** ליטוג"א {ליטוג"א : חסה} : **הינדיבי.** עשב שקורין קרישפיל"א {קרישפיל"א : עולש [ראה שבת קג.]} : **תמכתא.** מרובי"א {מרובי"א : מרובין (מין צמח)} : **אצוותא דדיקלא.** סיב הגדל ונכרך סביב לדקל שקורין ווידיל"א {ווידיל"א : קנוקנת [של גפנים, בהשאלה לסיב של דקל (ראה עירובין נח.)]} : **מררייתא.** אמירפוי"ל {אמירפוי"ל : דקורית, פעפועין, קקולי (שמות שונים של עשב ריחני) [ראה תוס' חולין דה"מ עקירא דמרירתא. פירוש מילולי הוא : עלה מר]} : **והיא פופריץ** {פופריץ : טלופח, טלף החמור (מין עשב)} : **חרחלין.** לא איתפריש שמו : **ובחזרין.** חזרת : **עולשי שדה.** אע"ג דיש להן שם לזוי הרי הן כעולשי גינה : **עסוס וטורא ומר ירואה.** מיני ירקות : **הירדופנין.** יש מפרשין אלוישניא {לענה} :

ואלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח: בחזרת, בתמכא, ובחרחבינא, ובעולשין, ובמרור.

יוצאין בהן בין לחין, בין יבשין, אבל לא: כבושין, ולא שלוקין, ולא מבושלין. ומצטרפין לחזית. ויוצאין בקלח שלהן, ובדמאי, ובמעשר ראשון שננטלה תרומתו, ומעשר שני והקדש שנפדו.

גמרא

"חזרת" - חסא.
"עולשין" - הינדיבי.
"תמכא" - אמר רבה בר בר חנה: תמכתא שמה.
"חרחבינא" - אמר רבי שמעון בן לקיש: אצוותא דדיקלא.
"ובמרור" - מרירתא.

תני בר קפרא:

"אלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח: בעולשין, ובתמכא, בחרחלין, בחרחבינין, ובחזרין. רבי יהודה אומר: אף עולשי שדה, ועולשי גינה, וחזרת.

"עולשי גינה וחזרת" - הא תנא לה רישא!

הכי קאמר:

אף **"עולשי שדה"** כ**"עולשי גינה וחזרת"**.

רבי מאיר אומר:

אף: עסוס, וטורא, ומר ירואה. אמר לו רבי יוסי: עסוס וטורא - אחד הוא, ומר - זה הוא ירואה."

תני דבי שמואל:

"אלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח: בחזרת, בעולשין,

רש"י

חזרת גלים. שם לווי הוא:
ערקבלין. מפרש בסוף פי שני
דעירובין אצוותא חרזייתא
הוא סב גדול ועב ומין לעצמו
הוא:
וחזרתי על כל תלמידיו. של ר'
אליעזר ובקשתי לי חבר
לסייעני ששמע דבר זה מפיו
ולא מצאתי:
שרף. כשחוטין אותו במקום
חיתוכו יוצא ממנו שרף לבן
כחלב וקורין לייטוין {מיץ-
עשבים דמוי-חלב}:
מכסיפין. אינו ירק מאד ככרתי
אלא פלדי"ש {פלדי"ש:
חיוורים}:
כל ירק מר. תרווייהו אית ליה
יש לו שרף ופניו מכסיפין והן
הן סימני מרור:
מדברי כולן. כל המפרשין
שמות הירקות כגון מתני' ותנא
דבר קפרא ורבי יהודה ור'
מאיר ותנא דבי שמואל מכולן
למדנו שהמרור יש לו שרף ופניו
מכסיפין שבכל הירקות הללו
רואין אנו בהן הסימנין האלו:

ובתמכא,

ובחרבין,

ובחרגין,

ובהרדופנין.

רבי יהודה אומר: אף חזרת יולין,

וחזרת גלין - פיוצא בהן.

רבי אילעא אומר משום רבי אליעזר:

אף ערקבלים,

וחזרתי על כל תלמידיו ובקשתי לי חבר, ולא מצאתי.

וכשבאתי לפני רבי אליעזר בן יעקב, הודה לדברי.

רבי יהודה אומר:

כל שיש לו שרף.

רבי יוחנן בן ברוקה אומר:

כל שפניו מכסיפין.

אחרים אומרים:

כל ירק מר - יש לו שרף,

ופניו מכסיפין."

אמר רבי יוחנן:

מדברי כולן נלמד:

ירק מר - יש לו שרף ופניו מכסיפין.

אמר רב הונא:

הלכה פאחרים.

57. לט, א

רבינא אשכחיה לרב אחא בריה דרבא דהוה מהדר אמרינתא.

אמר ליה:

מאי דעתך? דמרינן טפי?

והא "חזרת" תנן!

ותנא דבי שמואל: "חזרת"!

ואמר רבי אושעיא:

מצוה בחזרת!

ואמר רבא:

מאי "חזרת"?

חסא.

מאי "חסא"?

דחס רחמנא עילוין.

ואמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן:

למה נמשלו מצריים כמרור²¹⁶?

לומר לך: מה מרור זה - שתחילתו רך, וסופו קשה,

אף מצריים - תחילתו רכה, וסופו קשה!

אמר ליה:

הדרי בי.

רס"י

אמרייתא. פופריץ.

{פורפיריץ: טלופח, טלף

החמור (מין עשב):}

והא. אגן רישא דכולהו חזרת

תנן:

ותנא דבי שמואל. נמי חזרת

תנא ברישא אלמא היא קדמי

לכולהו:

מצוה בחזרת. כדמפרש טעמא

כדבא ור' יונתן:

מאי חסא. מאי טעמא קרינן

ליה חסא משום דזכר הוא דחס

רחמנא עלן אלמא להכי קיימא:

למה נמשלו כמרור. דכתיב

(שמות א) וימררו את חייהם:

תחילה רכה. בתחילה נשתעבדו

להן ע"י שכר שהיו שוכרין

אותן:

מרור סופו קשה. הקלח שלו

מתקשה כעץ:

הדרי בי. לא אוסיף עוד:

²¹⁶ ע"פ הפסוק - וימררו את חייהם בעבדה קשה בחמור ובלבנים ובכל עבדה בשדה את כל עבדכם אשר עבדו בהם בפרך (שמות א, יד)

58. לט, א

רש"י

מרירתא דכופיא. מרה של דג ששמו כן :
כי מצה. שהרי הוקשו :
הירדוף. עץ שהמתיק בו משה את מי מרה ואמרינן (בסוטה) (מכילתא פרשת בשלח) נס בתוך נס שהוא היה מר והוא הירדוף :
הרזיפו. מין זרע וסם המות לבהמה הוא הרזיפו אינו ניקח בכסף מעשר דאינו פרי מאכל ואנן אוכלא בעינן דומיא דיין ושכר ובקר וצאן כדכתיב (דברים יד) ונתתה הכסף בכל אשר תאווה נפשך וגו' :
ואימא מרור חד. מינא הוא מהנד ירקות ולא כל הני אלא מר שבכולן :

אמר ליה רב רחומי לאפיי:
 ממאי דהאי מרור מין ירק הוא?
 אימא: מרירתא דכופיא!

דומיא דמצה²¹⁷,
 מה מצה - גידולי קרקע,
 אף מרור - גידולי קרקע.

ואימא: הירדוף!

דומיא דמצה,
 מה מצה - מין זרעים,
 אף מרור - מין זרעים.

ואימא: הרזיפו!

דומיא דמצה,
 מה מצה - שניקחת בכסף מעשר,
 אף מרור - שניקח בכסף מעשר.

אמר ליה רבה בר רב חנין לאפיי:
 אימא: מרור חד!

"מרורים"²¹⁸ (שמות יב, ח) כתיב.

ואימא: **"מרורים"** תרי!

דומיא דמצה,
 מה מצה - מינין הרבה,
 אף מרור - מינין הרבה.

²¹⁷ בחדש השני בארבעה עשר יום בין הערבים יעשו אותו על-מצות ומרורים יאכלו (במדבר ט, יא)

²¹⁸ ואכלו את-הבשר בלילה הזה צלי-אש ומצות על-מרורים יאכלו

59. לט, א-ב

רפ"י

כרישין. כרתי כרישין של גינה:
כרשי שדה. שלווייש
 {שלווייש: **בר** [משמעות
 המילה היא: **יערי, פראי, והיא**
משמשת כאן במשמעות של
"חתול-בר", "תות-בר"
וכדומה}:
והרמוצה. מין דלעת הוא
 ובמסכת נדרים (דף נא.) מפי
 קרא קרקוזאי:
אינן כלאים זה בזה. אע"ג שיש
 שם לווי לאחד אינו כלאים
 בחבירו:
חזרת בחזרת גליון. וכן עולשין
 בעולשי השדה (זוגות זוגות כמו
 שהן שנויים):
וכי תימא כולהו בהדי הדדי
קתני. דבכל הני קאמר דאינן
 כלאים זה בזה חזרת עולשין
 וכרישין:
זוגות זוגות. חזרת וחזרת גליון
 או עולשין ועולשי שדה וכן כולן
 שנינו דאין כלאים זה בזה אבל
 חזרת בעולשין לא:
מאי. כולן נזרעין בערוגה אחת
 דאמר רב לעיל נזרעין כהלכתן
 קא אמר כדי שלא יינקו זה מזה
 כגון חמשה זרעונין בערוגה של
 ששה על ששה טפחים כדתנן
 במסכת שבת (דף פד.):
אבל בירקות לא. דירקות ינקי
 טפי:
למימרא דירקות אלימא. לינק
 טפי מזרעים דאיצטריך ליה
 למימר דאף ירקות נזרעין
 חמשה מינין בערוגה של ששה:
כל מיני זרעים אין נזרעים
בערוגה אחת. אפילו בשיעור
 הזה משום דינקי טפי והא דתנן
 נזרעין בתוכה חמשה זרעונין
 בירקות קאמר דנזרעים
 כהלכתן:
מהו דתימא הני דמרוז מין
זרעים נינהו. ולא יזרעו בערוגה
 אחת קמשמע לן רב דמין ירקות
 נינהו ונזרעים:
זרעים סלקא דעתך. היכי תיסק
 אדעתין דזרעים נינהו והא
 כולהו תנאי ירקות קרי להו:
חזרת איצטריכא ליה.
 לאשמועינן דנזרעת כשאר
 ירקות בערוגה עם ארבעה
 זרעונין:
להקשות. קלח שלה נעשה עב:
מרחיבין לו. מקום עד בית רובע
 שלא יזרעו אצלו מין אחר:
בית רובע. מקום זריעת רובע
 הקב חצר המשכן היה שיעור
 לבית סאתים וכל בית כור ובית
 סאה ובית רובע שבגמרא לפי
 אותו חשבון:

אמר רבה בר רב הונא אמר רב:
 ירקות שאמרו חכמים שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח - כולן נזרעין בערוגה אחת.

למימרא: דלית בהו משום כלאים.

מתיב רבא:

"חזרת וחזרת גליון,

עולשין ועולשי שדה,

כרישין וכרישי שדה,

בוסבר ובוסבר שדה,

חרדל וחרדל מצרי,

ודלעת המצרי והרמוצה - אינם כלאים זה בזה" (כלאים א, ב).

"חזרת וחזרת גליון" - אין,

חזרת ועולשין - לא!

וכי תימא: כולהו בהדי קתני להו.

והא אמר רב:

זוגות זוגות קתני!

מאי "נזרעין" דאמר רב? נזרעין כהלכתן.

"כהלכתן"?

תנינא:

לט, ב "ערוגה שהיא ששה על ששה טפחים - נזרעין בתוכה חמשה זרעונין,

ארבע- על ארבע רוחות הערוגה,

ואחת - באמצע" (כלאים ג, א)!

מהו דתימא: הני מילי - בנזרעין, אבל בירקות - לא,

קא משמע לן.

למימרא: דירקות אלימא מזרעים.

והתנן:

"כל מיני זרעים - אין נזרעין בערוגה אחת,

כל מיני ירקות - נזרעין בערוגה אחת" (כלאים ג, ב)!

מהו דתימא: הני מרוז - מין זרעים נינהו,

קא משמע לן.

"זרעים" סלקא דעתך?!

והא תנן: "ירקות"!

ותני בר קפרא: "ירקות"!

ותני דבי שמואל: "ירקות"!

חזרת איצטריכא ליה.

סלקא דעתך אמינא:

הואיל וסופה להקשות,

ניתב לה רווחא טפי.

לאו אמר רבי יוסי ברבי חנינא: קלח של פרום שהוקשה - מרחיבין לו בית רובע!

אלמא: כיון דסופו להקשות יהבינן ליה רווחא טפי,

הכא נמי ניתב ליה רווחא טפי,

קא משמע לן.

60. לט, ב

רס"י

לא שנו. דיבש יש לו טעם מרור
אלא קלח דמתוך שהוא עב אינו
מתייבש שיפסיד טעמו אבל
עלין יבשין הרי הן כעפר
בעלמא:

מכלל דרישא בעלין. קא פסיק
ותנא בהו בין לחים בין יבשים:

כמושין. פלצדא"ו {פלציד"ש:
נובלים}:

כללו של דבר כו'. קתני מיה'
בדרי מאיר יוצאין בהן ובקלחין
שלהן בין לחין בין יבשין ומתני'
נמי מדמכשר ביבשים רבי מאיר
היא ושמע מינה בעלין נמי
אכשר:

תרגומא. להא דקתני בדרי
מאיר יבשין אקלח קאמר:

"יוצאין בהן בין לחין בין יבשין" וכו'.

אמר רב חסדא:

לא שנו אלא: בקלח,

אבל בעלין: לחין - אין,

יבשין - לא.

והא מדקתני סיפא: "בקלח שלהן", מכלל דרישא - עלין!

פרושי קא מפרש: כי קתני: "בין לחין בין יבשין" אקלח.

מיתיבי:

"יוצאין בהן ובקלח שלהן,

בין לחין בין יבשין,

דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים:

לחין - יוצאין בהן,

יבשין - אין יוצאין בהן.

ושוין - שיוצאין בהן כמושין,

אבל לא: כבושין,

ולא שלוקין,

ולא מבושלין,

כללו של דבר:

כל שיש בו טעם מרור - יוצאין בו,

וכל שאין בו טעם מרור - אין יוצאין בו!"

תרגומא אקלח.

תנו רבנן:

"אין יוצאין בהן כמושין.

משום רבי אליעזר ברבי צדוק אמרו:

יוצאין בהן כמושין".

61. לט, ב

רס"י

השתא מצה. דמעשר דידה דאורייתא ואיכא למיפסלה משום דאין לה היתר במושבות קאמר ר"ע דנפיק הואיל ואי מטמיא פריק לה ואית לה היתר:

מרור. דמעשר ירק מדרבנן הוא ומדאורייתא אית ליה היתר במושבות מיבעיא:

כעין דאורייתא תקון. ואין לו היתר במושבות ומרור איתקש למצה מה מצה בעינן נאכלת בכל מושבות אף מרור נמי בעינן יש לו היתר. לישנא אחרינא מצה בזמן הזה דאורייתא ומרור מדרבנן בפרק בתרא (דף קטו). וזה שמעתי וקשיא לי בזמן הזה מי מסקי מעשר שני לירושלים ואי למאן דאמר קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא בהדיא איבעי ליה לפרושי בזמן הזה:

מצה ומרור. הוקשו יחד וכי היכי דמצה יש עליה שם מעשר שני ולא נפיק ביה אף מרור נמי שיש עליה שם מעשר שני לא נפיק ביה:

בְּעֵי רַמִּי בַר חֲמָא:

מָהוּ שְׂיֵצֵא אָדָם יְדֵי חֻבְתּוֹ בְּמָרוֹר שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בִירוּשָׁלַיִם?

אֲלִיבָא דְרַבִּי עֲקִיבָא - לֹא תִיבְעִי לָךְ!

הִשְׁתָּא בְּמִצָּה דְאֻרִייתָא - נָפִיק,

בְּמָרוֹר דְרַבָּנָן - מִיבְעִיא?!

כִּי תִיבְעִי לָךְ, אֲלִיבָא דְרַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי - מָאִי?

בְּמִצָּה דְאֻרִייתָא - הוּא דְלֹא נָפִיק,

אָבֵל מָרוֹר דְרַבָּנָן - נָפִיק,

אוּ דִילָמָּא:

כָּל דְתַקִּינוּ רַבָּנָן כְּעֵין דְאֻרִייתָא תַקְוִין?

אָמַר רַבָּא:

מִסְתַּבְרָא: "מִצָּה וּמָרוֹר".

62. לט, ב

רס"י

מתני'

חולטין. ברותחין שאין מניחין אותו להחמיץ:
לא תשרה המורסן. לשוף בה בשרה מפני שמחמיץ בשרייתו:
אבל שפה היא. מורסן יבש בבשרה ואע"פ שמים טופחין על בשרה:
לא ילעוס. לא יכוס:

גמ'

האפוי. לחם משנאפה כל מה ששוריהו במים אינו מחמיץ:
אדמבשל ליה מחמע. בעוד שהמים פושרים קודם שירתיחו הוא מחמיץ ובדשדי ליה לתוך רותחין ליכא לאוקומה דהא בהדיא תני לה וחלוט שחלטו ברותחין:
אפוי שבשלו. כלומר אפוי אפילו הוא מבשלו לאחר אפייה אינו מחמיץ:
דלף. מן הגג:
אינו בא לידי חימוץ. שטירוד הדלף הנופל תמיד אינו מניחו להחמיץ:
טיפ להדי טיף. שנופלין טיפה אחר טיפה סמוך ותכף ואין שהות ביניהם:
ותיקא. מאכל קמח:
מישחא ומילחא. בקימחא שרי דמי פירות אין מחמיצין:
לא לימחי איניש קדרא. שמעבין תבשיל הקדירה על ידי שממחין קמח לתוכו ואפילו בקמחא דאבישונא שנתייבשה וניקלית בתנור כשהיא לחה עושין אותה קלי בתנור והרי היא כאפויה אפילו הכי לא ליעבד:
דילמא לא בשיל שפיר. לא נעשית קלי כל צורכה בתנור ומחמצת בתבשיל וכשהוא טורפה בקערה היא מחמצת (ועוד) שאין דרך נתינתה לתוך תבשיל רותח:
לא ליחלוט. ברותחין:

משנה

אין שורין את המורסן לתנגולים, אבל חולטין.

האשה לא תשרה את המורסן שתוליד בידה למרחק, אבל שפה היא בבשרה יבש.

לא ילעוס אדם חישין ויניח על מכתו, מפני שהן מחמיצות.

גמרא

תנו רבנן:

"אלו דברים שאין באין לידי חימוץ: האפוי,

והמבושל,

וחלוט שחלטו ברותחין".

"מבושל"?

אדמבשל ליה, מחמע!

אמר רב פפא:

האפוי שבישלו קאמר.

תנאי:

"דבי יוסי ברבי יהודה אומר:

קמח שנפל לתוכו דלף, אפילו כל היום כולו - אינו בא לידי חימוץ".

אמר רב פפא:

והוא דעביד טיף להדי טיף.

אמרי דבי רבי שילא:

ותיקא - שרי.

והתנאי:

"ותיקא - אסור!"

לא קשיא:

הא - דעבדיה במישחא ומילחא,

הא - דעבדיה במיא ומילחא.

אמר מר זוטרא:

לא לימחי איניש קדרא בקמחא דאבישנא,

דילמא לא בשיל שפיר, ואתי לידי חימוץ.

רס"י

תרתני חיטי. גרעיני חיטין אלא
חדא חדא חיטתא:

דילמא אתיא חדא ויתבה
בצירא דחברתה. בסדק של
חברתה:

דיקולא דמיא. רתיחת המים:
ציריא. סדק כמו טיילא חריפא
דמצרי זיקי דמסכת ע"ז (דף
ל):

אי הכא אפילו חדא. שבולתא
נמי לא ליחרוך:

דילמא נפקי מיא. מחיטי
דברישא חדא ובלעי חטים
דאידיך רישא:

ה"ג והדר ביה אביי דכל אגב
מדלייהו לא מחמעיי. כל דרך
נפילתם לא מחמעיי:

חצבא דאבישונא. כד שמייבשין
בתוכו קליות בתנור:

סחיפא שרי. אם פיו כפוי למטה
שהיו המים הנפלטין מן הקלי
על ידי חום האור זבין ויוצאין
לחוץ שרי:

זקיפא. שיהא זוקף כדרכו אסור
שהמים נפלטין וחוזרין ונבלעין
ומדאמר אביי סחיפא שרי
משום דדייבי אבראי שמע מינה
הדר ביה ממאי דאמר לעיל לא
ליחרוך איניש תרתני שיבלי דהני
נמי דייבי מיא ושרקי ונפלי ולא
מיבלעי באידך:

63. לט, ב - מ, א

אמר רב יוסף:

לא ליחלוט איניש אַתְרֵי חִיטֵי בְּהָדֵי הָדָדִי, מ,א
דילמא אַזְלָא חָדָא ויתבה בציריא דחברתה,
ולא סליק להו דיקולא דמיא מארבע רוחתא, ואתיא לידי חימוץ.

ואמר אביי:

לא ליחרוך איניש תרי שבולי בהדי הדדי,
דילמא נפקי מיא מהאי ובלע אידך, ואתיא לידי חימוץ.

אמר ליה רבא:

אי הָכִי, דילמא נפיק מהאי רישא ובלע אידך רישא!
אפילו חדא נמי, דילמא נפיק מהאי רישא ובלע אידך רישא!

אלא אמר רבא:

מי פירות ניהו,
ומי פירות - אינן מחמיצין.

והדר ביה אביי מההיא, דכל אגב מדלייהו - לא מחמצין.

דאמר אביי:

האי חצבא דאבישונא: סחיפא - שרי,
זקיפא - אסור.

רבא אמר:

אפילו זקיפא - נמי שרי,
מי פירות ניהו,
ומי פירות - אינן מחמיצין.

64. מ, א-ב

רס"י

נתבקעו. מחמת הניפוח שמחמת
המים אסורות דודאי ממהרות
להחמיץ:
שורן בחומץ. אם רואה
שנופחות שורן בחומץ:
וחומץ צומתן. אשטרייני"ב
{ **אישטרייני"ט: מצמק** } בלע"ז
ואינו מניחן להחמיץ:
והן מתבקעות מאליהן. שאין
יכולות לעמוד מפני ריח היין:
בדורא דבי בר חשו. בכפר של
אותו האיש:
נתבקעו ממש. כלומר דאין
אסורות אלא נתבקעו ממש
ואותן לא מבוקעות ממש היו
והתירן: אמר רבה גרסינן: בעל
נפש חסיד:
הכי קאמר אפילו חיטי. שהן
קשין משעורין ואין ממהרין
להחמיץ בעל נפש לא ילתות
אבל דלאו בעל נפש דלא מחמיר
על נפשיה כולי האי:
דשירין. קשים:
לאבא. רבה הכי קרי ליה לשון
רבנות:
מאן דצאית ליה לאבא יאכל
לחם עיפושא. כלומר לא תהא
סולתן נקיה:
דהא בי רב הונא לתתי. כולה רב
נחמן אמר לה:
ורבא אמר אסור ללתות. לכולי
עלמא:
דשיען. שחלקין הן:

תנו רבנן:

"אין לותתין שעורין בפסח,
ואם לתת: נתבקעו - אסורות,
לא נתבקעו - מותרות.

רבי יוסי אומר:

שורן בחומץ, וחומץ צומתן."

אמר שמואל:

אין הלכה כרבי יוסי.

אמר רב חסדא אמר מר עוקבא:

לא "נתבקעו" ממש,

אלא כל שאילו מניחין על פי חבית והן נתבקעות מאליהן.

ושמואל אומר:

"נתבקעו" ממש.

עבד שמואל עובדא בדורא דבי בר חשו - נתבקעו ממש.

אמר רבה:

בעל נפש - לא ילתות.

מאי איריא "בעל נפש"? אפילו כולי עלמא נמי!

דהא תניא:

"אין לותתין שעורין בפסח!"

הכי קאמר:

בעל נפש: אפילו חיטין דשירי - לא ילתות.

אמר ליה רב נחמן:

מאן דציית ליה לאבא - אכיל נהמא דעיפושא,

דהא בי רב הונא - לתתי!

ובי רבא בר אבין - לתתי!

ורבא אומר:

אסור ללתות.

אלא הא דתניא:

"אין לותתין שעורין בפסח",

שעורין - הוא דלא,

הא חיטי - שרי!

'לא מיבעיא' קאמר,

לא מיבעיא חיטין, פיון דאית ביה ציריא עיילי בהו מיא,

אבל שער, דשיעי - אימא שפיר דמי,

קא משמע לו.

הדר אמר רבא:

מותר ללתות,

דתניא:

רס"י

והדראה. קיבר:

של כפרים טהורים. לפי שאין מקפידין על סולתן לעשותן נקיה כל כך ולא לתתי לחיטי דידהו ונמצא שלא הוכשרו וקא קרי להו סולת אלמא אפשר לנקיה בלא לתיתה:

בתו דנפק. רבא מבי מדרשא: אמר. רב פפא נצטער בעצמו מדוע לא נזכרתי להשיב לו מהא דאמר ר' ירמיה כו':

ואי לאו. לתיתה דעכשיו בעי שימור שלא יחמיצו שימור למה לי:

לאו שימור הוא. אי לא עבד ליה שימור מקמי הכי: דאמר רב הונא גרסינן:

בצקות של נכרים. שמכיר בהן שלא החמיצו שאין שם לא קרני חגבים ולא הכסיפו פניו דהוא הוי סימן סידוק וסימן שימור כדלקמן:

שיאכל כזית מצה באחרונה. דבהא לא נפיק ידי חובת מצה משום דלא הוי לה שימור לשם מצה ואף על פי שאנו רואין שאין כאן חימוץ ומיהו למצה של מצה שימור לשמה בעינן:

באחרונה. היא מצות אכילתה שעם הפסח היא חובת אכילתה דכתיב קרא (שמות יב) על מצות ומרורים יאכלוהו ופסח נאכל על השובע כדתנן (לקמן דף קיט:) אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן:

בראשונה לא. כלומר באכילה ראשונה שאכל מבצקות של נכרים לא נפיק: הכי גרסינן מאי טעמא דלא עבד לה שימור ולא גרסינן אי נימא דהא ודאי טעמא משום הכי הוא:

מאפייה ואילך. משמע משמתקנה לאפייה כגון עריכתה וקיטוף שלה ונתינתה לתנור:

וממאי דילמא. לעולם שימור דלישה שימור הוא ואע"ג דלא איצטריך שימור מקמי הכי והכא מאי טעמא לא נפיק משום דמשעת נתינת מים לקמח שזה דבר המחמצת הויא צריכה שימור וזו לא נעשה לה שימור מההיא עידנא דנחית לתורת שימור דהיינו מנתינת מים:

ואפילו הכי. דלא אשכח רבא סיעתא למילתיה לא הדר ביה ממאי דאמר בעינן שימור קודם לישא:

מהפכי כיפי. העמרין וקושרין את העמרים בימות הקציר: מנקטא לה אימיה. חיטין מתחלת קציר לצורך הפסח ועבדא להו שימור מעיקרא:

בארבי. מלא עריבה או עריבות הרבה ומצניעתן לבדם לצורך הפסח:

"וּצִיאִין בַּפֶּת נִקְיָה וְהִדְרָאָה",
וְאִי אֲפִשֶׁר נִקְיָה בְּלֹא לְתִיתָהּ."

איתביה רב פפא לרבא:
"הַקְמָחִיו."

וְהִסְלָתוֹת שֶׁל גּוֹיִם, שֶׁל כְּפָרִים - טְהוֹרִים,
וְשֶׁל בְּרֵכִין - טְמֵאִין."

ד"כפרים" - מאי טעמא?
לאו משום דלא לתתי, וקא קרי ליה סולת!

תרגומא אקמחא.

בתר דנפיק אמר:
מאי טעמא לא אימא ליה מהא דאמר רבי יודא אמר רב ירמיה אמר שמואל:
חיטין של מנחות - אין לותתין אותם,
וקא קרי להו סולת!

הדר אמר רבא:
מצוה ללותת,
שנאמר: "וּשְׂמֵרְתֶּם אֶת הַמִּצְוֹת"²¹⁹ (שמות יב, יז).
אי לא דבעי לתיתה - שימור למאי?

אי שימור דלישה, שימור דלישה - לאו שימור הוא.

דאמר רב הונא:
בצקות של גוים - אדם ממלא כריסו מהן,
ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה.
באחרונה - אין,
בראשונה - לא,
מאי טעמא?
משום דלא עבד בהו שימור.

ולעבד ליה שימור מאפייה ואילך!

אלא לאו, שמע מינה: שימור מעיקרא בעינן.

וממאי?

דילמא שאני התם דבעידנא דנחית לשימור, לא עבד לה שימור,
אבל היכא דבעידנא דנחית לשימור עבד לה שימור, הכי נמי דשימור דלישה - הוי שימור!

ואפילו הכי, לא הדר ביה רבא,
דאמר להו להנהו דמהפכי כיפי: כי מהפכיתו - הפיכו לשום מצוה,
אלמא קסבר: שימור מעיקרא מתחלתו ועד סופו בעינן.

מ,ב. מר בריה דרב בינא^א מנקטא ליה אימיה בארבי.

65. מ, ב

ההוא אֶרְבֵּא דְחִיטִי דְטַבְעָא בְחִישָׁתָא - שְׂרִיא רְבָא לְזִבְוֵי לְגוּיָם.

אֵיתִיבִיהּ רַבָּה בְּרַ לִיּוֹאֵי לְרַבָּא:

"בְּגַד שְׂאֵבֵד בּוֹ כְּלָאִים - הֲרִי זֶה לֹא יִמְכְּרֵנוּ לְגוּי,

וְלֹא יַעֲשֶׂה בּוֹ מַרְדְּעָתָא לְחַמּוֹר,

אַבְל עוֹשִׂין אוֹתוֹ תַּכְרִיכִין לְמַת."

ל"גוּי" מַאי טַעְמָא לֹא?

לְאוּ מְשׁוּם דְהֵדֵר מְזַבֵּין לְיִשְׂרָאֵל!

הֵדֵר אָמַר רַבָּא:

לְזַבְיָהּוּ קְבֵא קְבֵא לְיִשְׂרָאֵל,

כִּי הִכִּי דְכְּלִיא קָמִי פִּסְחָא.

רס"י

חִישָׁתָא. שֵׁם הַנֶּהֱרָ. טַבְעָה קוֹדֵם

הַפֶּסַח וְהָיוּ בֵּה חִיטִּין:

שְׂאֵבֵד בּוֹ כְּלָאִים. שְׂטָרְג בּוֹ חוּט

שֶׁל כְּלָאִים וְאֵינוֹ נִיכֵר:

הֲרִי זֶה לֹא יִמְכְּרֵנוּ לְנֹכְרִי.

דִּהוּאִיל וְאֵין כְּלָאִים שְׁבוּ נִיכְרִים

אֲתִי לְזַבְוִיָּהּ הָאִי נֹכְרִי לְיִשְׂרָאֵל

וְלִבִּישׁ לֵהוּ יִשְׂרָאֵל וְלֹא

אֲדַעְתִּיהּ:

וְלֹא יַעֲשֶׂנוּ מַרְדְּעָתָא. דִּילְמָא הֵדֵר

שְׁקִיל לִיה מֵהֶתֶם וְתוֹפְרוּ בְּאַחַד

מִבְּגָדֵיו:

אַבְל עוֹשֶׂה אוֹתוֹ תַּכְרִיכִין לְמַת.

דְּמֵהֶתֶם תּוֹ לֹא שְׁקִיל לִיה דְּבִגְדֵי

הַמָּת אֲסוּרִין בְּהִנָּאָה וּמָת אֵין

מִצּוֹת נוֹהֲגוֹת בּוֹ דְּכֹתִי בְּמַתִּים

חֲפָשִׁי כִּיּוֹן שְׁמַת אָדָם נַעֲשֶׂה

חֲפָשִׁי מִן הַמִּצּוֹת (שְׁבַת ל.). וְהִנֵּי

חִיטִּי כִּיּוֹן דְּלֹא מִינְכֵר חִימוּץ

דִּידֵהוּ אֲתִי הָאִי נֹכְרִי וְהֵדֵר

מְזַבֵּין לֵהוּ לְיִשְׂרָאֵל:

קְבֵא קְבֵא. קֵב לֹזָה וְקֵב לֹזָה וְלֹא

הִרְבֵּה לֹאִישׁ אֶחָד:

66. מ, ב

רס"י

מוללן. בקמח קרי מלילה כשנותנין קמח לתבשיל:
ואחר כך נותן את החומץ. דאין החומץ מניחו להחמיץ לפי שמבשלו:
ויש אומרים אף נותן חומץ תחלה. דאף על גב דחומץ כבר מעורב בתבשיל הוא מבשל את הניתן בתוכו:
שהעביר מעל האור. מרותחין ערב שבת עם חשיכה:
לא יתן לתוכן תבלין. דכלי ראשון מבשל ונמצא מבשל תבלין בשבת:
לתוך הקערה. דכלי שני אינו מבשל:
לכל הוא נותן. לכל מיני מאכל הוא נותן תבלין בכלי שני חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר שהחומץ מבשיל ואע"ג שקדם:
הני מילי בעיניה. כשהחומץ בעין אבל כשהוא מעורב בתבשיל אין כחו חזק:
אחד זה ואחד זה. בין חומץ תחלה בין חומץ בסוף אסור:
לבורדקאי. נחתומין:
בחסיסי. קמחא דאבשונא:
 בדוכתא דשכיחי עבדי כגון בי ריש גלותא שהעבדים מזלזלין בדבר איסור יותר ויותר:

תנו רבנן:

"אין מוללין את הקדירה בפסח, והרוצה שימלול - נותן את הקמח, ואחר כך נותן את החומץ. **יש אומרים:** אף נותן את החומץ, ואחר כך נותן את הקמח."

מאן "יש אומרים"?

אמר רב חסדא:

רבי יהודה היא,

דתנן:

"האילפס והקדירה שהעבירו מרותחין - לא יתן לתוכן תבלין, אבל נותן: לתוך הקערה, או לתוך התמחוי."

רבי יהודה אומר:

לכל הוא נותן, חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר" (שבת מב.).

ונקמה רבי יוסי,

דתנא²²⁰:

רבי יוסי אומר:

שורן בחומץ,

וחומץ צומתן!

כי אשמעינן ליה לרבי יוסי,

הני מילי - דאיתיה בעיניה, אבל על ידי תערובת - לא.

עולא אמר:

אחד זה ואחד זה - אסור,

משום: "לך לך" אמרינן נזירא, "סחור סחור, לכרמא לא תקרב".

רב פפי שרי ליה לבורדיקי דבי ריש גלותא לממחה קדירה בחסיסי.

אמר רבא:

איכא דשרי כי האי מילתא בדוכתא דשכיחי עבדי?!

איכא דאמרי:

רבא גופא מחי לה קידרא בחסיסי.

67. מ, ב - מא, א

רש"י

מתני'

חרוסת. אייגרו"ס {איגרו"ס: **חמיצות (מאכל שיש בו טעם חמוץ)}** ויש בו חומץ ועשוי לטבל בו בשר ורגילים לתת בו קמח וכל דבר שמקחה את טעמו וקמח לאחר זמן מחמיץ ומקחה את הטעם: **אין מבשלין.** דכתיב (שמות יב) אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל וגו': **לא במשקין.** אע"ג דכתיב במים וטעמא מפרש בגמרא: **סכין.** בשעת צלייתו: **ומטבילין.** בשעת אכילתו: **מי תשמישו של נחתום.** שמצנן בו ידיו בשעה שהוא עורך ומקטף את המצה ישפכו:

גמ'

מחלוקת. דשרי ליה תנא קמא לאוכלו מיד בנוטן לתוך החרדל לפי שהוא חזק ואין מניחה מהר להחמיץ: **אחרות קאמר.** מי אית לך דרבנן נמי אחרות פליגי: **לא סבירא לי.** אלא בחרוסת נמי שרו והלכה כמותן: **כוותיה דרב כהנא מסתברא.** דאמר רבנן אחרות לא פליגי וכי אמר שמואל הלכה כחכמים אחרדל קאמר: **אין הלכה כרבי יוסי.** דאמר לעיל חומץ צומתן: **מאי לאו.** מדלא צמית חטין שהתחילו לינפח כבר אלמא כשאר משקין הוא אחמועי נמי מחמע את הניתן מתחילה לתוכו כדרב כהנא אלמא שמואל כרב כהנא סבירא ליה וכי קאמר שמואל הלכה כחכמים אחרדל קאמר ולא אחרות: **לא מיצמת צמית.** את שהתחיל להחמיץ ולא מחמע נמי את הניתן לתוכו דלא הוי כמים:

משנה

אין נוטנין קמח לתוך חרוסת, או לתוך החרדל.
ואם נתן - יאכל מיד, ורבי מאיר אוסר.
אין מבשלין את הפסח לא במשקין, ולא במי פירות, אבל סכין ומטבילין אותו בהן.
מי תשמישו של נחתום - ישפכו, מפני שהו מחמיצין.

גמרא

אמר רב כהנא:
מחלוקת - לתוך החרדל, אבל לתוך חרוסת - דברי הכל ישרף מיד.

ותניא נמי הכי:
"אין נוטנין קמח לתוך החרוסת, ואם נתן - ישרף מיד.
לתוך החרדל - רבי מאיר אומר: ישרף מיד, וחכמים אומרים: יאכל מיד."

אמר רב הונא בריה דרב יהודה אומר רב נחמן אומר שמואל: **הלכה כדברי חכמים.**

אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרב הונא בריה דרב יהודה:
מא, א אחרות קאמר מר, או: **אחרדל קאמר מר?**

אמר ליה:
למאי נפקא מינה?

לדרב כהנא,
דאמר רב כהנא:
מחלוקת - לתוך החרדל, אבל לתוך החרוסת - דברי הכל ישרף מיד.

אמר ליה:
לא שמייע לי,
כלומר: לא סבירא לי.

אמר רב אשי:
כוותיה דרב כהנא מסתברא,
מדאמר שמואל: אין הלכה כרבי יוסי.
מאי לאו, צמותי הוא דלא צמית, הא חמועי מחמא.

לא, דילמא לא מצמת צמית,
ולא חמועי מחמע.

68. מא, א

רס"י

במים. ובשל מבושל במים :
שמפיגין טעמן. שנותנין בו טעם שלהן :
ובשל מבושל. רבויא הוא דהוה ליה למיכתב נא ומבושל :
צלי קדר. שמבשלין אותו בקדירה בלא מים ובלא שום משקה אלא מים הנפלטין משמנו למאן דיליף לה מק' {מ"ק: פרג} יו הכא שרי לרבי דיליף מרבויא האי נמי בשל מבושל הוא :
חייב. מלקות על אכילתו :
ר' יוסי היא. דאמר בישול לאחר אפיה בישול הוא :
יוצאין. ידי חובת מצה ברקיק השרוי בתבשיל לאחר אפייתו ואף על פי שמתמסמס לחם הוא כל זמן שהוא קיים שלא נימוח לגמרי וכן במבושל :
אבל לא במבושל. דלאו לחם קרינא ביה ואע"פ שכבר נאפה בתנור הואיל וחזר ובישלו ביטלו מתורת לחם :
שאני הכא דרבייה קרא. ובשל מבושל דהוי ליה למכתב ומבושל וגזירת הכתוב הוא בפסח :

"אין מבשלין את הפסח לא במשקין, ולא במי פירות".

תנו רבנן:

"במים" (שמות יב, ט) - אין לי אלא במים,

שאר משקין - מניין?

אמרת: קל וחומר: ומה מים שאין מפייגין טעמן - אסורין, שאר משקין שמפייגין טעמן - לא כל שכן?

רבי אומר:

"במים" (שמות יב, ט) - אין לי אלא מים,

שאר משקין - מניין?

תלמוד לומר: "ובשל מבשל" (שמות יב, ט) - מכל מקום".

מאי בינייהו?

איכא בינייהו:

צלי קדר.

ורבנן, האי **"בשל מבשל"** - מאי עבדי להו?

מבעי ליה לכדתנא:

"בשלו ואחר כך צלאו,

או שצלאו ואחר כך בשלו - חייב".

בשלמא: **"בשלו ואחר כך צלאו - חייב"**, דהא בשליה, אלא **"צלאו ואחר כך בשלו"** - הא צלי אש הוא, אמאי?

אמר רב פהנא:

הא מני?

רבי יוסי היא,

דתנא:

"יוצאין ברקיק השרוי ובמבושל שלא נימוח,

דברי רבי מאיר.

רבי יוסי אומר:

יוצאין ברקיק השרוי,

אבל לא במבושל, אף על פי שלא נימוח".

עולא אמר:

אפילו תימא: רבי מאיר,

שאני הכא דאמר קרא: **"ובשל מבשל"** (שמות יב, ט) - מכל מקום.

69. מא, א

רס"י

יכול צלאו כל צרכו. ואח"כ בשלו יהא חייב והאי תנא הוא דאמר לעיל צלאו ואח"כ בישלו חייב לישנא אחרינא יכול צלאו כל צרכו דשויא חרובא כדמפרש יהא חייב דלאו צלי אש הוא אלא קלי אש ושרוף וזה עיקר וראשון אינו כלום דההוא תנא כיון דרבי קרא צלאו ואחר כך בישלו מה לי שויה חרובא מה לי לא שויה:

חרובא. שרוף:

חי. לגמרי שלא נצלה כלל:

נא. צלי ואינו צלי:

יכול יהא מותר. לאכול ממנו חי לכתחלה דאפילו איסורא נמי ליכא תלמוד לומר אל תאכלו ממנו נא כי אם צלי אש ולא זה שאינו צלי והויא לאו שבכללות והאי תנא סבר אין לוקין על לאו שבכללות:

כדאמרי פרסאי אברנים. אותה צליה שבלשון פרסי קרויה אברנים בלשון הקודש קרי נא:

תנו רבנן:

"יכול צלאו כל צורכו יהא חייב?"

תלמוד לומר: "אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים"²²² (שמות יב, ט).

נא ובשל מבושל - אמרתי לך,

ולא שצלאו כל צורכו."

היכי דמי?

אמר רב אשי:

דשויא חרובא.

תנו רבנן:

"יכול אכל בנית חי יהא חייב?"

תלמוד לומר: "אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל" (שמות יב, ט),

נא ובשל - אמרתי לך, ולא חי.

יכול יהא מותר?

תלמוד לומר: "כי אם צלי אש" (שמות יב, ט).

היכי דמי **"נא"**?

אמר רב:

כדאמרי פרסאי: אברנים.

²²² אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים כי אם צלי אש ראשו על כרעיו ועל קרבו

70. מא, א

רפ"י

חמי טבריא. מעינות רותחין:
פסח שבישל בחמי טבריא
חייב. על אכילתו וקא סלקא
 דעתך משום דלא תאכל מבושל:
דלאו תולדות אש היא. הלכך
 לאו בישול הוא דליהוי חייב
 משום אב מלאכה:
משום צלי אש. לאו דלא תאכל
 כי אם צלי אש איכא ולא לאו
 דבישול וסבר לוקין על לאו
 שבכללות:
בהדיא. דחייב רב חסדא משום
 צלי אש ולא משום בישול:

אמר רב חסדא:

המבשל בחמי טבריא,

בשבת - פטור.

פסח שבשלו בחמי טבריא - חייב.

מאי שנא בשבת דלא, דתולדות אש בעינן, וליכא.

פסח נמי, לאו תולדות אש הוא!

אמר רבא:

מאי "חייב" דקתני? דקא עבר משום "צלי אש"²²³ (שמות יב, ט).

רב חייא בריה דרב נתן מתני לה להא דרב חסדא בהדיא:

אמר רב חסדא:

המבשל בחמי טבריא בשבת - פטור,

ופסח שבשלו בחמי טבריא - חייב, שעבר משום "צלי אש" (שמות יב, ט).

²²³ אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים כי אם צלי אש ראשו על כרעיו ועל קרבו

71. מא, א-ב

רש"י

לוקה שתיים. משום לא תאכל נא ומשום לא תאכלו כי אם צלי אש דכי אם צלי אש נמי אלאו דלא תאכלו קאי:

מבושל לוקה שתיים. משום מבושל ומשום לא תאכלו כי אם צלי אש:

לאו שבכללות הוא. דכולל בו כל מיני בשולים שאינן צליה לאסור:

איכא דאמרי תרתי הוא דלא לקי. כיון שהוא לוקה משום נא משום מבושל תו לא לקי משום כלל דכי אם צלי אש:

אבל חדא מיהא לקי. כגון המבשל בחמי טבריא ואכלו דאין כאן מלקות דבישול ולא מלקות של נא לוקה משום כי אם צלי אש:

ואיכא דאמרי חדא נמי לא לקי. משום כי אם צלי אש דלא מיוחד לאויה ידיה כלאו דחסימה שהוא מפרש איסורו וסמיכא ליה פרשת מלקות לעיל מיניה:

אכל זג לוקה שתיים. נזיר שאכלו משום זג לא יאכל ומשום מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים וגו' דלא יאכל קאי נמי אמכל אשר יעשה:

לאו שבכללות. אין לוקין על מכל אשר יעשה דלאו שבכללות הוא שכולל חרצנים וזגים וענבים לחים ויבשים ועלים ולולבין:

תרתי לא לקי. היכא דאכל זג או חרצן ולקי עליהו לא לקי תו משום מכל אשר יעשה ומודה אביי דאם אכל זג וחרצן לוקה שתיים דכיון דמפורש כל אחד לעצמו קאי נמי אלאו דלא יאכל והוי כמאן דכתב לאו אכל חד וחד והכי מוכח במסכת נזיר דלא פליג אביי אלא אמלקות דמכל אשר יעשה:

חדא מיהא לקי. אם אכל עליו ולולבין דאין כאן מלקות דזג וחרצן לקי משום לאו דמכל אשר יעשה:

אמר רבא:

מא, ב אָכְלוּ: נָא - לֹקֶה שְׁתֵּים²²⁴ (שמות יב, ט),

מְבוּשָׁל - לֹקֶה שְׁתֵּים (שמות יב, ט),

נָא וּמְבוּשָׁל - לֹקֶה שְׁלֹשׁ (שמות יב, ט).

אביי אמר:

אין לוקין על לאו שבכללות.

איכא דאמרי:

תרתי - הוא דלא לקי,

חדא - מיהת לקי.

איכא דאמרי:

חדא - נמי לא לקי,

דלא מייחד לאויה כלאו דחסימה.

רבא אמר:

אכל: זג - לוקה שתיים²²⁵ (במדבר ו, ד),

חרצן - לוקה שתיים,

זג וחרצן - לוקה שלש.

אביי אמר:

אין לוקין על לאו שבכללות.

איכא דאמרי:

תרתי - הוא דלא לקי,

חדא - מיהת לקי.

איכא דאמרי:

חדא - נמי לא לקי,

דלא מייחד לאויה כלאו דחסימה.

²²⁴ אל תאכלו ממנו: נא.

ובשל מבשל במים,

מי אם צלי אש ראשו על קרעיו ועל קרבו.

²²⁵ כל ימי נזרו מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד זג לא יאכל

72. מא, ב – מב, א

רס"י

אכל כזית נא מבעוד יום פטור.
טעמא מפרש לקמיה מקראי:
לא פסל את עצמו מבני חבורה.
דאמר' לקמן (דף פו.) אין
הפטור נאכל לא בשתי חבורות
כאחד ואין האוכל אוכל בשני
מקומות ונפקא לן מבית אחד
יאכל ומתרגמין בחבורא חדא
יתאכל ואכילה דמבעוד יום לאו
אכילה היא ומותר לאכול
משתחשך עם בני חבורה שנמנה
עמהן:

כזית צלי משחשיכה. מפסח
שנמנה עליו:

פסל עצמו מבני חבורה.
כדפרישית שאין האוכל מותר
לאכול הימנו בשני מקומות:
בשעה שאינו בקום אוכל צלי.
דאין לו היתר אכילת צלי אינו
דין שישנו בלאו דלא תאכל נא:
או לא. או לא נאמר כן אלא
בענין אחר בשעה שישנו בקום
אוכל צלי דהיינו בלילה דכתיב
ואכלו את הבשר בלילה הזה
אינו בבל תאכל נא:

ואל תתמה שהרי הותר מכללו
אצל צלי. דהא אפילו צלי היה
אסור לאכול ביום כדכתיב
ואכלו את הבשר בלילה הזה
ולא ביום וכשחשכה הותר מכלל
איסור עשה דצלי ונימא נמי נהי
דלא הותר לכתחלה אצל נא
מיהו לא לחייב עליה אם אכלו:
שאין תלמוד לומר כי אם צלי
אש. דהא כתיב לעיל מינה צלי
אש ומצות וגו':

אקרא אני בשל. דייך הוה ליה
בקריאת בשל:
אין לי. שיתחייב על אכילת בשר
אלא אם כן בישלו משחשיכה
שהוא עיקר זמנו:
בישלו מבעוד יום. ואכלו
משתחשך מנין:

והא אפקיה. רבי גופיה דרשיה
לעיל לשאר משקין ולצלי קדר:
בשל מבושל. מדשני בדבוריה
דריש ביה דרשה אחריתי נמי:
כזית צלי מבעוד יום חייב.
מפרש ליה לקמיה: קתני:
חיובא דצלי דמבעוד יום דומיא
דחיובא דנא משחשיכה:

תנו רבנן:

"אכל כזית נא מבעוד יום - פטור,

כזית נא משחשיכה - חייב.

אכל כזית צלי מבעוד יום - לא פסל עצמו מבני חבורה,

כזית צלי משחשיכה - פסל עצמו מבני החבורה."

תנאי אידך:

"יכול אכל כזית נא מבעוד יום יהא חייב?

ודין הוא: ומה בשעה שישנו ב"קום אוכל צלי" - ישנו ב"בל תאכל נא",

בשעה שאינו ב"קום אוכל צלי" - אינו דין שישנו ב"בל תאכל נא"?

או לא,

בשעה שאינו ב"קום אוכל צלי" - ישנו ב"בל תאכל נא",

בשעה שישנו ב"קום אוכל צלי" - אינו ב"בל תאכל נא",

ואל תתמה, שהרי הותר מכללו אצל צלי?

תלמוד לומר: "אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים מי אם צלי אש"²²⁶ (שמות יב, ט),

שאין תלמוד לומר: "מי אם צלי אש"²²⁷ (שמות יב, ח),

ומה תלמוד לומר: "מי אם צלי אש"?

לומר לך: בשעה שישנו ב"קום אוכל צלי" - ישנו ב"בל תאכל נא",

בשעה שאינו ב"קום אוכל צלי" - אינו ב"בל תאכל נא".

רבי אומר:

אקרא אני: "בשל", מה תלמוד לומר: "מבשל"?

שיכול - אין לי אלא שבישלו משחשיכה,

בשלו מבעוד יום - מניין?

תלמוד לומר: "בשל מבשל" - מכל מקום".

והאי "בשל מבשל" - אפקיה רבי לצלי קדר ולשאר משקין!

אם כן, לימא קרא: או "בשל בשל" או "מבשל מבשל" - מאי "בשל מבשל"?

שמעת מינה: תרתי.

תנו רבנן:

"אכל צלי מבעוד יום - חייב,

וכזית נא משחשיכה - חייב".

קתני "צלי" דוקא ד"נא",

מה נא - בלאו,

אף צלי - בלאו.

בשלמא נא, דכתיב: "אל תאכלו ממנו נא" (שמות יב, ט),

אלא צלי - מנלן?

דכתיב: "ואכלו את הבשר בלילה הזה" (שמות יב, ח),

"בלילה" - אין,

ביום - לא.

האי - לאו הבא מקלל עשה הוא,

²²⁶ אל תאכלו ממנו: נא.

ובשל מבשל במים,

מי אם צלי אש ראשו על קרעיו ועל קרבו.

²²⁷ ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מדרים ואכלהו

רש"י

רבי יהודה היא. דאמר לאו הבא מכלל לאמור לאו הוא: **שרוע.** הוא שאחת מעיניו גדולה ואחת קטנה וכן שאר אברים: **קלוט.** שפרסותיו קלוטות: **נדבה תעשה אותו.** לדמיו הקדישהו לבדק הבית ולנדר להעלות קרבן לא ירצה וכתב אותו אותו בעל מוס אתה מתפיש לקדושת בדק הבית ואין אתה מתפיש תמימים הראויין למזבח לבדק הבית: **וידבר ה' וגו'.** בתחלת הפרשה כתיב: **לא נאמר בדברים.** נוטריקון לאמר: **לאו אמור.** אמור להן שיש איסור לאו בדברים והכא גבי פסח נמי כתיב בתחלת הפרשה ויאמר ה' אל משה ואל אהרן לאמר:

וכל לאו הבא מכלל עישה - עישה!

אמר רב חסדא:

הא מני?

מב,א רבי יהודה היא,

דתנא:

"שור ושה שרוע וקלוט נדבה תעשה אותו" ²²⁸ (ויקרא כב, כג),

"אותו" - אתה מתפיש לבדק הבית,

ואי אתה מתפיש תמימים לבדק הבית.

מבאן אמרו: כל המתפיש תמימים לבדק הבית - עובר בעשה.

אין לי אלא בעשה, בלא תעשה - מניין?

תלמוד לומר: "וידבר ה' אל משה לאמר" (ויקרא כב, יז),

לימוד על כל הפךשה כולה שיהא בלא תעשה,

דברי רבי יהודה".

אמר לו רבי לבר קפרא:

מאי משמע?

אמר לו:

דכתיב: "לאמר" - "לא נאמר בדברים".

בי רב אמרי:

"לאמר" - "לאו אמור".

רס"י

האישבורן. לשון שבירה
שמשתרב הקרקע ויש בקעים
שהמים נאספים ושוהין בתוכן
ואין נבלעין ומחמיצין:
הכי גרסינן הא דנפיש דקו
הא דלא נפיש דלא קו. כשהן
מרובות הן נקוות אל מקום
אחד ואין נבלעות מהר
ומחמיצות וכשהן מועטות לא
קו:

73. מב, א

**"מי תשמישו של נחתום - ישפכו,
מפני שהן מחמיצין".**

תני חדא:
**"שופכין במקום מדרון,
ואין שופכין במקום האישבורן".**

ותניא אידך:
"שופכין במקום האישבורן!"

לא קשיא:
הא - דנפיש, דקו,
הא - דלא נפיש, דלא קו.

74. מב, א

רש"י

שלנו. בלילה מפני שבימי ניסן המעיינות חמין שעדיין ימות הגשמים הן כדאמרין במי שהיה (לקמן צד:) בימות הגשמים חמה מהלכת בשיפולו של רקיע לפיכך כל העולם צונן ומעיינות חמין הלכך מלין בלילה ומצטננין:

דרשה רב מתנה. ובלשון הקודש היו דורשין וכסבורין השומעין שמים שלו הוא אומר:

דביתו. תרגום של לנו (דביתו): **לא בחמה.** לפי שחום השמש מחממת:

ולא בחמי חמה. במים שהוחמו בחמה וכ"ש בחמי האור:

הגרופים מן המולייר. דוד גדול של נחושת ותלוי על האור כל שעה ונחושתו עבה ואפי' כשאין שם אור מים שבשוליו חמים או פושרין:

גרופים. לשון שיריים שממצין מנחושתו של שוליו:

ואל תגביה ידה מן התנור. כלומר תהא עוסקת בבצק כל שעה:

שמקטפת בו. טחה פני החררה במים:

שמצננת בו ידה. דאופן שמקטפת בהן מתחממות מחום ידה והעיסה:

עברה ולשה. בחמין:

לא נתבקעו מותרות. ואע"ג דתנא אין לותרין הכא נמי ל"ש הואיל ואנו רואין שלא החמיץ שאין שם לא סימני שיאור ולא סימני סידוק:

מחיתא מחיתניהו. כולם אריגה אחת אריגתי משום דבחדא איסורא דרבנן תנא אם עבר מותר באכילה בעית למימר נמי בכולהו:

היכא דאתמר. בהדיא דלא קנסינן ליה אתמר והיכא דלא אתמר לא אתמר והלכך עברה ולשה בחמין קרובה למזיד היתה ואסור ולא דמי לבציקות של נכרים דאמרינן (לעילדף מ.) ממלא אדם כריסו מהן דהכא בעינן למיקנסה דעברה אדרבנן. מעשה אורג מתרגמין עובד מחי (שמות כח):

אמר רב יהודה:

אשה - לא תלוש אלא במים שלנו.

דרשה רב מתנה בפפונאי.

למחר אייתו כולי עלמא חצביהו ואתו לגביה,

ואמרו ליה: הב לן מיא.

אמר להו: אנא במיא דביתו אמרי.

דרש רבא:

אשה - לא תלוש בחמה,

ולא בחמי חמה,

ולא במים הגרופין מן המולייר,

ולא תגביה ידה מן התנור, עד שתגמור את כל הפת.

וצריכה²²⁹ שני כלים:

אחד - שמקטפת בו,

ואחד - שמצננת בו את ידה.

איבעיא להו:

עברה ולשה - מהו?

מר זוטרא אמר:

מוותר.

רב אשי אמר:

אסור.

אמר מר זוטרא:

מנא אמינא לה?

דתניא:

"אין לותרין השעורין בפסח,

ואם לתת:

נתבקעו - אסורים,

לא נתבקעו - מותרין".

ורב אשי אמר:

אטו כוליהו חדא מחיתא מחיתניהו?!

היכא דאיתמר - איתמר,

והיכא דלא איתמר - לא איתמר.

הדרן עלך כל שעה